

Briselē, 16.10.2013.
COM(2013) 700 final

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Paplašināšanās stratēģija un galvenās problēmas - 2013.-2014. gads

{SWD(2013) 411 final}
{SWD(2013) 412 final}
{SWD(2013) 413 final}
{SWD(2013) 414 final}
{SWD(2013) 415 final}
{SWD(2013) 416 final}
{SWD(2013) 417 final}
{SWD(2013) 418 final}

KOPENHĀGENAS KRITĒRIJI PĒC DIVDESMIT GADIEM

PAMATI VISPIRMS – TIESISKUMS, DEMOKRĀTIJA UN EKONOMIKA

I. PAPLAŠINĀŠANĀS PROGRAMMA

Pirms divdesmit gadiem Rietumbalkānu valstis plosīja konflikts. Tajā pašā laikā Eiropas Savienība vienojās par nosacījumiem, kas pazīstami kā Kopenhāgenas kritēriji, attiecībā uz nākotnes dalībvalstu iestāšanos ES. Kopenhāgenas kritēriji atspoguļo vērtības, kas ir ES dibināšanas pamatā: demokrātija, tiesiskums, pamattiesību ievērošana, kā arī funkcionējošas tirgus ekonomikas nozīmība. Tas bruģēja ceļu Centrāleiropas un Austrumeiropas valstu vēsturiskajai pārveidei un pievienošanai.

Pēc desmit gadiem, 2003. gada Saloniku augstākā līmeņa sanāksmē, ES skaidri apliecināja, ka visām Rietumbalkānu valstīm ir izredzes pievienoties ES, ja būs izpildīti nepieciešamie nosacījumi, jo īpaši Kopenhāgenas kritēriji un Stabilizācijas un asociācijas procesa (SAP) nosacījumi.

Horvātija ir izpildījusi šos nosacījumus. Pēc Pievienošanās līguma ratificēšanas visās dalībvalstīs Eiropas Savienība 2013. gada 1. jūlijā uzņēma Horvātiju kā 28. dalībvalsti. Horvātija ir pirmā valsts, kas pabeigusi Stabilizācijas un asociācijas procesu. Horvātijas pievienošanās ir piemērs paplašināšanās procesa un ES “maigās varas” pārmaiņas veicinošajam spēkam un stabilizējošajai ietekmei.

Vēsturiskā vienošanās, ko aprīlī panāca **Serbija** un **Kosova***, ir papildu pierādījums ES perspektīvas ietekmei un tās lomai vēstures dziļo rētu dziedēšanā. Izšķiroši svarīgi ir arī tas, ka tā atspoguļo politiskās vadības drosmi abās valstīs. Jūnijā Eiropadome nolēma uzsākt pievienošanās sarunas ar Serbiju, un Padome atļāva sākt sarunas par Stabilizācijas un asociācijas nolīgumu starp Eiropas Savienību un Kosovu.

Tas ir bijis nozīmīgs gads pārējām paplašināšanās valstīm.

Melnkalne 2013. gada jūnijā pieņēma visaptverošu rīcības plānu attiecībā uz nodaļām par tiesu iestādēm, pamattiesībām un tiesiskumu, brīvību un drošību saskaņā ar jauno pieeju šo sadaļu jautājumu risināšanai pievienošanās procesa agrīnā posmā. **Albānijā** starppartiju atbalsts galvenajām reformām, parlamenta vēlēšanu kārtīga norise un turpmāki pasākumi cīņā pret korupciju un organizēto noziedzību nozīmē, ka kandidātvalsts statuss ir sasniedzamā attālumā. **Bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika** ir izkluvusi no savas politiskās krīzes, kas bija vērojama šā gada sākumā, bet joprojām pastāv bažas, jo īpaši attiecībā uz vārda un preses brīvību. Ir veikti pasākumi, lai uzlabotu labas kaimiņattiecības. Kopumā ANO atbalstītajās sarunās par nosaukumu šobrīd ir vitāli svarīgi panākt lūzuma punktu. **Bosnijā un Hercegovinā** politiskās gribas trūkums, lai īstenotu reformas, un nespēja īstenot spriedumu *Sejdic-Finci* lietā apdraud valsts progresu ceļā uz ES un ekonomikas izredzes.

Turcijā ir panākts progress tiesu iestāžu un citās reformās, un septembrī tika iesniegta ļoti gaidītā demokratizācijas pakete. Tika risinātas miera sarunas ar Kurdistānas Strādnieku partiju (PKK), lai izbeigtu terorismu un vardarbību valsts dienvidaustrumu daļā, liekot pamatu kurdu jautājuma atrisinājumam. Tomēr attieksme pret demonstrācijām, kas notika, reaģējot uz ierosināto Gezi parka izveidi Stambulā, radīja nopietnas bažas un uzsvēra nepieciešamību Eiropas Savienībai turpināt būt par reformu pamatu.

* Šis nosaukums neskar nostājas par statusu un atbilst ANO Drošības padomes (DP) Rezolūcijai Nr. 1244/99 un Starptautiskās Tiesas atzinumam par Kosovā neatkarības deklarāciju.

Attiecībā uz **Islandi** jānorāda, ka tās jaunā valdība apturēja pievienošanās sarunas ar ES un paziņoja, ka sarunas netiks turpinātas bez referenduma.

Pievienošanās process patlaban ir stingrāks un vispusīgāks nekā agrāk. Tas atspoguļo ES politikas attīstību, kā arī iepriekšējās paplašināšanās kārtās gūto pieredzi. Procesa pamatā ir stingri, bet taisnīgi nosacījumi, kas padara virzību uz dalību atkarīgu no pasākumiem, kurus katra valsts veikusi, lai izpildītu noteiktos kritērijus. Galvenā pagātnes atziņa ir tā, cik svarīgi ir **vispirms** pievērsties **pamatjautājumiem**.

Tiesiskums tagad ir paplašināšanās procesa pamats. Jaunā pieeja, ko Padome apstiprināja 2011. gada decembrī, nozīmē, ka valstīm pievienošanās sarunu agrīnā posmā ir jārisina tādi jautājumi kā tiesu sistēmas reforma un organizētās noziedzības un korupcijas apkarošana. Tas valstīm dod maksimāli daudz laika nodrošināt, lai reformas būtu dziļas un neatgriezeniskas. Šī jaunā pieeja ir svarīgs elements sarunu pamatnostādņēs ar Melnkalni, un tā ietekmēs Komisijas darbu ar citām paplašināšanās valstīm.

Pasaules ekonomikas krīze pēdējos piecos gados ir uzsvērusi nepieciešamību visām valstīm būtiski pārskatīt un stiprināt savas **ekonomikas pārvaldību**. Tas jo īpaši attiecas uz Rietumbalkānu valstīm, nevienai no kurām nav funkcionējošas tirgus ekonomikas. Tām visām ir augsts bezdarba līmenis, jo īpaši jauniešu vidū. Ir svarīgi, lai šīs valstis pastiprinātu reformas ar mērķi atgriezties pie ilgtspējīgas izaugsmes un novērst problēmas, kas nepieciešams, lai izpildītu ekonomikas kritērijus un uzlabotu konkurētspēju. Šajā paziņojumā ir izklāstīti priekšlikumi, lai atbalstītu šo mērķi, tostarp valstu ekonomikas reformu stratēģiju un publisko finanšu pārvaldības rīcības plānu ieviešanu.

Notikumi vairākās paplašināšanās valstīs ir akcentējuši to, cik svarīgi ir **stiprināt demokrātiskās iestādes** un nodrošināt iekļaujošu demokrātisku procesu, kas atbalsta šīs iestādes un nostiprina demokrātijas galvenos principus un kopējās ES vērtības. Nozīmīga ir spēcīgāka pilsoniskās sabiedrības loma, kā arī starppartiju platformas attiecībā uz integrāciju ES un turpmāku progresu vēlēšanu, parlamentārās un valsts pārvaldes reformās.

Eiropas Savienības pamatā ir kopējas vērtības un principi, tostarp **pamattiesību** ievērošana. Visām Rietumbalkānu valstīm un Turcijai ir jāveic turpmākas reformas, lai nodrošinātu, ka vārda brīvības principi un pie minoritātēm piederību personu, tostarp romu, tiesību aizsardzība tiek ievērota praksē, ne tikai paredzēta likumā. Ir nepieciešami stingrāki pasākumi, lai aizsargātu citas neaizsargātas grupas pret diskrimināciju, jo īpaši seksuālās orientācijas dēļ.

Labas kaimiņattiecības un reģionālā sadarbība ir būtiski stabilizācijas un asociācijas procesa elementi. Notikumi Serbijā un Kosovā jo īpaši liecina, ka valstis spēj panākt progresu, lai pārvarētu nesenā konflikta sekas atbilstīgi principam, kas ir Eiropas Savienības dibināšanas pamatā. **Reģionālā sadarbība** ir vēl vairāk jāstiprina, lai tā būtu iekļaujoša un lai atbildība par to būtu reģionāla. Komisija pilnībā atbalsta Dienvidaustrumeiropas sadarbības procesa (*SEECP*) un Reģionālās sadarbības padomes darbu, tostarp reģionālo stratēģiju 2020. gadam. Ir nepieciešami jauni centieni, lai pārvarētu **divpusējus strīdus** starp paplašināšanās valstīm un ar dalībvalstīm. Attiecīgajām pusēm divpusējie jautājumi jārisina pēc iespējas agrākā posmā, un tiem nebūtu jākavē pievienošanās process.

2014. gadā tiks atklāts otrais **Pirmspievienošanās palīdzības instruments (PPI II)**. ES, izmantojot PPI II, turpinās sniegt ievērojamu atbalstu, lai paplašināšanās valstis varētu veikt pievienošanās priekšdarbus, un finansējuma līmenis laikposmam no 2014. līdz 2020. gadam (11,7 miljardi euro pašreizējās cenās) ir pielīdzināms pašreizējai finanšu shēmai. PPI II atbalstīs arī reģionālo un pārrobežu sadarbību. PPI II galvenā uzmanība tiks pievērsta kopīgu interešu jomām, jo īpaši, lai atbalstītu reformas un to stabilu īstenošanu tiesiskuma jomā, nostiprinātu demokrātiskās iestādes un labu pārvaldību, kā arī sociālekonomisko attīstību.

PPI II uzsākšana ir arī iespēja nodrošināt vēl ciešāku saikni starp paplašināšanās stratēģiju un prioritātēm attiecībā uz palīdzību. PPI II ievieš dažus nozīmīgus jauninājumus, jo īpaši pastiprinātu uzmanību ilgtermiņa politikas un stratēģiju definēšanai ierobežotā skaitā prioritāru jomu, kas tiks saskaņotas ar katras valsts vajadzībām un spējām. Tiks noteikti skaidri mērķi un reāli sasniedzami rādītāji, kas tiks sasaistīti ar daudzgadu atbalstu nozarēm. Ja valstis atbilst vajadzīgajiem publisko finanšu pārvaldības standartiem, tās varēs izmantot budžeta atbalstu, kas ir papildu stimuls reformām. Stimuli būs pieejami valstīm, kuras savās reformās virzās uz priekšu. Nepietiekama snieguma gadījumā līdzekļi tiks pārdalīti. PPI programmu pārvalde tiks vēl vairāk racionalizēta, galvenokārt izmantojot mazāku projektu skaitu un lielākus projektus.

Visām paplašināšanās valstīm ir skaidra **Eiropas perspektīva**. Progress ceļā uz dalību ES ir atkarīgs no katras valsts pasākumiem, kas veikti, lai sasniegtu noteiktos kritērijus, balstoties uz savu nopelnu principu. Tas ir izšķiroši svarīgi paplašināšanās politikas ticamībai un tam, lai nodrošinātu stimulus valstīm veikt tālejošas reformas. Vienlaikus ir ļoti svarīgi, lai dalībvalstis kopā ar ES iestādēm rīkotu pārdomātu diskusiju par paplašināšanās politikas politisko, ekonomisko un sociālo ietekmi. Tām ir būtiska nozīme iedzīvotāju informēšanā par paplašināšanās politiku un tādējādi viņu informēšanā par priekšrocībām, tostarp ES lielo ieguldījumu miera, drošības un labklājības jomā, kā arī iedzīvotāju pausto bažu novēršanā.

II. GALVENĀS PROBLĒMAS

Šajā paziņojumā Komisija uzsver virkni galveno problēmu, ar kurām saskaras Rietumbalkāni un Turcija: ekonomikas pārvaldība un konkurētspēja, tiesiskums, demokrātiju garantējošo iestāžu funkcionēšana, pamattiesības un — Rietumbalkānu gadījumā — pagātnes mantojuma pārvarēšana. Šīs problēmas ir svarīgas saistībā ar Kopenhāģenas kritērijiem un stabilizācijas un asociācijas procesa nosacījumiem. Pasākumi šo problēmu risināšanai arī ir savstarpēji pastiprinoši. Piemēram, tiesiskuma veicināšana un pamattiesību garantēšana paaugstina juridisko noteiktību un līdz ar dziļāku reģionālo integrāciju būtiski palīdz sekmēt ekonomikas attīstību un konkurētspēju.

a) Ekonomikas pārvaldība un konkurētspēja

Pēdējos trijos gados ES ir būtiski nostiprinājusi savu ekonomikas pārvaldību. “Eiropas pusgadā” dalībvalstis koordinē fiskālo un strukturālo politiku, pirms attiecīgie parlamenti pieņem savas valsts budžetu. Instrumenti ekonomikas dialogam ar paplašināšanās valstīm pakāpeniski tiek pielāgoti jaunajām problēmām un koordinēšanas mehānismiem ES. Valstīm jau ir lūgts pievērst vairāk uzmanības savas ārējās pozīcijas ilgtspējai un galvenajiem izaugsmes strukturālajiem šķēršļiem. Tagad ir svarīgi pilnīgāk atspoguļot galvenos ES instrumentus ekonomikas dialogā, ņemot vērā to, cik paplašināšanās valstis ir ekonomiski un finansiāli integrētas ES.

Aptuveni 60 % eksporta no Rietumbalkāniem galamērķis ir ES. ES ir arī vislielākā ārvalstu tiešo ieguldījumu (ĀTI) nodrošinātāja. Izņemot Turciju, ES bankas dominē finanšu nozarē. Pieeja ES vienotajam preču un pakalpojumu tirgum ir svarīgs izaugsmes avots. Atlabšanai ES arī būs pozitīva ietekme, jo īpaši uz Rietumbalkāniem. Komisijas visjaunākā prognoze paredz, ka Rietumbalkānu valstu izaugsmei 2013. gadā vajadzētu būt 2 % apmērā. Prognoze attiecībā uz Turciju ir 3,2 %, norādot uz straujāku izaugsmi pēc relatīvas lejupslīdes 2012. gadā.

Pieticīga atlabšana Rietumbalkānos negarantē ilgtspējīgu izaugsmi un konvergenci. Visās paplašināšanās valstīs joprojām pastāv būtiskas problēmas saistībā ar ekonomikas reformu, konkurētspēju un darbavieta radīšanu.

- Turcija ir funkcionējoša tirgus ekonomika, bet nevienai Rietumbalkānu paplašināšanās valstij nav šāda statusa.

- Publisko finanšu pārvaldības sistēmas ir būtiski jāpastiprina, lai samazinātu krāpšanas un korupcijas risku.
- Tiesiskums ir būtiski jāuzlabo, lai nodrošinātu lielāku juridisko noteiktību uzņēmējiem un palielinātu ieguldītāju uzticēšanos.
- Strukturālās reformas ir jāsadala pa prioritātēm, ir jāuzlabo konkurētspēja, lai atbalstītu fiskālo konsolidāciju, novērstu lielo ārējo nelīdzsvarotību, kā arī augsto bezdarbu visās valstīs, kas Rietumbalkānos ir vidēji virs 20 %. Valstīs pastāv ievērojamas reģionālas atšķirības, un lauku apvidos ir augstāks nabadzības līmenis.

Ir ierosināta jauna pieeja, lai palīdzētu paplašināšanās valstīm vispirms risināt ekonomikas pamatprincipus un izpildīt ekonomiskos kritērijus. Valstis tiks aicinātas uzlabot ekonomikas politiku un tās pārvaldību, koordinēti sagatavojot valsts ekonomikas reformu stratēģiju, kas ietver divas programmas — makroekonomikas un fiskālo programmu un strukturālo reformu un konkurētspējas programmu. Šie jautājumi tiks risināti gan divpusējā, gan daudzpusējā dialogā ar valstīm.

- Makroekonomikas un fiskālā programma arī turpmāk tiks ņemta vērā, izmantojot esošos instrumentus, proti, pirmspievienošanās ekonomikas programmas kandidātvalstīm un ekonomikas un fiskālās programmas potenciālajām kandidātvalstīm. Uzraudzības stiprināšanai kopējā Ekonomisko un finanšu jautājumu padome (ECOFIN) ar kandidātvalstīm tiks aicināta sniegt mērķtiecīgākus politikas norādījumus, izmantojot konkrētām valstīm adresētus ieteikumus, un ik gadu pārskatīt un novērtēt politikas īstenošanu.
- Jauns elements būs tas, ka valstis tiks aicinātas izstrādāt strukturālo un konkurētspējas reformu programmas. Šīs programmas tiks sagatavotas līdztekus fiskālajām programmām, bet pēc tam tiks pārskatītas saistībā ar attiecīgajām Stabilizācijas un asociācijas nolīguma struktūrām, jo īpaši rūpniecības, konkurences, iekšējā tirgus, pētniecības, izglītības, transporta, enerģētikas un vides jomā. Turklāt Komisija izmantos rudens progresu ziņojumus, lai sniegtu skaidras norādes par reformām, kas nepieciešamas, lai panāktu turpmāku progresu ekonomisko kritēriju izpildē.

Komisija arī iesaistīsies dialogā ar paplašināšanās valstīm par publisko finanšu pārvaldību, kas cita starpā atbalstīs progresu ekonomisko kritēriju izpildē. Valstīm būs jāpagatavo rīcības plāni šajā jomā, kurus uzraudzīs Komisija. Progress ceļā uz publisko finanšu efektīvu pārvaldību arī pavērs iespēju sniegt nozares budžeta atbalstu, kā paredzēts saskaņā ar PPI II.

Komisija turpinās virzīt šo pieeju ciešā sadarbībā ar attiecīgajām starptautiskajām finanšu iestādēm un sniegs vispusīgu reģionālo tehnisko palīdzību šim mērķim. Komisijas ieteikumi attiecībā uz ekonomiskajiem kritērijiem piedāvās norādes par šīs tehniskās palīdzības darbības jomu.

Citi pasākumi, lai veicinātu konkurētspēju, ieguldījumus, izaugsmi un nodarbinātību

Komisijas atbalsts ilgtspējīgai ekonomikas attīstībai Rietumbalkānu valstīs nenozīmē tikai makroekonomikas stabilizāciju un funkcionējošas tirgus ekonomikas statusa sasniegšanu. Kopš krīzes sākuma Komisija ir uzstājusī, ka ir jādara vairāk, lai risinātu sarežģīto sociālekonomisko situāciju, jo īpaši attiecībā uz augsto bezdarba līmeni. Komisija ir arī uzsvērusi vajadzību atbalstīt ieguldījumus infrastruktūrā Rietumbalkānu valstīs. Pārrobežu transporta, enerģētikas un komunikāciju tīkli nav pietiekami attīstīti. Ņemot vērā Rietumbalkānu valstu tautsaimniecību, ciešāka integrācija ir ļoti svarīga. Reģionālā ekonomiskā sadarbība ir atzīta par iespēju veicināt izaugsmi un par pamatu politiskai sadarbībai un labām kaimiņattiecībām. Plānotā pakalpojumu liberalizācija Centrāleiropas Brīvās tirdzniecības zonā (CEFTA) varētu vēl vairāk atbalstīt šo mērķi. Cilvēkkapitāla un

fiziskā kapitāla attīstīšana lauku apvidos un turpmāka ES standartu pieņemšana lauksaimniecības un pārtikas rūpniecības nozarē veicinās reģionālās lauksaimniecības nozares konkurētspēju.

Komisija jau ir uzsākusi jaunu dialogu par nodarbinātības un sociālās reformas programmām ar Turciju un Serbiju. Tam sekos dialogi ar Bijušo Dienvidslāvijas Maķedonijas Republiku un Melnkalni. Sociālekonomiskā situācija potenciālajās kandidātvalstīs ir sarežģītāka nekā kandidātvalstīs, un būs nepieciešams papildu atbalsts, lai izveidotu administratīvās spējas nolūkā sekmēt dalību jaunajā procesā. Potenciālās kandidātvalstis pakāpeniski tiks uzaicinātas piedalīties jaunajā dialogā. Vispusīga tehniskā palīdzība tiks plānota 2014. gadā, uzsvaru liekot uz potenciālajām kandidātvalstīm. Lai samazinātu prasmju trūkumu un uzlabotu izglītības sistēmas, Komisija turpinās pilnveidot Rietumbalkānu forumu par izglītību un apmācību.

Reģionālās sadarbības padomes (RSP) paspārnē reģionālās grupas, kas izveidotas saskaņā ar Saloniku darba kārtību, ir sākušas pievērsties stratēģijas “Eiropa 2020” prioritātēm. Reģionāla stratēģija 2020. gadam ir izstrādes stadijā. Ir jāpieliek lielākas pūles, lai uzlabotu patlaban izkaisīto reģionālo grupu informētību un spējas, lai tās varētu iesaistīties regulāru salīdzinošo pārskatu īstenošanā un sniegt ieteikumus. RSP būs jāizstrādā publiskas uzraudzības mehānisms. Komisija savā ekonomikas dialogā un PPI plānošanas procesā ņems vērā grupu un uzraudzības mehānisma sniegtos konstatējumus.

Reformas, kuru rezultātā tiks izpildīti ekonomiskie kritēriji, atbalstīs arī Rietumbalkānu ieguldījumu sistēma (RIS). RIS ir arvien svarīgāka loma, palīdzot sagatavot un atbalstot tos ieguldījumus, kuri ir visvairāk vajadzīgi izaugsmes un darbavietu radīšanas sekmēšanai. RIS ietvaros Komisija, divpusējie līdzekļu devēji un starptautiskās finanšu iestādes atbalsta ieguldījumus 4 miljardu euro vērtībā gadā tādās jomās kā transports, enerģētika, vide, klimata pārmaiņas, sociālā sektora un privātā sektora / MVU attīstība; Komisija līdzfinansē Rietumbalkānu MVU platformu, kuras mērķis ir uzlabot MVU pieeju finansējumam, izmantojot garantijas un riska kapitālu.

Transporta un enerģētikas starpsavienojumu uzlabošana starp ES un paplašināšanās valstīm būs galvenā prioritāte, lai veicinātu ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi, nodarbinātību, tirdzniecību un kultūras apmaiņu. Komisija uzsver, cik svarīgi ir turpināt pilnveidot Eiropas enerģētikas infrastruktūru un sadarbību ar Enerģētikas kopienu. Gaidāmais Transporta kopienas līgums veicinās sauszemes transporta tirgu un infrastruktūras integrāciju, vienlaikus palīdzot Rietumbalkānu valstīm īstenot ES sauszemes transporta standartus. Komisija ir pārskatījusi ES Eiropas komunikāciju tīklus transporta jomā (*TEN-T*) un enerģētikas jomā (*TEN-E*), lai uzlabotu savienojumus ar valstīm, uz kurām attiecas paplašināšanās un kaimiņattiecību politika. Šajā saistībā Komisija ir pieņēmusi kopējas ieinteresētības projektu sarakstu (*PCI*), lai izstrādātu Eiropas enerģētikas infrastruktūru. To projektu saraksts, kuri ir Enerģētikas kopienas interesēs (*PECI*), būtu jāpieņem gaidāmajā Enerģētikas kopienas Ministru padomē.

Sadarbība ar Turciju tiks uzlabota, ņemot vērā ne tikai tās stratēģisko atrašanās vietu, bet arī tās kā enerģētikas centra potenciālu. 2013. gadā Turcija ratificēja Transanatolijas cauruļvada nolīgumu, kura mērķis ir savienot minēto cauruļvadu ar Transadrijas cauruļvadu, nodrošinot dabas gāzes piegādi ES no Kaspijas jūras reģiona cauri Turcijai. Šajā saistībā ES un Turcijas sadarbības enerģētikas jomā nostiprināšana, kā arī attiecīgs progress pievienošanās sarunās sekmētu vēl lielāku virzību uz ES un Turcijas enerģētikas tirgu savstarpēju savienošanu un integrāciju. Komisija ar cerībām gaida Pasaules bankas novērtējumu, kurā iztirzāta ES un Turcijas muitas savienība. Šajā novērtējumā, ko pasūtījusi Eiropas Komisija, tiks sniegti ieteikumi attiecībā uz muitas savienības funkcionalitātes uzlabošanu un darbības jomas iespējamo paplašināšanu.

Lai atbalstītu darbu pie iepriekšminētajām problēmām, Komisija:

- aicinās paplašināšanās valstis sagatavot valsts ekonomisko reformu stratēģiju, kas ietver divas programmas — pastāvošo makroekonomikas un fiskālo programmu un jaunu strukturālo reformu un konkurētspējas programmu. Procesa rezultāts būs konkrētām valstīm adresēti ieteikumi un skaidri norādījumi par darbībām, kas nepieciešamas, lai panāktu lielāku progresu funkcionējošas tirgus ekonomikas izveidē un lai uzlabotu konkurētspēju;
- sāks dialogu ar valstīm par prasībām, kas jāievēro, lai izpildītu publisko finanšu pārvaldības standartus, sagatavojot pamatu iespējamam PPI budžeta atbalstam;
- nodrošinās vispusīgu tehnisko palīdzību ciešā sadarbībā ar citām starptautiskām organizācijām.

Laikposmā no 2007. līdz 2013. gadam pirmspievienošanās palīdzība līdz 190 miljonu euro apmērā tika sniegta, lai stiprinātu valdību institucionālās spējas tādās jomās kā publisko finanšu pārvaldība, ekonomikas un fiskālā politika un statistika, kā arī valstu banku institucionālās spējas.

Ar PPI II starpniecību Komisija turpinās atbalstīt reformas, kuru rezultātā tiks izpildīti ekonomiskie kritēriji un nodrošināta sociālekonomiskā attīstība, tostarp izmantojot Rietumbalkānu ieguldījumu sistēmu (RIS), piešķirot prioritāti transporta un enerģētikas starpsavienojumu uzlabošanai starp ES un paplašināšanās valstīm, un sniegt tehnisko palīdzību, lai atbalstītu ekonomikas pārvaldību, dialogu par nodarbinātību un sociālajiem jautājumiem, kā arī RSP mērķus attiecībā uz reģionālo stratēģiju 2020. gadam, lauksaimniecību un lauku attīstību.

b) Tiesiskums

Tiesiskums ir viena no pamatvērtībām, kas ir ES pamatā. Vērtību, piemēram, tiesiskuma, aizsardzība ir Eiropas Savienības darbības pamats no tās pirmsākumiem līdz pat jaunākajām sadaļām paplašināšanās procesā. Tiesiskums joprojām ir ES prioritāte, un tas ir **pievienošanās procesa pamatā** — Kopenhāģenas politisko kritēriju galvenais pīlārs. Valstīm, kuras vēlas iestāties Savienībā, jau agrīnā posmā ir jāizstrādā un jāveicina to pamatiestāžu pareiza darbība, kuras nepieciešamas tiesiskuma nodrošināšanai. Tiesiskums atbalsta uzņēmējdarbības vidi, nodrošinot juridisko noteiktību uzņēmējiem un veicinot ieguldījumus, nodarbinātību un izaugsmi. Cīņa ar organizēto noziedzību un korupciju ir būtiska, lai apkarotu noziedznieku iefiltrēšanos politiskajās, juridiskajās un ekonomiskajās sistēmās. Vairumā paplašināšanās valstu ir vajadzīgas visaptverošas, pārredzamas un vērīgas tiesu sistēmas reformas ar mērķi nodrošināt neatkarīgu, objektīvu, efektīvu un atbildīgu tiesu sistēmu. Īpaša uzmanība jāpievērš tiesnešu amatā iecelšanas, vērtēšanas un disciplinārajām procedūrām. Turklāt ir nepieciešams arī ieviest spēcīgāku sistēmu korupcijas un organizētās noziedzības apkarošanai, kas joprojām ir nopietna problēma daudzās paplašināšanās valstīs. Ir jāpieliek pūles, lai nodrošinātu stabilus un vērā ņemamus rezultātus šajā jomā, pamatojoties uz efektīvu un objektīvu izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un tiesu nolēmumiem lietās visos līmeņos, tostarp augsta līmeņa korupcijas jomā.

Vīzu režīma liberalizācijas process ir motivējis Rietumbalkānu valstis veikt būtiskus pasākumus, lai reformētu tos aspektus, kuri ir visciešāk saistīti ar vīzu režīma liberalizācijas procesu. Šīs reformas ir stiprinājušas iekšējo pārvaldību. Valstīm ir jāpalielina centieni konsolidēt šīs reformas un īstenot pasākumus, lai novērstu liberalizētā vīzu režīma ļaunprātīgu izmantošanu, kā Komisija izklāstīja un ieteica tās uzraudzības ziņojumos pēc vīzu režīma liberalizācijas. Komisija iesniegs ceturto šādu ziņojumu līdz 2013. gada beigām. Migrācijas un robežu pārvaldības jautājumi arī turpmāk tiks izskatīti attiecīgajos forumos, piemēram,

Stabilizācijas un asociācijas nolīgumu (SAN) ietvaros, un tostarp 24. nodaļā par tiesiskumu, brīvību un drošību.

Tiek īstenota **jauna pieeja pievienošanās sarunām** par tiesu iestādēm, pamattiesībām un tiesiskumu, brīvību un drošību. Balstoties uz gūtajām atziņām, jaunā pieeja ievieš nepieciešamību, lai visā procesa gaitā tiktu gūti stabili rezultāti reformu īstenošanā. Šo jomu izskatīšana jau sarunu agrīnā posmā paplašināšanās valstīm dod maksimāli daudz laika nodrošināt, lai reformas būtu dziļas un neatgriezeniskas. Jaunā pieeja tagad tiek izmantota sarunās ar *Melnkalni*, kas ir sagatavojusi visaptverošus rīcības plānus kā pamatu sarunu uzsākšanai par šīm sadaļām. Pēc Eiropadomes 2013. gada jūnijā izteiktā uzaicinājuma jaunā pieeja tiek pilnībā integrēta sarunu satvarā ar *Serbiju*, un notiek 23. un 24. sadaļas izskatīšana.

Tiesiskums ir arī nozīmīgs temats **ES attiecībās ar citām paplašināšanās valstīm**. Komisijas Augsta līmeņa pievienošanās dialogs ar *Bijušo Dienvidslāvijas Maķedonijas Republiku* turpina pievērsties tiesiskuma jautājumiem. Vairākas svarīgas prioritātes Komisijas 2010. gada atzinumā, kurā izklāstīti nosacījumi pievienošanās sarunu sākšanai ar *Albāniju*, attiecas uz tiesiskumu. Komisija atbalsta tiesu sistēmas reformu, izmantojot strukturētu dialogu par tiesiskumu ar *Bosniju un Hercegovinu*, kā arī uztur strukturētu dialogu par tiesiskumu ar *Kosovu*, pievēršot uzmanību cīņai pret organizēto noziedzību un korupciju, kā arī tiesu iestāžu reformai. Tiesiskums ir prioritāte arī saskaņā ar pozitīvo darba kārtību ar Turciju.

Lai atbalstītu darbu pie iepriekšminētajām problēmām, Komisija:

- īsteno jauno pieeju sadaļās par tiesu iestādēm, pamattiesībām un tiesiskumu, brīvību un drošību ar *Melnkalni* un *Serbiju* un turpinās piešķirt prioritāri tiesiskumam, izmantojot mērķtiecīgu dialogu ar citām paplašināšanās valstīm;
- nodrošinās koordināciju ar attiecīgajām Eiropas aģentūrām (jo īpaši Eiropolu, *Eurojust* un *Frontex*) un veicinās lielāku sadarbību starp šīm aģentūrām un paplašināšanās valstīm, tostarp darbības nolīgumu noslēgšanu ar Eiropolu;
- stiprinās atbalstu ar tiesiskumu saistītām reformām, izmantojot PPI II gan valsts, gan reģionālā līmenī, lai integrētu reformas šajās nozīmīgajās jomās un nodrošinātu efektīvu apmaiņu ar labāko praksi rezultātu gūšanā cīņā pret organizēto noziedzību un korupciju.

Laikposmā no 2007. līdz 2013. gadam ir sniegta pirmspievienošanās palīdzība vairāk nekā 800 miljonu euro apmērā, lai uzlabotu tieslietu nozari, tiesu iestāžu neatkarību, cīņu pret korupciju un organizēto noziedzību, kā arī robežu pārvaldību un drošību. **Ar PPI II starpniecību** tiks izstrādātas nozaru stratēģijas, īpašu uzmanību pievēršot neatkarīgu, efektīvu un profesionālu tiesu iestāžu izveidei un spēcīga regulējuma izstrādāšanai valsts un reģionālā līmenī, kā arī rezultātu gūšanai tā īstenošanā cīņā pret organizēto noziedzību un korupciju. Tas ietver preventīvus pasākumus un tiesībaizsardzības struktūru nodrošināšanu ar efektīviem juridiskajiem un izmeklēšanas instrumentiem, jo īpaši saistībā ar spēju veikt finanšu izmeklēšanu.

c) To iestāžu funkcionēšana, kuras garantē demokrātiju

Kopenhāgenas politiskie kritēriji paredz, ka kandidātvalstīm jāpanāk to iestāžu stabilitāte, kuras garantē demokrātiju. Pamatiestāžu pareiza darbība ir vitāli svarīga — vai tas būtu valsts parlaments, valdība vai valsts pārvalde. Lielākajā daļā paplašināšanās valstu par prioritātēm jānosaka iestāžu un valsts pārvaldes pārredzamība, pārskatatbildība un efektivitāte, tostarp lielāku uzmanību veltot iedzīvotāju un uzņēmumu vajadzībām. Ir jādara vairāk, lai stiprinātu līdzdalības demokrātiju un izveidotu valsts platformas, kas būtu paredzētas tādu ar ES saistītu reformu īstenošanai, kuras nodrošina vienprātības veidošanu starp partijām un plašākā sabiedrībā, lai atbalstītu vajadzīgās plašās reformas. Valstīm arī jārod tāds atbilstīgs līdzsvars

starp **centrālo, reģionālo un vietējo pārvaldi**, kas sniedz piemērotāko atbalstu reformu īstenošanā un pakalpojumu sniegšanā iedzīvotājiem. Arī reģionālajām un vietējām iestādēm ir svarīga nozīme tiesību aktu saskaņošanā ar ES tiesisko regulējumu un iespējamā ES noteikumu piemērošanā.

Vairākās paplašināšanās valstīs demokrātisko iestāžu stāvoklis joprojām nav stabils. Nepastāv vienprātības veidošanas kultūra, un **valstu parlamentu** ietekme ir vāja. Brīvas un godīgas vēlēšanas nav vienīgais demokrātijas priekšnoteikums. Demokrātiju veido stabilas, atbildīgas iestādes un līdzdalības procesi, kuru centrā ir valstu parlamenti. Parlamentāro kontroli bieži vājina steidzamu likumdošanas procedūru pārmērīga izmantošana, vājas parlamentāro komiteju sistēmas un procedūras, kā arī nepietiekama apspriešanās ar ieinteresētajām personām un tas, ka ekspertu iesaiste ir neliela.

Vēlēšanas pārāk bieži tiek uzskatītas par iespēju iegūt tādu politisko kontroli pār valsts iestādēm, kas ievērojami pārsniedz saistībā ar pārvaldes maiņu normālā situācijā īstenotas politiskās varas likumīgās nodošanas robežas. Daudzos gadījumos faktiski tiek politizētas pat tādas amata vietas valsts pārvaldes iestādēs, kas hierarhiskajā struktūrā ieņem salīdzinoši zemu pozīciju. Tas vājina gan pārvaldes spējas, gan pārskatatbildību. **Valsts pārvaldes reforma**, tostarp civildienesta profesionalitātes stiprināšana un depolitizācija, ir ļoti būtiska. Svarīga nozīme ir uz nopelniem balstītu principu ieviešanai, korupcijas apkarošanai un pienācīgu administratīvu procedūru nodrošināšanai, tostarp attiecībā uz cilvēkresursiem.

Pilsoniskā sabiedrība un iedzīvotāji, jo īpaši jaunieši, tiek pārāk bieži atstumti no ikdienas politiskajiem procesiem. Ir jāturpina izvērst dialogu starp lēmumu pieņēmējiem un ieinteresētajām personām. Pilntiesīga pilsoniskā sabiedrība ir jebkuras demokrātiskas sistēmas svarīgs komponents. Tā stiprina politisko pārskatatbildību un sociālo kohēziju, padziļinot izpratni un ar pievienošanos saistīto reformu iekļautību, kā arī atbalstot samierināšanu konflikta sašķeltās sabiedrībās. Dažos gadījumos ir jārada atbalstošāka un stimulējošāka vide, kas nodrošina labākus apstākļus politiskajam dialogam un bezpartejiskam ieguldījumam lēmumu pieņemšanas procesā un ko atbalsta neatkarīgu valsts statistikas iestāžu sniegti kvalitatīvi statistikas dati. Ir jānodrošina svarīgu struktūru, piemēram, **Ombuda un valsts revīzijas iestāžu**, neatkarība un efektivitāte, un to ieteikumi ir pienācīgi jāizskata.

Lai atbalstītu darbu pie iepriekšminētajām problēmām, Komisija:

- intensīvāk sadarbojas ar starptautiskajām organizācijām, piemēram, Eiropas Padomi, Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (EDSO) Demokrātisko iestāžu un cilvēktiesību biroju (ODIHR) un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) programmu, kas paredzēta pārvaldības un vadības uzlabošanas atbalstam (*SIGMA*), lai atbalstītu vēlēšanu un parlamentāro reformu; turpina veicināt sadarbību starp reģiona valstu un ES dalībvalstu parlamenti un Eiropas Parlamentu;
- paaugstina valsts pārvaldes reformas prioritāti pievienošanās procesa ietvaros, īpaši uzsverot pārredzamību, depolitizāciju un uz nopelniem balstītus darbā pieņemšanas procesus;
- pievērš lielāku uzmanību pilsoniskajai sabiedrībai, tostarp spēju veidošanai un stimulējošas vides radīšanas veicināšanai pilsoniskās sabiedrības attīstībai un plašākai ieinteresēto personu līdzdalībai reformās, nodrošinot arī labāku valdības rīcības un tēriņu pārredzamību;
- veicina plašu līdzdalību pievienošanās procesā, pamatojoties uz Melnkalnes pozitīvo piemēru, un mudina nodrošināt pēc iespējas lielāku pārredzamību saistībā ar attiecīgo dokumentu apstrādi.

Laikposmā no 2007. līdz 2013. gadam sniegtā pirmspievienošanās palīdzība pārsniedz 30 miljonus euro un bija paredzēta, lai cita starpā stiprinātu valstu parlamentāro asambleju, Ombudu un valsts revīzijas iestāžu spējas. Šajā laikposmā pilsoniskās sabiedrības

organizācijām ir piešķirts atbalsts gandrīz 190 miljonu euro apmērā no PPI, kā arī vairāk nekā 35 miljonu euro apmērā no Eiropas Demokrātijas un cilvēktiesību instrumenta. **Izmantojot PPI II**, Komisija atbalstīs demokrātisko iestāžu, labas pārvaldības iestāžu, tostarp Ombuda, nostiprināšanu un valsts pārvaldes reformu, kā arī partnerības projektus iepriekšminētajās jomās. Komisija izskatīs iespējas arī saistībā ar nākamās paaudzes politikas veidotāju, valsts ierēdņu un vadītāju spēju stiprināšanu un turpmāku atbalstu, tostarp īstenojot mērķtiecīgākas apmeklējumu programmas un iespējamu ES stipendiju shēmu. Komisija turpinās atbalstīt arī pilsoniskās sabiedrības spēju veidošanu, tostarp ar pilsoniskās sabiedrības instrumenta starpniecību, un PPI II stratēģiskajā plānošanā piešķirs lielāku nozīmi pilsoniskajai sabiedrībai.

d) Pamattiesības

Vairumā paplašināšanās valstu būtisks jautājums ir pilsoniskās, politiskās, sociālās un ekonomiskās tiesības, kā arī minoritāšu tiesības. Paplašināšanās valstīs pamattiesības ir vispārīgi garantētas tiesību aktos, bet daudzos gadījumos tās netiek īstenotas praksē. Ir jādara vairāk, lai uzlabotu sieviešu stāvokli un nodrošinātu dzimumu līdztiesību, īstenotu bērnu tiesības un sniegtu atbalstu personām ar invaliditāti.

Vairākās valstīs joprojām ir nopietnas problēmas ar vārda brīvību. Mazākumtautības, jo īpaši romi, saskaras ar daudzām grūtībām, neraugoties uz to, ka ir pieņemti tiesiskie regulējumi mazākumtautību tiesību atbalstam. Ir svarīgi konsolidēt saskaņotu regulējumu konkrētu rasisma un ksenofobijas formu un izpausmju apkarošanai tādās jomās kā audiovizuālie plašsaziņas līdzekļi, sports, politika, izglītība un internets. Plaši izplatīta ir arī diskriminācija seksuālās orientācijas dēļ. Šīs neaizsargātās iedzīvotāju grupas arī saskaras ar sabiedrības naidīgumu, kas var izpausties kā naidīgi izteikumi, vardarbība un iebiedēšana.

Šā gada paziņojumā Komisija īpaši uzsver vārda brīvību, romu situāciju un lesbiešu, geju, biseksuāļu, transpersonu un interseksuāļu (LGBTI) stāvokli. Komisija šajos pamattiesību jautājumos cieši sadarbojas ar attiecīgajām starptautiskajām un reģionālajām organizācijām, jo īpaši ar Eiropas Padomi un EDSO. Nolūkā atbalstīt kandidātvalstu centienus nodrošināt pilnīgu pamattiesību ievērošanu Komisija ierosina, lai šo valstu pārstāvji novērotāju statusā piedalītos Pamattiesību aģentūras darbā.

- Vārda brīvība

Komisija ES pievienošanās procesā kā prioritāti ir noteikusi vārda un plašsaziņas līdzekļu brīvību, un tas attiecas arī uz ES finansiālo un tehnisko atbalstu. Komisija kopā ar Eiropas Parlamentu 2013. gada jūnijā organizēja **2. konferenci “Runā!”** (*Speak-Up!*2), pulcējot simtiem ietekmīgu ieinteresēto personu, kuras pārstāvēja plašsaziņas līdzekļus, pilsonisko sabiedrību un valsts iestādes.

Vairumā paplašināšanās valstu ir plurālistiski plašsaziņas līdzekļi. Tomēr 2. konference “Runā!” apliecināja, ka ir steidzami jāatrisina vairākas būtiskas problēmas. **Pret žurnālistiem vērstas vardarbības un iebiedēšanas** gadījumi ir pastāvīga problēma, kas izraisa pašcenzūru. Iestādēm ir jādara vairāk, lai izmeklētu jaunas un senākas lietas, un jānodrošina preventīvu sankciju piemērošana vainīgajiem. Dekriminalizējot **neslavas celšanu**, Dienvidaustrumeiropā tika sperts svarīgs solis virzībā uz brīvu un kritisku žurnālistiku. Tomēr žurnālistu vajāšana turpinās. Lai nepieļautu valsts varas ļaunprātīgu izmantošanu, ir jāattīsta tiesu iestādes un jāapmāca to darbinieki.

Nopietnas bažas joprojām rada politiska iejaukšanās plašsaziņas līdzekļu brīvības jomā. Ir jāiegulda lielāks darbs, lai Rietumbalkānos nodrošinātu **sabiedrisko raidorganizāciju** politisko un finansiālo neatkarību. To vislabāk var nodrošināt, paredzot ilgtspējīgu finansējumu un pārredzamus noteikumus attiecībā uz valdes locekļu iecelšanu, kā arī garantējot stingru valsts līmeņa apņēmiņu īstenot vajadzīgās reformas. Vairumā

paplašināšanās valstu **regulatīvo aģentūru** darba rezultāti nav apmierinoši. Turklāt šajās valstīs nepastāv **funkcionējoša plašsaziņas līdzekļu pašregulācija** un plašsaziņas līdzekļiem ir jāiegulda lielāks darbs, lai uzlabotu savu iekšējo pārvaldību. Ir jānovērš arī **neoficiālais ekonomiskais spiediens uz plašsaziņas līdzekļiem**, tostarp nodrošinot **plašsaziņas līdzekļu īpašumtiesību pārredzamību**, nepieļaujot šo īpašumtiesību pārmērīgu koncentrāciju un nosakot pārredzamus noteikumus attiecībā uz valdības reklāmu iepirkumu. Plašsaziņas līdzekļos ir arī pienācīgi jāīsteno darba tiesības.

Lai atbalstītu darbu pie šo problēmu novēršanas, Komisija:

- veicinās vārda un plašsaziņas līdzekļu brīvību un mūsu regulārajos politiskajos dialogos ar paplašināšanās valstīm uzsvērs šīs brīvības nozīmi saistībā ar dalību ES;
- nodrošinās, lai jautājums par vārda un plašsaziņas līdzekļu brīvību tiktu pastāvīgi izskatīts kā prioritāte, veicot sarunas par 23. sadaļu “Tiesu iestādes un pamattiesības” un 10. sadaļu “Informācijas sabiedrība un plašsaziņas līdzekļi”;
- no 2014. gada piešķirs balvu par izciliem sasniegumiem pētnieciskajā žurnālistikā.

Laikposmā no 2007. līdz 2013. gadam valstīm ir piešķirta pirmspievienošāns palīdzība vairāk nekā 27 miljonu euro apmērā, lai palīdzētu tām risināt ar vārda brīvību saistītās problēmas. **Izmantojot PPI II**, Komisija, arī sadarbojoties ar svarīgākajiem partneriem (piem., Eiropas Padomi, EDSO, ESAO), izstrādās ilgtermiņa redzējumu par ES finanšu atbalstu saistībā ar vārda brīvību.

- Romi

Eiropā ir apmēram 10 līdz 12 miljonu romu, no kuriem apmēram 4 miljoni dzīvo Turcijā un 1 miljons — Rietumbalkānos. **Romu kopienu stāvoklis vairumā gadījumu rada nopietnas bažas** visā Eiropā. Romi ļoti bieži ir rasisma, diskriminācijas un sociālās atstumtības upuri un dzīvo dziļā nabadzībā, bez pienācīgas pieejas veselības aprūpei, izglītībai un apmācībai, mājokļiem un darba iespējām. Ņemot vērā smagos apstākļus, ar kuriem viņi saskaras, ļoti daudz romu pamet reģionu un meklē patvērumu vairākās ES dalībvalstīs. Vairums šo patvēruma lūgumu galu galā tiek noraidīti. Šī situācija nav ilgtspējīga.

No 2011. gada ir spēkā “ES programma attiecībā uz romu integrācijas valsts stratēģijām”. Šī programma ir vērsta uz romu nabadzības, sociālās atstumtības un diskriminācijas mazināšanu, un tās mērķi ir vienlīdz svarīgi paplašināšanās valstīm, kurās ir jāveic daudz lielāks darbs, lai sekmētu romu sociālo un ekonomisko iekļaušanu un nodrošinātu pienācīgu **romu integrācijas valsts stratēģiju** īstenošanu, kontroli un uzraudzību. Romu iekļaušanai ir jābūt par valstu prioritāti ne tikai stratēģiju dokumentos, bet arī faktiskā darbā uz vietas, īstenojot pasākumus, lai paplašinātu pieeju **izglītībai**, veicinātu **nodarbinātību** un uzlabotu apstākļus **veselības aprūpes** un **mājokļu** jomā, un jo īpaši lai nodrošinātu pieeju tādiem komunālajiem pakalpojumiem kā ūdens apgāde un elektrība. Ir jārisina jautājums attiecībā uz romu **civiltāvokļa aktiem** un reģistrāciju.

Romu integrācija joprojām ir svarīgs mērķis, un gadījumā, ja netiks veikti stingrāki pasākumi, šis jautājums kļūs par arvien lielāku politisko problēmu. Šā mērķa īstenošanai ir vajadzīga saskaņota pieeja, kuras pamatā ir stingra **politiskā griba** visos līmeņos, jo īpaši no attiecīgo valstu **pašvaldības iestāžu** un valdību puses, kā arī uztveres maiņa vairākumtautību iedzīvotāju vidū. Ieguldījums ir jāsniedz arī **romu kopienu līderiem**, veicinot plašāku civiltāvokļa aktu reģistrāciju, nodrošinot dalību obligātās izglītības pasākumos un ierobežojot patvēruma meklētāju plūsmu. Vietējām iestādēm ir jābūt gatavām panākt to, ka romi apmeklē izglītības iestādes piespiedu kārtā, un novērst vairākumtautību iedzīvotāju pretestību kopējai izglītībai, tostarp saistot sociālos pabalstus ar skolas apmeklējumu.

Komisija cieši sadarbojas ar katru paplašināšanās valsti, lai pārskatītu progresu, kas panākts galveno saistību izpildē attiecībā uz romu kopienas turpmākas iekļaušanas veicināšanu. Ir jāuzlabo paplašināšanās valstīs romiem sniegtā atbalsta un ES līmenī veiktā darba saskaņotība.

Lai atbalstītu darbu pie iepriekšminētajām problēmām, Komisija:

- atbalstīs un veicinās 2011. gadā notikušo semināru pēcpārbaudes tikšanās valstīs; ar valsts uzraudzības komiteju starpniecību stingri uzraugot to, kā tiek īstenoti secinājumi par turpmāko darbību;
- palielinās un, izmantojot romu “instrumentu”, mērķtiecīgāk novirzīs PPI līdzekļus, lai finansētu valstu semināros apstiprinātos pasākumus, īstenojot labāku sadarbību ar starptautiskajām organizācijām;
- 2014. gadā Briselē tiks organizēta romiem veltīta konference par turpmāko rīcību, tostarp piešķirot apbalvojumus nevalstiskajām organizācijām par romu iekļaušanai veltītiem novatoriskiem un sekmīgiem projektiem.

Laikposmā no 2007. līdz 2013. gadam romu sociālās iekļaušanas un integrācijas atbalstam, tostarp mājokļiem, paplašināšanās valstīs ir piešķirta pirmspievienotās palīdzība vairāk nekā 100 miljonu euro apmērā. Izmantojot **PPI II**, Komisija mērķtiecīgāk novirzīs līdzekļus un stiprinās stratēģisko sadarbību ar ārējām ieinteresētajām personām, nosakot paraugprakses un pamatojoties uz tām. Prioritāte tiks piešķirta projektiem, kas tieši ietekmē atsevišķu romu dzīvi, īpašu uzmanību veltot izglītībai un sociālajai iekļaušanai.

- Lesbietes, geji, biseksuāli, transpersonas un interseksuāli (LGBTI)

Homofobija, diskriminācija un naida noziegumi, kuru pamatā ir seksuālā orientācija un dzimumidentitāte, Rietumbalkānu valstīs un Turcijā joprojām ir izplatīta parādība. Tas daļēji skaidrojams ar nepilnīgu tiesisko regulējumu, kā arī ar to, ka spēkā esošie tiesību akti netiek konsekventi piemēroti. Tiesību pārkāpumu vidū ir diskriminācija tādās jomās kā nodarbinātība un izglītība, dažu iestāžu nespēja nodrošināt vārda un pulcēšanās brīvības ievērošanu, naidīgi izteikumi, iebiedēšana un fiziska vardarbība, pat slepkavības.

ES 2013. gada jūnijā pieņēma pamatnostādnes visu LGBTI cilvēktiesību veicināšanai un aizsardzībai, lai sniegtu norādes ES ārējai darbībai šajā jomā.

Lai paplašināšanās valstīs nodrošinātu sekmīgu stratēģiju šajā jomā, ir vajadzīga spēcīga attiecīgo valdību, vietējo iestāžu un tiesībaizsardzības struktūru apņemšanās, kā arī ES politiskā griba. Iestādēm paplašināšanās valstīs var būt svarīga nozīme saistībā ar vispārējās sabiedrības attieksmes maiņu pret LGBTI, kas labākajā gadījumā ir pretrunīga un sliktākajā gadījumā — naidīga.

Turcijā un Bijušajā Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā ir steidzami jānodrošina **pretdiskriminācijas tiesību aktu** darbības jomas paplašināšana, iekļaujot tajā seksuālo orientāciju un dzimumidentitāti. Vairumā valstu joprojām nav pieņemti tiesību akti attiecībā uz **naida noziegumiem**. Lai uzlabotu informētību par jauno tiesisko regulējumu, **nodrošinātu tā pienācīgu īstenošanu** un veicinātu izpratnes uzlabošanu, ir jānodrošina tiesībaizsardzības un Ombuda iestāžu darbinieku, kā arī tiesnešu un plašsaziņas līdzekļu jomā strādājošo profesionāļu apmācība. **Attiecībā uz naidīgiem izteikumiem, vardarbību un iebiedēšanu valstīm ir jāpiemēro nulles tolerances pieeja** un prioritārā kārtībā jāveic pasākumi, lai risinātu jau konstatētus šāda veida gadījumus un sagatavotos stingrai reakcijai uz jauniem gadījumiem nākotnē. Valstīm ir jārīkojas, lai **cīnītos pret stereotipiem un maldinošu informāciju**, tostarp izglītības sistēmā. Jebkādas formas diskrimināciju nevar pamatot ar reliģijas vai kultūras vērtībām. Būtu jāaizsargā pulcēšanās un vārda brīvība, pienācīgi risinot

arī geju kopienas gājienu jautājumu, tostarp Serbijā, kur šogad trešo gadu pēc kārtas gājiens tika aizliegts drošības apsvērumu dēļ.

Lai atbalstītu darbu pie iepriekšminētajām problēmām, Komisija:

- palielinās politisko atbalstu un pamanāmību, cita starpā nodrošinot šo jautājumu sistemātisku izskatīšanu attiecīgajos forumos, kuros piedalās paplašināšanās valstis, kā arī pievienošanās sarunās, nosakot skaidrākas politiskās prioritātes un uzlabojot pārraudzību un kontroli;
- 2014. gadā organizēs LGBTI veltītu augsta līmeņa konferenci ar mērķi kritiski izvērtēt situāciju un panākt progresu, apmainīties ar paraugpraksi, kā arī pieņemt secinājumus par turpmāko darbību;
- uzlabos stratēģisko sadarbību ar ārējām ieinteresētajām personām (starptautiskajām organizācijām un pilsonisko sabiedrību).

Laikposmā no 2007. līdz 2013. gadam, izmantojot PPI un Eiropas Demokrātijas un cilvēktiesību instrumentu, ar LGBTI saistītiem jautājumiem ir piešķirts īpašais atbalsts vairāk nekā 2,5 miljonu euro apmērā. Komisija, **izmantojot PPI II**, mērķtiecīgāk novirzīs finansējumu, arī attiecīgo valsts iestāžu darbinieku, tostarp tiesnešu un policijas darbinieku, apmācībai, kā arī mērķtiecīgām kampaņām un citām iniciatīvām (darbsemināriem, pasākumiem), lai uzlabotu informētību un vairotu iecietību. Komisija ar Eiropas Padomi un EDSO koordinēs palīdzību, ko tā sniedz saistībā ar šiem jautājumiem.

e) Divpusēju jautājumu risināšana un ar pagātnes mantojumu saistītu problēmu pārvarēšana

Aprīlī noslēgtā vēsturiskā Belgradas un Prištinas vienošanās abām pusēm rada apstākļus kopīgas Eiropas nākotnes veidošanai. Šī vienošanās sniedz jaunu perspektīvu attiecībā uz citiem divpusējiem strīdiem, apliecinot sekmes, ko iespējams gūt ar politiskās gribas, drosmes un ES atbalsta palīdzību. Pēc vairākām ES veicinātām augsta līmeņa sanāksmēm Serbija un Kosova 19. aprīlī vienojās par “Pirmo nolīgumu par pamatprincipiem attiecību normalizēšanai”, ko maijā papildināja ar visaptverošu īstenošanas plānu ar skaidru grafiku līdz 2013. gada beigām. Šī vienošanās radīja pamatu Eiropadomes lēmuma pieņemšanai par pievienošanās sarunu sākšanu ar Serbiju un Padomes sarunu norāžu apstiprināšanai par Stabilizācijas un asociācijas nolīgumu ar Kosovu.

Arī citās reģiona valstīs ir panākts progress saistībā ar **divpusējiem jautājumiem**, nostiprinot labas kaimiņattiecības, kas ir būtisks stabilizācijas un asociācijas procesa elements. Serbija un Bosnija un Hercegovina ir pastiprinājušas kontaktus, Serbijas prezidents ir paudis publisku atvairināšanos par Bosnijā un Hercegovinā izdarītajiem noziegumiem, un Serbijas un Bosnijas un Hercegovinas attiecības ir kļuvušas konstruktīvākas. Starp reģiona valstīm ir turpinājušies arī divpusēji un daudzpusēji kontakti tādās sensitīvās jomās kā kara noziegumi, bēgļu atgriešanās, organizētā noziedzība un policijas sadarbība. Kara noziegumu prokurori, tostarp Bosnijas un Hercegovinas un Horvātijas un Serbijas prokurori, ir parakstījuši vairākas vienošanās. Tiek veikti pasākumi, lai novērstu šķēršļus personu izdošanai. Bosnijas un Hercegovinas, Horvātijas, Melnkalnes, Serbijas un Kosovas prezidentu pārstāvji tikās septembrī, lai pirmo reizi apspriestu patiesības noskaidrošanas un samierināšanas iniciatīvas (*RECOM*) statūtus. Viņi vienojās par šīs iniciatīvas mērķiem un pamatuzdevumu. Sarajevas procesa ietvaros Horvātija, Serbija, Bosnija un Hercegovina un Melnkalne īsteno reģionālo mājokļu projektu.

Panāktais progress ir jānostiprina. Daudzas divpusējas problēmas joprojām nav atrisinātas, tostarp ar mazākumgrupām saistītas problēmas un no bijušās Dienvidslāvijas sabrukuma izrietoši jautājumi, piemēram, robežu demarkācija. Attiecības apgrūtina fundamentāli atšķirīgi

viedokļi par neseno vēsturi, kā arī etnisko grupu attiecībās pastāvošās problēmas. Politiskajiem un citiem līderiem ir jāuzņemas lielāka atbildība un jāpauž stingrāka nostāja, lai nosodītu naidīgus izteikumus un citas neiecietības izpausmes. Ir jādara vairāk, lai sauktu pie atbildības par kara noziegumiem atbildīgos noziedzniekus, risinātu aktuālos jautājumus saistībā ar bēgļiem un iekšzemē pārvietotām personām un normalizētu attiecības saistībā ar mazākumgrupu stāvokli. Trūkst progresa pazudošo personu meklēšanas jomā.

Konflikti starp etniskajām grupām, kā arī strīdi par statusu joprojām apgrūtina iestāžu darbību reģiona valstīs, jo īpaši Bosnijā un Hercegovinā, apgrūtinot reformu procesu. Sarežģītus ar etnisko piederību saistītus jautājumus var sekmīgi risināt ar dialoga un kompromisu palīdzību, ko apliecināja Serbijas un Kosovas vienošanās un Ohridas pamat nolīguma pašreizējā īstenošana Bijušajā Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā.

Neatrisināti divpusēji jautājumi joprojām negatīvi ietekmē pievienošanās procesu. Ievērojot labu kaimiņattiecību principu, attiecīgajām pusēm pēc iespējas drīzāk ir jārisina nenokārtotie divpusēji jautājumi. Jādara viss iespējamais, lai nepieļautu būtisku divpusēju strīdu "importēšanu" ES. Komisija mudina puses darīt visu iespējamo, lai atrisinātu atlikušos strīdīgos jautājumus saskaņā ar noteiktajiem principiem un līdzekļiem, tostarp vajadzības gadījumā nododot jautājumus izskatīšanai Starptautiskajā Tiesā vai citās esošās vai *ad hoc* strīdu izšķiršanas struktūrās. Slovēnija un Horvātija ir apliecinājušas, ka šāda pieeja var sniegt pozitīvus rezultātus. Divpusēji jautājumi nedrīkstētu kavēt pievienošanās procesu.

ES pašlaik integrē prasību par Belgradas un Prištinas attiecību normalizēšanu pamatnosacījumos par pievienošanās sarunām ar Serbiju. Attiecībā uz Bijušo Dienvidslāvijas Maķedonijas Republiku joprojām ir svarīgi ANO aizgādībā uzturēt labas kaimiņattiecības, tostarp sarunu ceļā bez kavēšanās panākot pusēm pieņemamu vienošanos jautājumā par valsts nosaukumu. Komisija ir gatava veicināt vajadzīgā politiskā stimula radīšanu, meklējot risinājumus, un atbalstīt saistītās iniciatīvas.

Samierināšana ir būtiska, lai veicinātu stabilitāti reģionā, ko pavisam nesen skāra konflikts. Reģiona valstīm, dalībvalstīm un ES ir jādara vairāk, lai Dienvidaustrumeiropā radītu tādu vidi, kas veicina ar pagātnes mantojumu saistīto problēmu pārvarēšanu, tādējādi mazinot risku, ka neatrisināti divpusēji jautājumi varētu tikt izmantoti politiskos nolūkos. Komisija uzsver to, cik svarīga ir Horvātijas deklarācija par Eiropas vērtību veicināšanu Dienvidaustrumeiropā. Ir apsveicami, ka Horvātija ir gatava izmantot savu unikālo stāvokli kā pirmā ES dalībvalsts, kuru ir nopietni skāruši 20. gadsimta 90. gadu konflikti, lai sniegtu politisku un tehnisku atbalstu kaimiņvalstīm, kuras vēlas pievienoties ES. Komisija ir gatava atvieglot šāda atbalsta sniegšanu, jo īpaši izmantojot Tehniskās palīdzības un informācijas apmaiņas biroja (TAIEX) instrumentu.

Ir turpinājusies **reģionālā sadarbība** tādos reģionālā līmeņa forumos kā Enerģētikas kopiena, Eiropas Kopējā aviācijas telpa, Centrāleiropas Brīvās tirdzniecības zona (CEFTA) un Reģionālā valsts pārvaldes skola. Reģionālās sadarbības padome turpina attīstīties kā platforma visam reģionam svarīgu jautājumu un tā ES perspektīvas popularizēšanai, tādējādi turpinot reģionālās sadarbības integrēšanu valstu politiskajā programmā. Melnkalnes ierosinājums par Rietumbalkānu sešu valstu grupu (apvienojot Albāniju, Bosniju un Hercegovinu, Bijušo Dienvidslāvijas Maķedonijas Republiku, Kosovu, Melnkalni un Serbiju) ir konstruktīva iniciatīva, kuras pamatā ir Višegradas četru valstu grupas pozitīvā pieredze. Ir svarīgi, ka šādas iniciatīvas ir papildinošas, sniedz pievienoto vērtību spēkā esošajām struktūrām un ka atbildība par šīm iniciatīvām, kā arī to virzības nodrošināšana ir paša reģiona ziņā. Arī aktīva dalība Donavas un turpmākajās Adrijas un Jonijas jūras makroreģionālajās stratēģijās var sniegt atbalstu ekonomikas un sociālajai attīstībai un veicināt ES integrāciju.

Lai atbalstītu darbu pie iepriekšminētajām problēmām, Komisija:

- atbalstīs divpusēju nolīgumu tīkla izstrādi starp valstīm, kas parakstījušas Stabilizācijas un asociācijas nolīgumus, lai nodrošinātu satvaru plašākam politiskajam dialogam par būtiskiem jautājumiem;
- turpinās piedāvāt politisko atbalstu un šķēršļu mazināšanu visām attiecīgajām valstīm, lai tās pēc iespējas ātrāk rastu divpusēju jautājumu risinājumus; turpinās aktīvi atbalstīt citos forumos veikto darbu saistībā ar risinājumu rašanu.

Laikposmā no 2007. līdz 2013. gadam Komisija piešķir ievērojamu pirmspievienošanās finansējumu projektiem un iniciatīvām, ar kuru palīdzību tika sniegts atbalsts samierināšanai un, vispārīgi runājot, reģionālajai un pārrobežu sadarbībai. **PPI II ietvaros** samierināšana būs svarīgs temats un Komisija turpinās atbalstīt iniciatīvas, kas ir vērstas uz kara seku radīto problēmu novēršanu (Sarajevas process, kara noziegumu prokuroru tīkls, patiesības noskaidrošanas un samierināšanas process (*RECOM*)). Tiks veicināta un atbalstīta sadarbība arī tādās jomās kā izglītība, zinātne, kultūra, plašsaziņas līdzekļi, jaunatne un sports. Komisija turpinās sniegt atbalstu reģionālajām iniciatīvām, piemēram, Reģionālās sadarbības padomei un Reģionālajai valsts pārvaldes skolai. Būs svarīgi nodrošināt valsts un reģionālo programmu un attiecīgo makroreģionālo stratēģiju saskaņotību un attiecīgi pielāgot līdzekļu piešķiršanu.

III. SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

Pamatojoties uz iepriekš sniegto analīzi un konkrēto valstu novērtējumiem, kas iekļauti pielikumā dotajos secinājumos par valstīm, Komisija izvirza turpmāk izklāstītos **secinājumus** un **ieteikumus**.

I

1. **Pirms divdesmit gadiem** Rietumbalkānu valstis plosīja konflikts. Tai pašā laikā Eiropas Savienība vienojās par **Kopenhāgenas kritērijiem** attiecībā uz jaunu dalībvalstu pievienošanos ES. Pēc desmit gadiem, **2003. gada Saloniku augstākā līmeņa sanāksmē**, ES dalībvalstis skaidri apliecināja, ka visām Rietumbalkānu valstīm ir **izredzes pievienoties ES**, ja tiks izpildīti vajadzīgie nosacījumi, tostarp prasības stabilizācijas un asociācijas procesa ietvaros.

Horvātija šos nosacījumus ir izpildījusi, un 2013. gada jūlijā ES sveica **Horvātiju kā 28. dalībvalsti**. Horvātijas pievienošanās ir paplašināšanās procesa pārveidojošā spēka un stabilizējošās ietekmes piemērs. Vēsturiskā vienošanās, ko aprīlī panāca **Serbija** un **Kosova**, ir vēl viens apliecinājums ES perspektīvas ietekmei un tās nozīmei vēstures dziļo rētu dziedēšanā.

Kopenhāgenas kritēriji joprojām ir būtiski un atspoguļo **pamatvērtības**, kas ir ES dibināšanas pamatā, proti, demokrātiju, tiesiskumu un pamattiesību ievērošanu. **Ekonomiskās problēmas, ar kurām saskaras ES**, izceļ ekonomisko kritēriju nozīmi un vajadzību turpināt ekonomiskās un finanšu stabilitātes konsolidēšanu un izaugsmes un konkurētspējas veicināšanu paplašināšanās valstīs.

2. **Pievienošanās process** mūsdienās ir stingrāks un visaptverošāks nekā agrāk, atspoguļojot ES politikas programmu attīstību un iepriekšējās paplašināšanās kārtās gūtos secinājumus. Procesa pamatā ir **stingru, bet taisnīgu nosacījumu kopums**, un virzība uz pievienošanos ir atkarīga no katras valsts veiktajiem pasākumiem, lai nodrošinātu atbilstību **noteiktajiem kritērijiem**. Šis apstāklis ir ļoti svarīgs paplašināšanās procesa **uzticamības** nodrošināšanai un paplašināšanās valstu

stimulēšanai, lai tās īstenotu plašas reformas. Galvenā pagātnes atziņa ir tā, cik svarīgi ir **vispirms** pievērsties **pamatjautājumiem**.

3. **Tiesiskums** tagad ir paplašināšanās procesa pamats. Jaunā pieeja, ko Padome apstiprināja 2011. gada decembrī, nozīmē, ka valstīm pievienošanās sarunu agrīnā posmā ir jārisina tādi jautājumi kā tiesu sistēmas reforma un organizētās noziedzības un korupcijas apkarošana. Tas palielina valstīm pieejamo laiku, lai panāktu stabilus rezultātus reformu īstenošanā, tādējādi nodrošinot, ka reformas ir dziļi iesakņojušās un neatgriezeniskas. Šī jaunā pieeja ir svarīgs elements sarunu pamatnostādnes ar Melnkalni, un tā ietekmēs mūsu darbu ar citām paplašināšanās valstīm. Vīzu režīma liberalizācijas process ir devis ievērojamu labumu Rietumbalkānu iedzīvotājiem un ir stimulējis valstis īstenot reformas tiesiskuma, kā arī robežkontroles un migrācijas jomā. Valstīm ir jāpalielina centieni reformu konsolidēšanā un pasākumu īstenošanā, lai novērstu liberalizētā vīzu režīma ļaunprātīgu izmantošanu.
4. Pasaules ekonomikas krīze ir uzsvērusi, cik svarīgi ir visām valstīm stiprināt **ekonomikas pārvaldību**. Nevienai no Rietumbalkānu valstīm vēl nav funkcionējošas tirgus ekonomikas. Tās visas skar augsts bezdarba līmenis, jo īpaši jauniešu vidū. Ir svarīgi, lai šīs valstis pastiprinātu reformas nolūkā atgriezties pie ilgtspējīgas izaugsmes un novērst problēmas, kas nepieciešams, lai izpildītu ekonomikas kritērijus un uzlabotu **konkurētspēju**. Komisija ir sagatavojusi vairākus priekšlikumus, lai atbalstītu šo mērķi, tostarp saistībā ar valsts ekonomikas reformu stratēģiju un valsts finanšu pārvaldības rīcības plānu ieviešanu. Komisija sadarbosies ar svarīgākajām starptautiskajām finanšu iestādēm, lai atbalstītu reformas, kas nodrošina ekonomisko kritēriju izpildi. Rietumbalkānu ieguldījumu sistēma turpinās sniegt atbalstu ieguldījumiem, kas stimulē nodarbinātību un izaugsmi. Ir svarīgi nodrošināt vidi, kas veicina ārvalstu tiešo ieguldījumu piesaisti.
5. Norises vairākās paplašināšanās valstīs ir uzsvērušas to, ka ir svarīgi **stiprināt demokrātiskās iestādes** un nodrošināt iekļaujošākus demokrātiskos procesus. Komisija veicina un, sniedzot finanšu palīdzību, atbalstīs lielāku pilsoniskās sabiedrības ietekmi un starppartiju platformas ES integrācijas jomā. Komisija arī veicinās vēlēšanu, parlamentārās un valsts pārvaldes reformas, šajās jomās cieši sadarbojoties ar citām starptautiskajām organizācijām.
6. Eiropas Savienības pamatā ir kopējas vērtības un principi, tostarp **pamattiesību** ievērošana. Visās Rietumbalkānu valstīs un Turcijā ir jāveic turpmākas reformas, lai nodrošinātu, ka praksē tiek ievēroti vārda brīvības un minoritāšu, tostarp **romu**, tiesību aizsardzības principi. Ir vajadzīgi stingrāki pasākumi, lai no diskriminācijas, jo īpaši seksuālās orientācijas dēļ, pasargātu citas **neaizsargātas grupas**. Komisija pievienošanās procesa ietvaros paaugstinās šo jautājumu prioritāti, tostarp mērķtiecīgāk novirzīs PPI finansējumu un piešķirs lielāku atbalstu romu iekļaušanai, izmantojot romu "instrumentu".
7. **Reģionālā sadarbība** un **labas kaimiņattiecības** ir būtiski stabilizācijas un asociācijas procesa elementi. Ar pagātnes konfliktiem saistīti jautājumi, tostarp kara noziegumi un bēgļu atgriešanās, kā arī attieksme pret mazākumgrupām un vienādu tiesību garantēšana visiem iedzīvotājiem ir galvenās ar stabilitātes nodrošināšanu Rietumbalkānos saistītās problēmas, un tās ir jāatrisina pilnībā. Šajā nolūkā Komisija turpinās atbalstīt iniciatīvas, kas ir paredzētas ar pagātnes mantojumu saistīto problēmu pārvarēšanai. Ir vēl vairāk jānostiprina reģionālā sadarbība, lai tā būtu iekļaujoša un tās vadība būtu reģiona kompetencē. Komisija pilnībā atbalsta Dienvidaustrumeiropas sadarbības procesa (*SEECP*) un Reģionālās sadarbības padomes darbu, tostarp reģionālo stratēģiju 2020. gadam.

8. Ir vajadzīgi jauni mēģinājumi pārvarēt **divpusējos strīdus** starp paplašināšanās valstīm un ar esošajām dalībvalstīm. Attiecīgajām pusēm divpusējie jautājumi jārisina pēc iespējas agrākā posmā, un tiem nebūtu jākavē pievienošanās process. Komisija mudina puses darīt visu iespējamo, lai atrisinātu atlikušos strīdīgos jautājumus saskaņā ar noteiktajiem principiem un līdzekļiem. Pievienošanās sarunas var sniegt politisko stimulu strīdu atrisināšanai. Komisija arī turpmāk visām attiecīgajām valstīm piedāvās politisko atbalstu un šķēršļu mazināšanu pēc iespējas ātrākai divpusējo jautājumu atrisināšanai un turpinās aktīvi atbalstīt darbu citos forumos, lai rastu risinājumus. Komisija veicinās divpusēju nolīgumu tīkla izstrādi starp valstīm, kas parakstījušas Stabilizācijas un asociācijas nolīgumus, lai nodrošinātu satvaru plašākam politiskajam dialogam par būtiskiem jautājumiem.
9. Otrais **Pirmspievienošanās palīdzības instruments** laikposmam līdz 2020. gadam sāks darboties 2014. gadā. Izmantojot PPI II, ES turpinās sniegt ievērojamu atbalstu paplašināšanās valstīm saistībā ar pasākumiem, kurus tās veic, gatavojoties pievienošanās procesam, kā arī atbalstīs reģionālo un pārrobežu sadarbību. Galvenā uzmanība tiks pievērsta kopīgo interešu jomām ar mazāku prioritāšu skaitu un lielākiem projektiem. Galvenās problēmas, ar kurām saskaras valstis, tiks risinātas stratēģiskākā un saskanīgākā veidā, ieviešot inovācijas, tostarp nozaru pieeju, stimulus labāku darba rezultātu sasniegšanai, palielinātu budžeta atbalstu un liekot lielāku uzsvāru uz izmērāmu rezultātu iegūšanu. Lai palīdzētu apmierināt lielās vajadzības pēc ieguldījumiem un radītu izaugsmi un nodarbinātību, Komisija stiprinās sadarbību ar starptautiskajām finanšu iestādēm, lai, izmantojot novatoriskus finanšu instrumentus, ar PPI līdzekļiem varētu piesaistīt arī privāto kapitālu.
10. Paplašināšanās politika ir atkarīga no ES pilsoņu atbalsta. Ir ļoti svarīgi, lai dalībvalstis kopā ar ES iestādēm rīkotu pārdomātu diskusiju par paplašināšanās politikas politisko, ekonomisko un sociālo ietekmi. Tām ir būtiska nozīme iedzīvotāju informēšanā par paplašināšanās politiku un tādējādi par priekšrocībām, tostarp ES lielo ieguldījumu miera, drošības un labklājības jomā, un iedzīvotāju bažu novēršanā.

II

11. **Melnkalne.** Pievienošanās sarunu uzsākšana pagājušajā gadā iezīmēja jaunu posmu Melnkalnes virzībā uz dalību Eiropas Savienībā. Lai īstenotu dziļas un noturīgas reformas, kas vajadzīgas jaunas pieejas ieviešanai attiecībā uz 23. sadaļu par tiesu iestādēm un pamattiesībām un 24. sadaļu par tieslietām, brīvību un drošību, būs vajadzīga stingra politiskā griba un lielākas administratīvās spējas. Pievienošanās procesam ir jābūt iekļaujošam, un visa šā procesa gaitā ir jānodrošina plaša pilsoniskās sabiedrības iesaiste. Melnkalne ir pieņēmusi sīki izstrādātus rīcības plānus, kuros ir paredzēta visaptveroša reformu programma tiesiskuma nostiprināšanai. Šo plānu īstenošana un progress starpposma kritēriju izpildē attiecībā uz minētajām sadaļām noteiks pievienošanās sarunu vispārējo gaitu. Šajā kontekstā būtiski svarīga ir jūlijā pieņemto konstitūcijas grozījumu ieviešana, nostiprinot tiesu iestāžu neatkarību un turpmāku progresu attiecībā uz organizētās noziedzības un korupcijas apkarošanu, tostarp augstā līmenī.

Valsts pārvaldes reforma ir prioritāte, lai nodrošinātu Melnkalnes spēju piemērot *acquis*, novērst jautājumu politizēšanu un vairost civildienesta pārredzamību un profesionalitāti. Aizvadīto mēnešu notikumi, jo īpaši iespēja, ka valsts līdzekļi izmantoti partiju politiskajiem mērķiem, izcēla to, ka ir svarīgi stiprināt iedzīvotāju uzticību valsts iestādēm. Šajā kontekstā ir svarīgi nodrošināt rūpīgu un ātru izmeklēšanu un atbilstošu pasākumu veikšanu. Ir vajadzīga arī parlamenta grupas attiecībā uz vēlēšanu procesu veiktā darba pienācīga kontrole. Ir jānostiprina vārda

brīvība, tostarp pienācīgi izmeklējot visus pret žurnālistiem vērstos vardarbības un draudu gadījumus un sodot vainīgos. Ekonomikas jomā svarīgi jautājumi ir uzņēmējdarbības vides uzlabošana un augsto bezdarba līmeņa rādītāju pazemināšana. Ir steidzami jāpārstrukturē alumīnija ražošanas uzņēmums *KAP*.

12. **Serbija.** Ceļā uz pievienošanos Eiropas Savienībai 2013. gads Serbijai ir bijis vēsturisks. Eiropadomes jūnija sanāksmē pieņemtais lēmums sākt pievienošanās sarunas iezīmē jauna, būtiska posma sākumu Serbijas attiecībās ar Eiropas Savienību. Šis lēmums ir atzinība par progresu, kas panākts saistībā ar svarīgākajām reformām, kā arī par Serbijas ievērojamo ieguldījumu attiecību uzlabošanā ar Kosovu. Septembrī stājās spēkā Stabilizācijas un asociācijas nolīgums.

Serbija ir aktīvi un konstruktīvi strādājusi, lai jūtami un ilgtspējīgi uzlabotu attiecības ar Kosovu. Aprīlī Serbijas dalība ES veicinātajā dialogā vainagojās ar “Pirmā nolīguma par pamatprincipiem attiecību normalizēšanai” (“Pirmais nolīgums”) noslēgšanu ar Kosovu, un maijā šis nolīgums tika papildināts ar īstenošanas plānu. Nolīguma īstenošana ir turpinājusies, un tā rezultātā uz vietas jau ir ieviestas vairākas neatgriezeniskas pārmaiņas. Puses arī panāca vienošanos enerģētikas un telekomunikāciju jomā. Serbijai arī turpmāk ir apņēmīgi jāstrādā, lai turpinātu attiecību normalizēšanu ar Kosovu un visu dialogā panākto vienošanos izpildi.

Komisija septembrī sāka *acquis* caurskatīšanu un gaida pirmo Serbijas uzņemšanai veltīto valdību konferenci, kurai ir jānotiek ne vēlāk kā 2014. gada janvārī — tiklīdz Padome būs pieņēmusi sarunu programmu. Šajā jaunajā sarežģītajā posmā Serbijai būs jāpievērš īpaša uzmanība svarīgām tiesiskuma jomām, jo īpaši tiesu iestāžu reformas īstenošanai, korupcijas un organizētās noziedzības apkarošanai, valsts pārvaldes reformai, galveno iestāžu neatkarībai, plašsaziņas līdzekļu brīvībai, pretdiskriminācijai un mazākumgrupu aizsardzībai. Ir proaktīvi jāīsteno romu stratēģija. Serbijai ir jāturpina uzlabot uzņēmējdarbības vidi un attīstīt konkurētspējīgu privāto sektoru. Ir svarīgi arī pazemināt augsto bezdarba līmeni. Serbijai ir jābalstās uz aizvadītajā gadā sasniegto pozitīvo ieguldījumu reģionālajā sadarbībā, kas ietver augsta līmeņa kontaktu stiprināšanu ar kaimiņvalstīm.

13. **Bijusī Dienvidslāvijas Makedonijas Republika.** Politiskā krīze, kas sekoja notikumiem parlamentā pagājušā gada beigās, atklāja dziļas politisko partiju domstarpības, kas ietekmē parlamenta darbu, un apliecināja vajadzību pēc konstruktīvas, valsts interesēs īstenotas politikas. Ir svarīgi turpināt īstenot 1. marta politisko vienošanos. ES programma joprojām ir valsts stratēģiskā prioritāte. Augsta līmeņa pievienošanās dialogs ir veicinājis progresu vairumā prioritāro jomu, tostarp nodrošinot tiesā vēl neizskatīto lietu izskatīšanu un progresu korupcijas apkarošanas jomā. Valsts jau ir panākusi augstu saskaņošanas līmeni, ņemot vērā tās pozīciju pievienošanās procesā, un ir guvusi jaunas sekmes, uzlabojot savas spējas uzņemties dalībvalsts pienākumus.

Par prioritāti reformu jomā nākamajā gadā vajadzētu noteikt spēkā esošo tiesisko un politisko sistēmu faktisku ieviešanu un izpildi. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš tiesiskumam, tostarp tiesu iestāžu neatkarībai un turpmāku rezultātu gūšanai korupcijas un organizētās noziedzības apkarošanas jomā. Bažas joprojām rada arī vārda brīvība un plašsaziņas līdzekļu vispārējais stāvoklis. Ir jāpabeidz pārskatīt *Ohridas pamatnolīgumu*, kas ir īpaši svarīgs saistībā ar etnisko grupu attiecībām, un jāīsteno tajā sniegtie ieteikumi. Ir proaktīvi jāievieš romu stratēģija. Kā vēlēšanu kontekstā uzsvēra EDSO Demokrātisko iestāžu un cilvēktiesību birojs, ir jārisina jautājums saistībā ar neskaidro valsts un partiju vajadzību nošķirumu. Ir jāpazemina augstie bezdarba rādītāji un jāstiprina valsts finanšu pārvalde.

Komisija uzskata, ka joprojām tiek nodrošināta pietiekama atbilstība politiskajiem kritērijiem, un iesaka sākt pievienošanās sarunas. Pāreja uz nākamajiem — sarežģītākajiem — paplašināšanās procesa posmiem ir svarīga, lai konsolidētu un veicinātu turpmākas reformas, kā arī stiprinātu attiecības starp etniskajām grupām. Augsta līmeņa pievienošanās dialogs ir noderīgs instruments, kas arī turpmāk būs vērsts uz svarīgākajiem jautājumiem, tostarp labām kaimiņattiecībām, tomēr tas nevar aizstāt pievienošanās sarunas.

Komisija joprojām ir pārliecināta, ka lēmums sākt pievienošanās sarunas veicinātu tādu apstākļu radīšanu, kas stimulētu labas kaimiņattiecības kopumā, jo īpaši savstarpēji pieņemama risinājuma rašanu jautājumā par nosaukumu, ko Komisija uzskata par būtiski svarīgu. Pēc gandrīz divdesmit gadiem ANO procesā ir vajadzīga visu pušu intensīva politiskā līdzdalība, lai, aktīvi piedaloties starptautiskajai sabiedrībai, beidzot panāktu risinājumu.

Komisija piekto reizi iesaka sākt pievienošanās sarunas ar šo valsti. Līdz šim Padome nav pieņēmusi nekādu lēmumu. Ja šim ieteikumam nesekos rīcība, Bijušajai Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikai un ES var rasties nopietnas problēmas. Šī situācija rada šaubas par tāda paplašināšanās procesa ticamību, kura pamatā ir skaidru nosacījumu kopums un katra dalībnieka konkrēto nopelnu princips. Uzticamas ES perspektīvas trūkums apdraud valsts reformu centienu ilgtspēju.

Pēc Eiropadomes uzaicinājuma Komisija atkārtoti uzsver savu nodomu bez kavēšanās iesniegt sarunu plāna priekšlikumu, kurā ņemta vērā vajadzība sarunu sākumposmā atrisināt nosaukuma jautājumu, un tā turpinās ES *acquis* analītiskas izvērtēšanas procesu, sākot ar sadaļām par tiesu iestādēm un pamattiesībām, kā arī tieslietām, brīvību un drošību. Komisija uzskata, ka, ja pašlaik jau noritētu caurskatīšana un Padomes diskusijas par sarunu plānu, būtu iespējams radīt vajadzīgo impulsu, kas pat pirms sarunu sadaļu atklāšanas palīdzētu sarunu ceļā rast savstarpēji pieņemamu risinājumu jautājumā par nosaukumu. Jaunas pieejas piemērošana 23. un 24. sadaļai arī attiecībā uz Bijušās Dienvidslāvijas Maķedonijas Republiku dalībvalstīm sniegtu vajadzīgos instrumentus svarīgāko problēmjautājumu risināšanai un veicinātu reformu ilgtspēju.

Pirms Stabilizācijas un asociācijas nolīguma, kas stājās spēkā 2004. gada aprīlī, parakstīšanas desmitās gadadienas Komisija arī piekto reizi aicina Padomi pieņemt 2009. gada priekšlikumu, lai atbilstīgi attiecīgajiem Stabilizācijas un asociācijas nolīguma noteikumiem, kuri paredz, ka asociāciju pilnīgi pabeidz pārejas perioda laikā, kas nepārsniedz 10 gadus, pārietu uz asociācijas otro posmu.

14. **Albānija.** Pagājušā gada oktobrī Komisija Padomei sniedza ieteikumu piešķirt Albānijai kandidātvalsts statusu, ja tā ir īstenojusi galvenos pasākumus tiesu iestāžu un valsts pārvaldes reformu jomā, kā arī parlamenta reglamenta pārskatīšanas jomā. Lai pieņemtu lēmumu par to, vai piešķirt kandidātvalsts statusu, Padome 2012. gada decembrī aicināja Komisiju ziņot, tiklīdz ir panākts vajadzīgais progress, arī ņemot vērā turpmāko Albānijas rīcību korupcijas un organizētās noziedzības apkarošanas jomā, tostarp veicot šādu lietu proaktīvu izmeklēšanu un ar tām saistītu kriminālvajāšanu. Saistībā ar to Albānija ar vienprātīgu partiju atbalstu ir veikusi atlikušos svarīgos tiesu iestāžu, valsts pārvaldes un parlamentāro reformu pasākumus. EDSO Demokrātisko iestāžu un cilvēktiesību biroja vadītā starptautiskā vēlēšanu novērošanas misija novērtēja, ka jūnijā notikušās parlamenta vēlēšanas bija balstītas uz konkurenci, visā kampaņas gaitā aktīvi piedalījās iedzīvotāji un patiešām tika ievērotas pamatbrīvības. Cīnoties pret korupciju un organizēto noziedzību, Albānija ir veikusi pirmos soļus ceļā uz to, lai tiktu uzlabota izmeklēšanu un kriminālvajāšanu

efektivitāte, kā arī nostiprināta tiesībaizsardzības struktūru sadarbība. Ir palielinājies apsūdzību skaits korupcijas un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietās, kā arī izmeklēšanu skaits saistībā ar cilvēku tirdzniecību un narkotiku kontrabandu. Ir pienācīgi ņemti vērā visi Eiropas Padomes nesenie ieteikumi saistībā ar politisko partiju finansēšanu un tiesību aktiem par korupciju. Jaunā valdība Albānijā ir apliecinājusi stingru apņemšanos apkarot korupciju un savā programmā noteikusi, ka šis jautājums ir prioritāte.

Ņemot vērā faktu, ka Albānija ir panākusi vajadzīgo progresu, Komisija Padomei iesaka piešķirt Albānijai kandidātvalsts statusu, pieņemot, ka Albānija turpinās darbu, lai apkarotu organizēto noziedzību un korupciju.

Lai tiktu sāktas pievienošanās sarunas, papildus Komisijas 2010. gada atzinumā izklāstītajam Albānijai ir jāīsteno šādas svarīgākās prioritātes:

- 1) jāturpina īstenot valsts pārvaldes reforma, lai stiprinātu tās profesionalitāti un depolitizāciju;
- 2) jāveic turpmāki pasākumi, lai stiprinātu tiesu iestāžu neatkarību, efektivitāti un pārskatatbildību;
- 3) jāturpina mērķtiecīgs darbs, lai apkarotu korupciju, tostarp panāktu stabilus rezultātus attiecībā uz proaktīvu izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un notiesājošiem spriedumiem;
- 4) jāturpina mērķtiecīgs darbs, lai apkarotu organizēto noziedzību, tostarp panāktu stabilus rezultātus attiecībā uz proaktīvu izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un notiesājošiem spriedumiem;
- 5) jāveic efektīvi pasākumi, lai stiprinātu cilvēktiesību, tostarp romu tiesību, aizsardzību un pretdiskriminācijas politiskās programmas, un jāīsteno īpašumtiesības.

Komisija ir gatava atbalstīt Albānijas centienus šo svarīgo prioritāšu īstenošanā, iesaistoties augsta līmeņa dialogā ar šo valsti.

Lai nodrošinātu Albānijas nākotni ES, būtiska nozīme būs konstruktīvam un ilgtspējīgam valdības un opozīcijas dialogam par reformām, kas saistītas ar ES. Konstruktīva Albānijas līdzdalība reģionālajā sadarbībā joprojām ir būtiski svarīga.

15. **Bosnijas un Hercegovinas** integrācijas process Eiropas Savienībā ir apstājies. Lai Bosnija un Hercegovina varētu turpināt ceļu uz pievienošanos ES, tai bez kavēšanās ir jāizpilda Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums *Sejdić-Finci* lietā. Rīcība saistībā ar šo spriedumu ir ne tikai izšķiroši svarīga, lai valsts varētu turpināt virzību uz pievienošanos ES, bet tā ir būtiska arī saistībā ar Bosnijas un Hercegovinas prezidentūras un Tautas palātas, kas tiks ievēlēta 2014. gadā, leģitimitātes un uzticamības nodrošināšanu. Bosnijai un Hercegovinai arī steidzami jāizveido saskaņošanas mehānisms attiecībā uz jautājumiem, kas saistīti ar ES, lai tā varētu sniegt vienotu nostāju par ES plānu.

Ja netiks panākta vienprātība, kas vajadzīga, lai turpinātu virzību uz pievienošanos ES, pastāv liels risks, ka pirmspievienošanās palīdzība nesniegs gaidītos rezultātus. Ņemot vērā apstākli, ka attiecībā uz *Sejdić-Finci* nolēmuma izpildi vēl nav rasts nekāds risinājums un nav izveidots ar ES saistīto pasākumu saskaņošanas mehānisms, nav iespējams turpināt ES pirmspievienošanās finansējuma izmaksu nemainīgā apmērā.

Komisija ir pieņēmusi lēmumu atlikt turpmākās sarunas par PPI II līdz brīdim, kad valsts būs atsākusi īstenot integrācijas procesu ES. Tā kā nav panākti konkrēti rezultāti, pastāv risks, ka Bosnija un Hercegovina zaudēs ievērojamu PPI finansējumu.

ES ir stingri apņēmusies atbalstīt Bosniju un Hercegovinu un tās iedzīvotājus, lai īstenotu to cerības un mērķus saistībā ar progresu panākšanu ceļā uz pievienošanu ES. Turpmākās sekmes ir atkarīgas no politisko līderu spējas sadarboties un vienoties par kompromisu, kas pavērtu ceļu uz iestāšanos ES. Vienošanās par šādu kompromisu palīdzētu atjaunot iedzīvotāju uzticību valsts vadītāju spējai panākt rezultātus saistībā ar integrāciju ES. Tas radītu pamatu, lai stātos spēkā Stabilizācijas un asociācijas nolīgums un pēc tam tiktu iesniegts uzticības vērts pieteikums dalībai ES.

Lai gan attiecībā uz vispārējo tiesu sistēmas reformu ir gūti ierobežoti panākumi, tiek īstenoti vairāki Komisijas ieteikumi, ko tā sniedza strukturētajā dialogā par tiesiskumu. Šis dialogs apliecina paplašināšanās programmas potenciālu un efektīvas līdzdalības sniegtos ieguvumus. Ir gūti zināmi panākumi arī saistībā ar neizskatīto kara noziegumu lietu skaita samazināšanu. Pateicoties visos līmeņos veiktiem nopietniem sagatavošanās pasākumiem, kurus atbalstīja ES un citas starptautiskās organizācijas, bija iespējams veikt ilgi gaidīto tautas skaitīšanu. Tomēr valsts saskaras arī ar būtiskām problēmām. Lielāka uzmanība ir jāpievērš tiesiskumam, tostarp tiesu iestāžu reformai, korupcijas un organizētās noziedzības apkarošanai, valsts pārvaldes reformai, vārda brīvībai, tostarp žurnālistu iebiedēšanas nepieļaušanai, kā arī diskriminācijas, tostarp romu diskriminācijas, novēršanai. Ir vajadzīgas turpmākas ekonomikas reformas, lai pilnveidotu neattīstīto uzņēmējdarbības vidi un radītu valstī vienotu ekonomisko telpu.

Komisija uzskata, ka ir nepieņemami, ka pēc Horvātijas pievienošanās ES Bosnija un Hercegovina līdz šim ir atteikusies pielāgot pagaidu nolīgumu / Stabilizācijas un asociācijas nolīgumu, lai ņemtu vērā tās tradicionālo tirdzniecību ar Horvātiju. Komisija aicina Bosniju un Hercegovinu bez kavēšanās pārskatīt savu nostāju, lai pēc iespējas ātrāk būtu iespējams pabeigt pielāgojumus, pamatojoties uz tradicionālajām tirdzniecības plūsmām.

16. **Kosova.** 2013. gads ir bijis vēsturisks gads Kosovai ceļā uz dalību Eiropas Savienībā. Padomes jūnijā pieņemtie lēmumi, ar kuriem pilnvaro sākt sarunas par Stabilizācijas un asociācijas nolīgumu (SAN), ir jauna posma sākums ES un Kosovas attiecībās. Šie lēmumi atspoguļo atzinību par progresu, kas panākts saistībā ar svarīgākajām reformām, kā arī par Kosovas ievērojamo ieguldījumu attiecību uzlabošanā ar Serbiju. Šomēnes tiks oficiāli sāktas sarunas par nolīgumu. Komisijas mērķis ir pabeigt šīs sarunas 2014. gada pavasarī, vasarā parafēt nolīguma projektu un pēc tam iesniegt Padomē priekšlikumus par nolīguma parakstīšanu un noslēgšanu.

Kosova ir aktīvi un konstruktīvi strādājusi, lai jūtami un ilgtspējīgi uzlabotu attiecības ar Serbiju. Aprīlī Kosovas dalība ES veicinātajā dialogā vainagojās ar “Pirmā nolīguma par pamatprincipiem attiecību normalizēšanai” (“Pirmais nolīgums”) noslēgšanu ar Serbiju, un maijā šis nolīgums tika papildināts ar īstenošanas plānu. Nolīguma īstenošana ir turpinājusies, un tā rezultātā uz vietas jau ir ieviestas vairākas neatgriezeniskas pārmaiņas. Puses arī panāca vienošanos enerģētikas un telekomunikāciju jomā. Kosovai arī turpmāk ir apņēmīgi jāstrādā, lai turpinātu attiecību normalizēšanu ar Serbiju un visu dialogā panākto vienošanos izpildi. Komisija nodrošinās papildu PPI finansējumu, lai attiecīgajās kopienās palīdzētu īstenot aprīlī panākto vienošanos.

Svarīga prioritāte Kosovā joprojām ir tiesiskums. Tas ir stūrakmens arī stabilizācijas un asociācijas procesā, kurā piedalās Kosova. Tāpēc strukturētais dialogs par

tiesiskumu arī turpmāk Kosovai sniegs atbalstu un norādījumus šajā jomā, tostarp diskusijās par ES Tiesiskuma misijas Kosovā (*EULEX*) nākotni. Kosova turpina veikt pasākumus, lai izpildītu vīzu pamatnostādnes paredzētās prioritātes, un Komisija par to ziņos 2014. gada pirmajā pusē.

Kosovai ir jākoncentrējas uz reformu īstenošanu, lai izpildītu savas saistības atbilstīgi plānotajam Stabilizācijas un asociācijas nolīgumam. Īpaša uzmanība būtu jāvelta organizētās noziedzības un korupcijas apkarošanai, tiesu iestāžu un valsts pārvaldes reformu īstenošanai, nodrošinot minoritāšu, tostarp romu, tiesību ievērošanu un risinot ar tirdzniecību saistītus jautājumus. Kosovai ir steidzami jārisina bezdarba problēma un jānovērš strukturālās nepilnības, kas ietekmē valsts darba tirgu.

Komisija arī aicina visus balsstiesīgos iedzīvotājus piedalīties nākamajās pašvaldību vēlēšanās, kas notiks novembrī. Vēlēšanas vietējai kopienai Kosovas ziemeļos ir svarīga iespēja izmantot savas demokrātiskās tiesības un pilnvērtīgi piedalīties Kosovas turpmākajā attīstībā. Komisija sagaida, ka iestādes nodrošinās, lai šīs vēlēšanas būtu iekļaujošas un lai to norisē tiktu pilnībā ievēroti demokrātiskie principi.

17. **Turcija** ir Eiropas Savienības kandidātvalsts un stratēģiskā partnere. Turcija ar savu plašo, dinamisko ekonomiku ir svarīga ES tirdzniecības partnere un, pateicoties muitas savienībai, tā ir arī vērtīgs ES konkurētspējas elements. Turcija atrodas stratēģiskā vietā, tostarp saistībā ar energoapgādes drošību, un tai ir būtiska nozīme reģionā. Komisija uzsver notiekošās sadarbības un ārpolitikas jautājumiem veltītā dialoga nozīmi. Pozitīvā darba kārtība, kas tika sākta 2012. gadā, joprojām sniedz atbalstu un papildina pievienošanās sarunas ar Turciju, bet tā šīs sarunas neaizstāj. Visas ES un Turcijas attiecību iespējas vislabāk iespējams izmantot aktīva un ticama pievienošanās procesa ietvaros, ES turpinot veidot Turcijas ekonomikas un politisko reformu pamatu. Sadarbību vēl vairāk nostiprinātu plašāki augsta līmeņa kontakti starp Turciju, ES un tās dalībvalstīm.

Aizvadītajos divpadsmit mēnešos ir gūti svarīgi panākumi reformu īstenošanā. Tiesu iestāžu reformas ceturtā pakete stiprina pamattiesību aizsardzību, tostarp attiecībā uz vārda brīvību un cīņu pret nesodāmību spīdzināšanas un nežēlīgas izturēšanās gadījumos. Valdība ir sākusi vēsturisku miera procesu, kura mērķis izbeigt terorismu un vardarbību valsts dienvidaustrumos, un šis process bruģē ceļu uz kurdu jautājuma atrisinājumu. Pasākumi, kas izklāstīti 2013. gada septembrī pieņemtajā demokratizācijas pasākumu paketē, paredz turpmākas reformas attiecībā uz virkni svarīgu jautājumu, tostarp saistībā ar citu valodu, kas nav turku valoda, lietojumu, minoritāšu tiesībām, pašlaik spēkā esošo augsto sliekšņu izskatīšanu attiecībā uz pārstāvību parlamentā un budžeta atbalstu politiskajām partijām. Ir svarīgi nodrošināt reformu īstenošanu, sadarbojoties ar ieinteresētajām personām un atbilstīgi Eiropas standartiem. Parlamenta partiju samierināšanas komiteja, kas tika izveidota jaunas konstitūcijas izstrādei, ir panākusi vienošanos par vairākiem pantiem. Pieņemot visaptverošu tiesību aktu par ārvalstniekiem un starptautisko aizsardzību, ir veikts svarīgs solis ceļā uz patvēruma meklētāju pienācīgu aizsardzību. Ir izveidota Ombuda iestāde, kas jau aktīvi veic savus uzdevumus. Notiek plašākas sabiedriskās debates par jautājumiem, kas agrāk tika uzskatīti par sensitīviem. Turcija arī ir sniegusi svarīgu humāno palīdzību lielam skaitam Sīrijas iedzīvotāju, kuri ir pametuši savu valsti kā bēgļi. Citu pozitīvi vērtējamu norišu vidū jāpiemin Turcijas veiktā nolīguma ratifikācija attiecībā uz Anatolijas gāzes cauruļvadu, kura mērķis ir nodrošināt savienojumu ar Adrijas jūras gāzes cauruļvadu un piegādāt ES dabasgāzi no Kaspijas jūras reģiona, transportējot to caur Turciju.

Nopietnas bažas rada pārmērīgs policijas spēka izmantojums un dialoga trūkums maijā un jūnijā notikušo protestu laikā. Šī situācija izceļ to, ka steidzami jāveic turpmākas reformas, jāveicina dialogs starp visiem politiskajiem spēkiem un sabiedrību plašākā nozīmē un praksē jāievēro pamattiesības. Par policijas rīcību protestu laikā ir ierosinātas vairākas administratīvas un tiesas izmeklēšanas. Šīs izmeklēšanas būtu jāpabeidz, nodrošinot atbilstību Eiropas standartiem, un jāsoda par pārkāpumiem atbildīgās personas. Iekšlietu ministrija ir izplatījusi divus apkārtrakstus ar mērķi uzlabot intervences procedūras, kuras demonstrāciju laikā piemēro policija. Ir svarīgi turpināt plānu īstenošanu attiecībā uz tiesībaizsardzības kontroles mehānisma izveidi, lai nodrošinātu neatkarīgu policijas rīcības pārraudzību. Turcijas tiesību sistēmā ir vajadzīgas papildu izmaiņas, jo īpaši vārda un plašsaziņas līdzekļu brīvības, kā arī pulcēšanās un biedrošanās brīvības nostiprināšanai, un tiesu praksei būtu sistemātiski jāatspoguļo Eiropas standarti. Ir pilnībā jāievieš tiesu iestāžu reformas ceturtā pakete. Jūnijā notikušais protestu vilnis izriet arī no aizvadītajos desmit gados īstenotās plašās demokrātiskās reformas, kā arī aktīvas un daudzveidīgas sabiedrības rašanās, kura ir jāciena un ar kuru ir sistemātiskāk jāapspriežas visos lēmumu pieņemšanas līmeņos, neraugoties uz to, kuram politiskajam spēkam parlamentā ir balsu vairākums.

Visas šīs norises izceļ ES iesaistīšanās nozīmi un to, ka ir svarīgi, lai ES faktors arī turpmāk būtu Turcijā veikto reformu kritērijs. Šajā nolūkā pievienošanās sarunām ir jāatgūst dinamika, ievērojot ES saistības un paredzētos nosacījumus. Šajā sakarā par būtisku soli ir uzskatāma sarunu 22. sadaļas par reģionālo politiku atvēršana un Komisija cer, ka dalībvalstu valdību pārstāvju konference notiks, tiklīdz radīsies tāda iespēja. Turcija ir guvusi panākumus arī vairākās citās sarunu sadaļās. Turcija var paātrināt sarunu gaitu, izpildot visus kritērijus, nodrošinot atbilstību visām sarunu programmas prasībām un ievērojot tās līgumsaistības pret ES.

Progress pievienošanās sarunās un panākumi Turcijas politisko reformu jomā ir vienas monētas divas puses. Gan Turcijas, gan ES interesēs ir pēc iespējas drīzāka vienošanās par sarunu sākšanas kritērijiem attiecībā uz 23. sadaļu "Tiesu iestādes un pamattiesības" un 24. sadaļu "Tiesiskums, brīvība un drošība" un to paziņošana Turcijai, lai nodrošinātu iespēju sākt sarunas par šīm abām sadaļām un tādējādi pastiprinātu ES un Turcijas dialogu svarīgu abpusēju interešu jomās un atbalstītu turpmāko darbu reformu īstenošanā. ES un Turcijas atpakaļuzņemšanas nolīguma parakstīšana un tai pat laikā sākts dialogs par vīzu režīma liberalizāciju sniegtu jaunu stimulu ES un Turcijas attiecībām un nodrošinātu konkrētus ieguvumus abām pusēm. Ir svarīgi, lai šie abi procesi virzītos uz priekšu un lai atpakaļuzņemšanas nolīguma parakstīšana un ratifikācija Turcijā tiktu ātri pabeigta. Turpmāka ES un Turcijas sadarbības nostiprināšana enerģētikas jomā un progress pievienošanās sarunās atvieglotu ES un Turcijas enerģijas tirgu savstarpējo savienošanu un integrāciju.

Komisija uzsver, ka visām ES dalībvalstīm ir suverēnas tiesības, kas cita starpā ietver divpusēju nolīgumu noslēgšanu un savu dabas resursu izpēti un izmantošanu saskaņā ar ES *acquis* un starptautiskajām tiesībām, tostarp ANO Jūras tiesību konvenciju. Saskaņā ar iepriekšējos gados vairākkārt paustu Padomes un Komisijas nostāju Turcijai ir steidzami jāizpilda pienākums pilnībā īstenot Papildprotokolu un panākt progresu divpusējo attiecību normalizācijā ar Kipras Republiku. Tas varētu radīt jaunu dinamiku pievienošanās procesā, jo īpaši sniedzot iespēju panākt progresu saistībā ar Padomes 2006. gada decembra secinājumos iekļautajām astoņām sadaļām. Komisija arī rosina izvairīties no jebkādiem draudiem, nesaskaņu avotiem vai rīcības, kas varētu kaitēt labām kaimiņattiecībām un miermīlīgam domstarpību risinājumam. Konkrēta Turcijas apņēmība un ieguldījums visaptveroša risinājuma rašanā Kipras jautājumā ir izšķiroši svarīgi.

18. Attiecībā uz **Kipras jautājumu** Komisija sagaida, ka Kipras grieķu un Kipras turku kopiena ANO aizgādībā atsāks pilnvērtīgas sarunas par visaptverošu risinājumu. Komisija sagaida, ka abas puses ātri pievērsīsies lietas būtībai, lai bez kavēšanās panāktu sekmīgu risinājumu. Visas puses tiek mudinātas sniegt ieguldījumu pozitīvas vides radīšanai starp abām kopienām, veicot pasākumus, kas uzlabo Kipras iedzīvotāju ikdienas dzīvi, un sagatavot sabiedrību vajadzīgajiem kompromisiem. Komisija uzskata, ka atkalapvienošanās priekšrocības atsvērs koncesijas, kas, iespējams, būs jāpiešķir, lai panāktu šo mērķi. Konkrēti, visi kiprieši pilnībā gūtu labumu no ogļūdeņražu resursu ekspluatācijas. Komisija ir gatava tālāk stiprināt savu atbalstu šim procesam, ja abas puses to lūdz un ANO piekrīt.
19. **Islande:** Islande bija sasniegusi pievienošanās sarunu beigu posmu, kad jaunā valdība nolēma apturēt sarunas, un pievienošanās process ir apstājies. Valdība ir norādījusi, ka tā veiks novērtējumu par līdz šim veiktajām sarunām, kā arī par norisēm Eiropas Savienībā, kas tiks iesniegts apspriešanai Islandes parlamentā turpmāko mēnešu laikā. Komisija ir apturējusi sagatavošanās darbus attiecībā uz PPI II. Jebkurā gadījumā Islande joprojām ir nozīmīga ES partnere.

PIELIKUMS

Secinājumi par Melnkalni, Serbiju, Bijušo Dienvidslāvijas Maķedonijas Republiku, Albāniju, Bosniju un Hercegovinu, Turciju un Islandi

Melnkalne

Pievienšanās sarunu uzsākšana ar Melnkalni 2012. gada jūnijā iezīmēja jaunu un intensīvu fāzi Melnkalnes virzībā uz dalību Eiropas Savienībā. Lai īstenotu dziļas un noturīgas reformas, kas vajadzīgas jaunas pieejas ieviešanai attiecībā uz 23. sadaļu par tiesu iestādēm un pamattiesībām un 24. sadaļu par tieslietām, brīvību un drošību, būs vajadzīga stingra politiskā griba un lielākas administratīvās spējas. Pievienšanās procesam jābūt iekļaujošam, visā tā gaitā plaši iesaistot pilsonisko sabiedrību.

Pārskata periodā Melnkalne koncentrējās uz visaptverošu rīcības plānu sagatavošanu, kuros būs sniegtas norādes par valsts reformu procesa īstenošanu tiesiskuma jomā. Valdība jūnijā pieņēma šos rīcības plānus, un tie ir sākuma kritēriji attiecībā uz 23. un 24. sadaļu. Pēc rīcības plānu pieņemšanas Komisija augustā ieteica sākt sarunas par šīm sadaļām, un septembrī Padome uzaicināja Melnkalni iesniegt savas sarunu nostājas. Darbs turpinās atbilstīgi jaunajai pieejai attiecībā uz šīm sadaļām, kas paredzēta sarunu ar Melnkalni struktūrā.

Caurskatīšanas sanāksmes par visām sarunu sadaļām tika noslēgtas 2013. gada jūnija beigās. Līdz šīm sarunas ir provizoriski slēgtas par divām sadaļām (zinātnei un pētniecību, izglītību un kultūru). Sākuma kritēriji ir noteikti attiecībā uz sešām sadaļām (preču brīva aprite, tiesības veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvība, konkurences politika, lauksaimniecība un lauku attīstība, pārtikas nekaitīgums, veterinārā un fitosanitārā politika, reģionālā politika un strukturālo instrumentu koordinācija).

Valsts pārvaldes reforma ir prioritāte, lai nodrošinātu Melnkalnes spēju piemērot *acquis*, novērst jautājumu politizēšanu un vairost civildienesta pārredzamību un profesionalitāti. Aizvadīto mēnešu notikumi, jo īpaši iespēja, ka valsts līdzekļi izmantoti partiju politiskajiem mērķiem, izcēla to, ka ir svarīgi stiprināt iedzīvotāju uzticību valsts iestādēm. Šajā kontekstā ir svarīgi nodrošināt rūpīgu un ātru izmeklēšanu un atbilstošu pasākumu veikšanu. Ir vajadzīga arī parlamenta grupas attiecībā uz vēlēšanu procesu veiktā darba pienācīga kontrole. Melnkalnei jānodrošina arī EDSO Demokrātisko iestāžu un cilvēktiesību biroja pirms ilga laika sniegto ieteikumu izpildes pienācīga kontrole attiecībā uz valsts tiesību aktiem par vēlēšanām un jānosaka skaidrs, vispārpieņemts valsts un partiju interešu nošķirums. Melnkalne joprojām nodrošina pietiekamu atbilstību **politiskajiem kritērijiem** dalībai ES. Parlamenta un prezidenta vēlēšanas, kas notika attiecīgi 2012. gada oktobrī un 2013. gada aprīlī, nav radījušas izmaiņas attiecībā uz stratēģisko prioritāti, ko valsts ir piešķirusi iestājai ES. Lai gan EDSO Demokrātisko iestāžu un cilvēktiesību birojs novērtēja, ka šīs vēlēšanas tika vadītas profesionāli un efektīvi, tika konstatēti arī atsevišķi trūkumi. Opozīcijas atteikšanās atzīt prezidenta vēlēšanu rezultātus izraisīja to, ka lielākā opozīcijas grupa divus mēnešus daļēji boikotēja parlamentu. Boikots tika pārtraukts, kad tika panākta partiju vienošanās par divu parlamenta struktūru izveidi, lai izmeklētu apsūdzības par valsts līdzekļu izmantošanu ar vēlēšanām saistītos nolūkos un sagatavotu ieteikumus vēlēšanu procesa pilnveidošanai. Parlamenta izmeklēšanas komiteja, kas izskatīja lietu par valsts līdzekļu iespējamu ļaunprātīgu izmantošanu, jūlijā beidza savu darbu. Parlamentam neizdevās vienoties par secinājumiem, kas cita starpā noteiktu politisko atbildību, un tādējādi sagatavotajam ziņojumam bija tikai tehnisks raksturs. Izskatīšana tiesu iestādē vēl ir jānodrošina.

Darba grupa, kas strādā pie tā, lai veidotu uzticību vēlēšanu procesam, jau ir pieņēmusi tiesību akta projektu par vienota vēlētāju saraksta izveidi, ar ko paredzēts aizstāt tiesību aktu par vēlētāju reģistru, un tiesību akta par personu identifikācijas kartēm grozījumu projektu.

Tiesiskuma jomā parlaments pieņēma ilgi gaidītos konstitūcijas grozījumus par tiesu iestāžu neatkarības stiprināšanu, kas kopumā atbilst Venēcijas komisijas ieteikumiem.

Melnkalne ir aktīvi iesaistījies reģionālās un starptautiskās policijas un tiesu iestāžu sadarbībā. Lai gan tika pieņemti daži spriedumi saistībā ar narkotiku kontrabandu, tikai dažas lietas attiecās uz tādiem noziegumiem kā cilvēku tirdzniecība un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija. Atsevišķas pirmās instances apsūdzības organizētās noziedzības un korupcijas lietās tika atceltas. Nopietnas bažas joprojām rada nesodāmība saistībā ar nežēlīgu izturēšanos pret ieslodzītajiem.

Melnkalne ir uzņēmusies vadību reģionālās sadarbības veicināšanā, jo īpaši ierosinot izveidot Rietumbalkānu sešu valstu grupas iniciatīvu.

Saistībā ar Starptautisko Krimināltiesu jānorāda, ka uz Melnkalni joprojām attiecas 2007. gadā ar Amerikas Savienotajām Valstīm noslēgtais divpusējais imunitātes nolīgums, kas piešķir atbrīvojumus no Krimināltiesas jurisdikcijas. Melnkalnei ir jāpielāgojas ES nostājai.

Melnkalnei nākotnē ir jānodrošina politiskā kontrole un tas, ka valsts līdzekļu iespējama ļaunprātīga izmantošana partiju politiskajiem mērķiem tiek izskatīta tiesu iestādē. Melnkalnei ir jāpabeidz arī parlamenta grupas darbs attiecībā uz vēlēšanu procesu, pieņemot tiesiskā regulējuma un citus pasākumus, lai paplašinātu politisko atbalstu un stiprinātu sabiedrības uzticību vēlēšanu procesam un valsts iestādēm.

Sabiedrības uzticības stiprināšana valstī ir cieši saistīta ar turpmāku tiesiskuma nostiprināšanu. Tāpēc centrāla nozīme būs Melnkalnes rīcības plānu efektīvai un laicīgai īstenošanai šajās jomās. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš reformām, kuras, nostiprinot godprātības aizsardzības mehānismus, kā arī uz nopelniem balstītu iecelšanu amatā, uzlabo tiesu iestāžu neatkarību, pārskatatbildību un profesionalitāti. Šajā sakarā būtiska nozīme būs konstitūcijas grozījumu veikšanai. Tai pat laikā Melnkalnei ir jāuzlabo tās sniegums attiecībā uz korupcijas un organizētās noziedzības lietu sistemātisku izmeklēšanu un kriminālvajāšanu, tostarp saistībā ar augsta līmeņa lietām, kā arī attiecībā uz pastrādāto noziegumu smagumam atbilstošu sankciju piemērošanu.

Ir jānostiprina vārda brīvība, tostarp pienācīgi izmeklējot visus pret žurnālistiem vērstos vardarbības un draudu gadījumus un saucot vainīgos pie atbildības. Ir jāpievērš lielāka uzmanība, lai novērstu trūkumus, kas cilvēktiesību aizsardzības jomā novērojami tiesu iestādēs un tiesību aizsardzības iestādēs, jo īpaši attiecībā uz neaizsargātām grupām. Romi saskaras ar diskrimināciju, jo īpaši saistībā ar sociālajām un ekonomiskajām tiesībām, un viņi nav pienācīgi pārstāvēti politiskajā līmenī. Lesbiešu, geju, biseksuāļu, transpersonu un interseksuāļu (LGBTI) aktīvisti joprojām tiek diskriminēti, ziņošana par uzbrukumiem ir reta, un joprojām ir jāpastiprina sodi.

Publiskā sektora reorganizācijas plāna pieņemšana un jaunā tiesību akta par ierēdņiem un valsts struktūrās nodarbinātām personām stāšanās spēkā ir pozitīvi vērtējami soļi. Godīga un uz konkurenci balstīta ierēdņu pieņemšana darbā ir priekšnoteikums profesionālas pārvaldes izveidei. Bažas rada atlūgumi, kuros nav norādīts datums; šādi dokumenti būtu jāatgriež darbiniekiem, kuri tos parakstīja.

Attiecībā uz **ekonomiskajiem kritērijiem** Melnkalne ir guvusi zināmas sekmes virzībā uz funkcionējošas tirgus ekonomikas izveidi. Ja Melnkalne turpinās novērst pašreizējās nepilnības, īstenojot piemērotu makroekonomikas politiku un veicot strukturālās reformas, valstij būtu jāspēj vidējā termiņā tikt galā ar konkurences spiedienu un tirgus ietekmi Eiropas Savienībā.

Melnkalne 2012. gadā piedzīvoja recesiju, no kuras tā izkļuva 2013. gadā. Atlabšanā atbalstu sniedza tūrisma un ārvalstu tiešo ieguldījumu jomas noturība līdz ar elektroenerģijas eksportu, kompensējot vājo iekšzemes pieprasījumu. Tekošā konta deficīts samazinās, tomēr tas joprojām ir ļoti augsts. Jūlijā tika sākta alumīnija ražošanas uzņēmuma *KAP* bankrota procedūra, kas, ņemot vērā iespējamo saistību ievērojamo apmēru, apdraud valsts finanses. Saglabājās ļoti augsts bezdarba līmenis. Pēc kredītresursu pieejamības mazināšanās četru gadu ilgumā kredītēšanas apjoms pieauga, tomēr augstais ienākumus nenesošu aizdevumu īpatsvars joprojām negatīvi ietekmē banku kapitalizāciju un tādējādi arī kredītu nodrošinājumu.

Lai pārvarētu pastāvošās ekonomiskās problēmas un mazinātu ārējo nestabilitāti, Melnkalnei ir jānostiprina konkurētspēja, uzlabojot ražīgumu un piesaistot papildu tiešos ārvalstu ieguldījumus arī citās nozarēs, ne tikai tūrisma un nekustamā īpašuma jomā. Stabils uzņēmējdarbības vides izveidi joprojām kavē tiesiskuma trūkums un korupcija. Augstie bezdarba rādītāji rada vajadzību pārvarēt plaisu starp darba prasmju piedāvājumu un pieprasījumu un nodrošināt iespēju neatkarīgāk noteikt algu uzņēmuma līmenī. Ir jānostiprina arī valsts nodarbinātības dienests, lai īstenotu politikas programmas, kas paredzētas bezdarbnieku iesaistīšanai darba tirgū, un izveidotu iekļaujošu un efektīvu darba tirgu. Iestādēm būtu objektīvi jāizvērtē alumīnija konglomerāta dzīvotspēja tirgus apstākļos un labākais iespējamais risinājums, nepalielinot spiedienu uz valsts finansēm. Fiskālā konsolidācija, tostarp nodokļu parādu iekasēšanas darbs, būtu jāturpina. Bažas joprojām rada augstais ienākumus nenesošu aizdevumu īpatsvars, apliecinot vajadzību pēc pastiprinātas banku uzraudzības, kas paredz adekvātu nodrošinājumu. Joprojām nopietna problēma ir ēnu ekonomika.

Attiecībā uz **spēju uzņemties ES dalībvalsts pienākumus**, Melnkalnes panākumi pielāgošanas jomā nav viendabīgi. Administratīvo spēju nostiprināšana ir vispārējs uzdevums, kas īstenojams daudzās nozarēs. Melnkalnes sniegums tādās sadaļās kā publiskais iepirkums, uzņēmējdarbības tiesības, intelektuālā īpašuma tiesības, informācijas sabiedrība un plašsaziņas līdzekļi, nodokļi, uzņēmējdarbības un rūpniecības politika ir pietiekamas, tāpēc Komisija ir ieteikusi sākt pievienošanās sarunas.

Citās jomās, piemēram, saistībā ar preču brīvu apriti, tiesībām veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvību, lauksaimniecību un lauku attīstību, pārtikas nekaitīgumu, veterināro un fitosanitāro politiku, reģionālo politiku un strukturālo instrumentu koordināciju, ir noteikti atklāšanas kritēriji, kas bieži ietver stratēģijas saskaņošanai ar *acquis*. Šiem kritērijiem būtu jāvirza Melnkalnes darbs tuvākajos mēnešos. Saistībā ar konkurences politikas sadaļu īpaši neatliekama ir pārdomāta pārstrukturēšanas plāna izstrāde alumīnija ražošanas uzņēmumam *KAP*, lai Melnkalne varētu izpildīt savas saistības atbilstīgi Stabilizācijas un asociācijas nolīgumam. Ievērojams darbs, tostarp stratēģiskāka plānošana, ir jāveic vides un klimata pārmaiņu jomā, lai nodrošinātu pielāgošanu un *acquis* izpildi.

Serbija

Ceļā uz pievienošanos Eiropas Savienībai 2013. gads Serbijai ir bijis vēsturisks. Serbija ir aktīvi un konstruktīvi strādājusi, lai jūtamī un ilgtspējīgi uzlabotu attiecības ar Kosovu. Aprīlī Serbijas dalība ES veicinātajā dialogā vainagojās ar "*Pirmā nolīguma par pamatprincipiem attiecību normalizēšanai*" ("*Pirmais nolīgums*") noslēgšanu ar Kosovu, un maijā šis nolīgums tika papildināts ar īstenošanas plānu. Abas puses ir jo īpaši vienojušās, ka neviena puse neblokēs vai nemudinās citus dalībniekus bloķēt otras puses virzību uz pievienošanos ES. Šī vienošanās atspoguļo būtiskas izmaiņas abu pušu attiecībās. Pirmā nolīguma īstenošana ir turpinājusies, un tās rezultātā uz vietas jau ir ieviestas vairākas neatgriezeniskas pārmaiņas. Puses panāca vienošanās arī enerģētikas un telekomunikāciju jomā. Sekmes ir gūtas arī

saistībā ar tehniskajā dialogā panākto vienošanos īstenošanu, un vairākās jomās ir turpinājusi uzlaboties Serbijas sadarbība ar Eiropas Savienības Tiesiskuma misiju *EULEX*.

Serbija ir atjaunojusi reformu dinamiku un nostiprinājusi augsta līmeņa kontaktus ar kaimiņvalstīm, cenšoties sniegt pozitīvu ieguldījumu reģionālajā sadarbībā. Serbija ir veikusi atsevišķus pasākumus, lai konsolidētu savu finanšu situāciju un uzlabotu uzņēmējdarbības vidi. Valsts daudzās jomās turpināja pielāgot savu tiesisko regulējumu ES tiesību aktiem, un tagad tas tiek uzraudzīts laikposmam no 2013. līdz 2016. gadam paredzētā pārskatītā *acquis* pieņemšanas valsts plāna ietvaros. Stabilizācijas un asociācijas nolīgums starp ES un Serbiju stājās spēkā 1. septembrī.

Tā kā ir panākts ievērojams progress, Serbijas un Eiropas Savienības attiecībās ir sācies jauns posms. Pēc Komisijas 22. aprīļa ieteikuma saņemšanas Eiropadome 28. jūnijā pieņēma lēmumu sākt pievienošanās sarunas. Komisija 22. jūlijā iesniedza Padomei savu priekšlikumu par sarunu struktūru. Komisija septembrī arī sāka ES *acquis* analītisku izvērtēšanu ("caurskatīšanu"). Padomei drīzumā ir jāpieņem sarunu struktūra un Eiropadomei tā ir jāapstiprina, lai ne vēlāk kā 2014. gada janvārī varētu organizēt pirmo konferenci ar dalībvalstu valdību piedalīšanos, kas būtu veltīta Serbijas uzņemšanai.

Šajā jaunajā un sarežģītajā ES un Serbijas attiecību posmā Serbijai būs jāveic vēl intensīvāks darbs, lai panāktu pilnīgu atbilstību dalības kritērijiem. Līdz pat pievienošanās brīdim būs svarīgi regulāri informēt par ieguvumiem un iespējām, ko pievienošanās process rada visiem Serbijas iedzīvotājiem.

Serbijai citu būtisku uzdevumu vidū būs jāpievērš īpaša uzmanība svarīgām tiesiskuma jomām, jo īpaši tiesu iestāžu reformas īstenošanai, korupcijas un organizētās noziedzības apkarošanai, valsts pārvaldes reformai, galveno iestāžu neatkarībai, plašsaziņas līdzekļu brīvībai, pretdiskriminācijai un mazākumgrupu aizsardzībai.

Serbijai arī turpmāk ir apņēmīgi jāstrādā, lai nodrošinātu pastāvīgu attiecību normalizēšanos ar Kosovu un visu dialogā panākto vienošanos izpildi, tostarp attiecīgā gadījumā sadarbojoties ar *EULEX*. Serbijai ir jāpabeidz Pirmā nolīguma izpilde, jo īpaši attiecībā uz policiju, tiesiskumu un pašvaldību vēlēšanām Kosovā. Ir svarīgi, lai Serbija arī turpmāk veicinātu plašu Kosovas serbu dalību nākamajās vietējā līmeņa vēlēšanās Kosovā. Ir jānodrošina iekļaujošas reģionālās sadarbības principa piemērošana, tostarp novēršot tādas problēmas kā grūtības saistībā ar Dienvidaustrumeiropas sadarbības procesa (*SEEC*) augstākā līmeņa sanāksmi. Tiks gaidīts, ka Serbija turpinās aktīvi piedalīties reģionālajā sadarbībā un samierināšanā.

Serbijas atbilstība **politiskajiem kritērijiem** ir pietiekama. Valdība aktīvi īstenoja ES integrācijas programmu, apliecinot vienprātību galvenajos politiskajos lēmumos un stiprinot apspriešanās procesu. Parlaments ir uzlabojis sava darba pārredzamību, tiesiskā regulējuma apspriešanas procesu un izpildvaras uzraudzību. Tomēr parlaments joprojām bieži piemēro steidzamas procedūras, kas pārmērīgi ierobežo tiesību akta projekta pārbaudei nepieciešamo laiku un debates.

Serbija ir veltījusi īpašu uzmanību tiesiskuma uzlabošanai, kas būs svarīgs jautājums atbilstīgi jaunajai pieejai attiecībā uz 23. sadaļu (tiesu iestādes un pamattiesības) un 24. sadaļu (tiesiskums, brīvība un drošība). Serbija pēc ilga apspriešanās procesa pieņēma visaptverošas jaunas stratēģijas svarīgākajās tiesu iestāžu, korupcijas apkarošanas un pretdiskriminācijas jomās. Korupcijas apkarošanas jomā, tostarp augsta līmeņa lietās, bija vērojama proaktīva pieeja izmeklēšanām. Reģionālā un starptautiskā sadarbība ir nodrošinājusi zināmus rezultātus arī organizētās noziedzības apkarošanas jomā. Daudzās lietās ir sākti kriminālizmeklēšana, bet galīgi notiesājoši spriedumi šajās jomās tiek pieņemti reti. Serbija turpināja pilnībā sadarbīties ar Starptautisko Kara noziegumu tribunālu bijušajai Dienvidslāvijai (*ICTY*).

Vārda brīvības jomā goda aizskaršana vairs netiek uzskatīta par noziegumu. Saskaņā ar iepriekšējām saistībām romu iekļaušanas jomā ir veikti pasākumi un pieņemts jauns rīcības plāns. Tiesiskais regulējums attiecībā uz mazākumtautību aizsardzību lielā mērā tiek ievērots, bet tā saskanīga ieviešana tādās jomās kā izglītība, valodas izmantojums un pieeja plašsaziņas līdzekļiem un dievkalpojumiem mazākumtautības valodā visā Serbijā vēl ir jānodrošina. Lai gan iestādes un neatkarīgas institūcijas veica atsevišķus papildu pasākumus citu neaizsargātu grupu (jo īpaši lesbiešu, geju, biseksuāļu, transpersonu un interseksuāļu (LGBTI) kopienas) aizsardzībai, šai jomā trūkst pietiekama politiskā atbalsta. Īpašu nožēlu radīja fakts, ka trešo gadu pēc kārtas drošības apsvērumu dēļ tika aizliegts geju kopienas gājiens; tādējādi netika izmantota iespēja apliecināt pamattiesību ievērošanu.

Nākotnē Serbijai īpaša uzmanība jāvelta galveno iestāžu un jo īpaši tiesu iestāžu neatkarības stiprināšanai. Attiecībā uz konstitucionālo un tiesisko sistēmu joprojām ir iespējams izmantot prettiesisku politisko ietekmi, jo īpaši tas sakāms par parlamenta ietekmi uz tiesnešu iecelšanu un atlaišanu. Turpmāko reformu gaitā būs jāveic visaptveroša tiesu iestāžu funkcionālā analīze attiecībā uz izmaksām, efektivitāti un tiesu pieejamību. Serbijas rezultāti korupcijas un organizētās noziedzības gadījumu efektīvas izmeklēšanas, šajos noziegumos apsūdzēto kriminālvajāšanas un notiesāšanas jomā joprojām ir ievērojami jāuzlabo. Ir uzmanīgi jāpārtrauc nesen veikto tiesiskā regulējuma izmaiņu īstenošana attiecībā uz dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, lai sagatavotu visaptverošu pārskatu par ekonomiskajiem noziegumiem. Ir jāpieņem efektīvs tiesiskais regulējums ziņotāju aizsardzībai. Stratēģiju un rīcības plānu faktiskā īstenošana tiesu iestāžu un pretkorupcijas jomā būs pārbaudījums Serbijas gatavībai un vēlmei turpināt virzību uz priekšu. Pastāv iespēja, ka pēc caurskatīšanas šajos stratēģiskajos dokumentos būs jāveic pielāgojumi.

Valdībai ir arī jānostiprina sava vadība valsts pārvaldes reformu jomā un jāpilnveido pārredzama un uz nopelniem balstīta civildienesta sistēma. Ir pareizi jāpiemēro un jāizstrādā tiesiskais regulējums attiecībā uz civildienestu vietējā līmenī.

Papildu uzmanība ir jāpievērš plašsaziņas līdzekļu brīvībai. Serbijai ir jāvirzās uz plašsaziņas līdzekļu stratēģijas īstenošanu, sākot ar gaidāmo tiesību aktu pieņemšanu par publisko informāciju un plašsaziņas līdzekļiem, sabiedriskajām raidorganizācijām un elektronisko komunikāciju. Ir jārisina tādi svarīgi jautājumi kā plašsaziņas līdzekļu tieša finansēšana no valsts budžeta un valsts kontrole pār plašsaziņas līdzekļiem, kā arī sabiedrisko raidorganizāciju ilgtspēja. Ir jāpieņem un jāievieš pretdiskriminācijas stratēģijas rīcības plāns. Iestādēm ir jāstiprina plašsaziņas līdzekļu, cilvēktiesību aizstāvju un citu neaizsargātu grupu, tostarp LGBTI kopienas, aizsardzība pret radikālu grupējumu paustiem draudiem un uzbrukumiem. Laika gaitā ir jāturpina izvērst nesen gūto progresu saistībā ar minoritāšu, arī romu, situācijas uzlabošanu, tostarp saņemot papildu finanšu resursus. Jāturpina strādāt, lai risinātu jautājumus saistībā ar mājokļiem un romu pieeju dokumentiem. Lielāka uzmanība būtu jāvelta reģioniem, kas saskaras ar smagiem sociālekonomiskajiem apstākļiem, jo īpaši Serbijas dienvidos un austrumos. Valsts mazākumtautību padomju ievēlēšana 2014. gadā sniegs Serbijai labu iespēju atkārtoti apliecināt savu apņemību aizsargāt minoritātes. Vēlēšanu process būs jāīsteno uzmanīgi, ņemot vērā neatkarīgu iestāžu iepriekš sniegtus ieteikumus.

Būs svarīgi, lai Serbija turpinātu aktīvi piedalīties reģionālajā sadarbībā un attīstītu attiecības ar kaimiņvalstīm, tostarp strādājot pie neatrisinātiem divpusējiem jautājumiem.

Attiecībā uz **ekonomiskajiem kritērijiem** Serbija ir guvusi zināmas sekmes virzībā uz funkcionējošas tirgus ekonomikas izveidi. Serbijai ir jāiegulda ievērojami pūliņi, lai pārstrukturētu savu ekonomiku un tādējādi spētu vidējā termiņā tikt galā ar konkurences spiedienu un tirgus ietekmi Savienībā.

Serbija 2012. gadā pārdzīvoja vēl vienu lejupslīdi, un ekonomika saruka par 1,7 %. Liels eksporta pieaugums ir mazinājis ievērojami sarukušā iekšzemes pieprasījuma ietekmi,

2013. gada pirmajā pusē nodrošinot nelielu un nevienmērīgu atveseļošanu. Tika veikta virkne fiskālās konsolidācijas pasākumu, galvenokārt saistībā ar ieņēmumiem. Tika atsākts valstij piederošu uzņēmumu restrukturizācijas process. Ir gūts zināms progress korupcijas apkarošanas un īpašumtiesību pilnveidošanas jomā.

Izaugsmes bāze joprojām ir šaura, un pirmās ekonomikas atveseļošanās pazīmes 2013. gadā neietekmēja darba tirgu. Bezdarba un budžeta deficīta rādītāji joprojām ir ļoti augsti. Darba tirgū dominēja neelastība, un ilgtspējīgas nodarbinātības radīšana ir liela problēma. Joprojām nav pieņemta uzticama vidēja termiņa fiskālās korekcijas programma. Valsts klātbūtne ekonomikā ir ievērojama, un valstij piederošie uzņēmumi turpināja ciest lielus zaudējumus. Serbijai ir jāturpina uzņēmējdarbības vides uzlabošana un būtu jāiegulda lieli centieni, lai izveidotu konkurētspējīgu privāto sektoru. Tirgus mehānismu darbību negatīvi ietekmē tiesiskā nenoteiktība un korupcija. Joprojām nopietna problēma ir ēnu ekonomika.

Attiecībā uz **spēju uzņemties dalībvalsts pienākumus** Serbija daudzās jomās ir turpinājusi savu tiesiskā regulējuma saskaņošanu ar ES tiesību aktiem, un šos centienus nostiprināja *acquis* pieņemšanai paredzētā valsts plāna apstiprināšana. Labas sekmes ir konstatētas publiskā iepirkuma jomā, pateicoties jauna Likuma par publisko iepirkumu pieņemšanai, kurā ir paredzēta turpmāka saskaņošana ar ES *acquis*, kā arī uzlaboti noteikumi korupcijas novēršanai. Veicot grozījumus tiesību aktā, ir daļēji atrisināts jautājums par centrālās bankas neatkarību. Uzņēmumu grāmatvedības un revīzijas jomā tika pieņemti divi jauni tiesību akti, kuru mērķis bija nodrošināt plašāku saskaņošanu uzņēmējdarbības tiesību jomā. Tika uzlabota institucionālā sistēma attiecībā uz mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) politiku un MVU pieeju finansējumam. Atzinīgi vērtējami uzņēmējdarbības vides uzlabošanai veiktie pasākumi, jo īpaši saistībā ar jauno tiesību aktu ietekmes uz uzņēmējdarbību novērtējumu. Ir sekmīgi pabeigta iedzīvotāju un lauku saimniecību skaitīšana. Tomēr izmaiņas likumā par autortiesībām attiecībā uz maksu iekasēšanu un izņēmumiem ir uzskatāmas par soli prom no saskaņošanas ar ES *acquis*.

Nākotnē Serbijai būtu jādivkāršo centieni tiesiskā regulējuma saskaņošanai ar ES *acquis*, īpašu uzmanību pievēršot pieņemto tiesību aktu faktiskai īstenošanai. Serbijai jo īpaši būs jāpastiprina darbs, lai veiktu saskaņošanu ūdens, atkritumu apsaimniekošanas, gaisa kvalitātes un dabas aizsardzības jomā, kā arī attiecībā uz tirgus atvēršanu, nodalīšanu un cenām atbilstīgiem tarifiem energoapgādes jomā. Ir jāturpina darbs valsts atbalsta kontroles jomā, nostiprinot Valsts atbalsta kontroles komisijas neatkarību un atceļot privatizācijā nodotu uzņēmumu atbrīvojumu no pienākuma ievērot valsts atbalsta noteikumus. Ir ievērojami jānostiprina sociālās aizsardzības sistēmas, darba attiecības un sociālais dialogs, jo īpaši trīspusēja sociālā dialoga līmenī. Lai nodrošinātu iespēju pievienoties Pasaules Tirdzniecības organizācijai, likums par ģenētiski modificētiem organismiem ir jāsaskaņo ar ES tiesību aktiem. Nopietni jāstrādā, lai attīstītu valsts sektora finanšu pārvaldību un kontroli, pamatojoties uz vadītāju atbildības principu, kā arī pilnvērtīgu ārējās revīzijas spēju.

Serbija turpināja netraucēti īstenot Stabilizācijas un asociācijas nolīguma Pagaidu nolīgumu.

Bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika

Bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika 2001. gadā parakstīja Stabilizācijas un asociācijas nolīgumu ar ES un bija pirmā valsts, kas noslēdza šādu nolīgumu. Kopš Komisijas pozitīvā atzinuma pieņemšanas 2005. gada novembrī un Padomes 2005. gada decembra lēmuma valstij jau astoņus gadus ir kandidātvalsts statuss. Laikposmā kopš 2009. gada Komisija ir novērtējusi, ka valsts nodrošina pietiekamu atbilstību politiskajiem kritērijiem, un ir ieteikusi sākt sarunas. Komisija kopš 2009. gada arī ir ieteikusi sākt otro asociācijas posmu atbilstīgi Stabilizācijas un asociācijas nolīgumam. Līdz šim Padome nav pieņēmusi lēmumu nevienā no abiem jautājumiem. Divdesmit gadus pēc valsts iestāšanās Apvienoto Nāciju Organizācijā ir bez kavēšanās jārod risinājums jautājumam par nosaukumu.

Tā kā sarunu process nenotiek, galveno forumu diskusijām un reformu pārraudzībai nodrošina struktūras, kuras ir izveidotas atbilstīgi Stabilizācijas un asociācijas nolīgumam, kā arī 2012. gadā sāktais pievienošanās augsta līmeņa dialogs (PALD). PALD ir veicinājis progresu vairumā prioritāro jomu. PALD ietvaros gūtās sekmes valstij nodrošinās labu pozīciju, sākoties sarunām. Tomēr šis dialogs neaizstāj un nevar aizstāt pievienošanās sarunu sākšanu.

Politiskā krīze, kas sekoja notikumiem parlamentā pagājušā gada beigās, atklāja dziļas politisko partiju domstarpības, kas ietekmē parlamenta darbu, un apliecināja vajadzību pēc konstruktīvas, valsts interesēs īstenotas politikas. Pēc opozīcijas deputātu un žurnālistu izraidīšanas no parlamenta palātas 2013. gada budžeta pieņemšanas laikā lielākā opozīcijas grupa boikotēja parlamentu un draudēja boikotēt arī vietējās vēlēšanas. Ilgusī dīkstāve tika novērsta, īstenojot 1. marta politisko vienošanos. Vienošanās paredzēja opozīcijas deputātu atgriešanos parlamentā, dalību pašvaldību vēlēšanās, Izmeklēšanas komitejas ieteikumus turpmākai rīcībai, partiju saprašanās memoranda parakstīšanu par valsts stratēģiskajiem eiroatlantiskajiem mērķiem un turpmāko darbu vēlēšanu reformu jomā. Vēl ir jāpanāk dialoga atsākšana starp valdību un žurnālistiem. Vienprātība par Izmeklēšanas komitejas ziņojumu apliecināja, ka, pastāvot politiskajai gribai, ar dialoga un kompromisu palīdzību ir iespējams panākt konstruktīvus risinājumus. Ir jāīsteno visi Izmeklēšanas komitejas sniegtie ieteikumi.

Kopumā valsts joprojām pietiekamā mērā atbilst **politiskajiem kritērijiem**. Saskaņā ar EDSO Demokrātisko iestāžu un cilvēktiesību biroja novērtējumu 2013. gada marta/aprīļa vēlēšanas tika organizētas profesionāli un efektīvi, tomēr birojs norādīja, ka valsts un partiju nošķirums ir neskaidrs, un ieteica veikt papildu grozījumus vēlēšanu tiesiskajā regulējumā. Lielu daļu no reformām attiecībā uz tiesu iestādēm valsts īstenoja laikposmā no 2004. līdz 2010. gadam. Tiesu iestāžu efektivitātes jomā šogad ir gūti jauni panākumi. Ir panākts progress, sagatavojot arī visaptverošus datus par rezultātiem korupcijas apkarošanas pasākumu izpildes jomā, uz kuriem būtu jāpamatojas nākotnē. Saistībā ar vārda brīvību progress plašsaziņas līdzekļu dialoga jomā apsīka pēc žurnālistu izraidīšanas no parlamenta un, neraugoties uz attīstību tiesiskā regulējuma jomā, valsts reputācija attiecībā uz plašsaziņas līdzekļu brīvību pasliktinājās. Arī vairāku plašsaziņas līdzekļu slēgšana pēdējos gados ir sašaurinājusi iedzīvotājiem pieejamo viedokļu dažādību.

Tā kā valsts jau ir panākusi augstu saskaņošanas līmeni, ņemot vērā tās pozīciju pievienošanās procesā, par prioritāti turpmākajos gados būtu jāuzskata spēkā esošo tiesisko un politisko regulējumu faktiska ieviešana un izpilde — līdzīgi kā to valstu gadījumā, kuras jau piedalās pievienošanās sarunās.

Tiesiskuma jomā ir jānostiprina tiesu neatkarība un kompetence, lielāka uzmanība jāpievērš iedzīvotājiem nodrošinātā tiesiskuma kvalitātei. Daudzas jomas joprojām būtiski ietekmē korupcija, un tā aizvien ir nopietna problēma. Valstij ir jāapliecina spēkā esošo pretkorupcijas pasākumu jūtama ietekme un jāīsteno efektīvi pasākumi organizētās noziedzības apkarošanai. Attiecībā uz vārda brīvību jāpiemin, ka plašsaziņas līdzekļu lielā polarizācija, kas nereti atbilst politiskajām simpātijām, kavē objektīvas ziņošanas attīstību, rada ekonomisko spiedienu uz žurnālistiem un plašsaziņas līdzekļu īpašniekiem (tostarp valdības reklāmu nepārredzama izmantojuma dēļ) un veicina neapmierinošu profesionālo standartu pastāvēšanu. Ir jāatjauno dialogs starp valdības un plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem, un tam ir jāsniedz konkrēti rezultāti, mainot plašsaziņas līdzekļu kultūru un radot uzticību veicinošu vidi. Pilnībā jāīsteno pārējie Demokrātisko iestāžu un cilvēktiesību biroja ieteikumi. Ir proaktīvi jāievieš romu stratēģija. Aktīvāk jārīkojas, lai nosodītu neiecietību, piemēram, pret lesbiešu, geju, biseksuāļu, transpersonu un interseksuāļu (LGBTI) kopien.

Steidzami jāpabeidz arī *Ohridas pamatnolīguma* pārskatīšana, kas ir īpaši svarīga kopienas un etniskās grupas iekšējo attiecību kontekstā, un jāīsteno pārskatā sniegtie ieteikumi. Minētā

pārskatīšana un decentralizācijas turpināšana, kas ir būtisks nolīguma elements, veicinās stabilitāti valstī un ārpus tās robežām.

Valsts kopumā uztur labas attiecības ar citām paplašināšanās valstīm un aktīvi piedalās *reģionālajā sadarbībā*. Joprojām ir svarīga konstruktīva pieeja attiecībām ar kaimiņos esošajām ES dalībvalstīm. Būtu jāizvairās no rīcības un paziņojumiem, kas negatīvi ietekmē labas kaimiņattiecības.

Attiecībā uz **ekonomiskajiem kritērijiem** valsts joprojām ir labā līmenī un dažās jomās ir panākusi turpmāku virzību ceļā uz funkcionējošas tirgus ekonomikas izveidi. Ja valsts apņēmīgi īsteno savu reformu programmu, lai novērstu būtiskas strukturālās nepilnības, vidējā termiņā tai būtu jāspēj tikt galā ar konkurences spiedienu un tirgus ietekmi Eiropas Savienībā.

Valsts saimnieciskā darbība 2012. gadā piedzīvoja stagnāciju, bet 2013. gadā atsākās ekonomikas izaugsme. Ārēju ekonomisko grūtību apstākļos tika saglabāta makroekonomiskā stabilitāte. Bezdarba rādītāji joprojām ir ļoti augsti, jo īpaši jauniešu vidū. Valsts nestabilitāti palielina pieaugošais deficīts un valsts parādsaistību palielināšanās.

Ir jāveic pasākumi, lai novērstu lielā bezdarba cēloņus, jo īpaši risinot problēmu par kvalifikāciju neatbilstību pieprasījumam. Ir jānostiprina valsts finanšu ilgtspēja. Fiskālā politika jāpielāgo valsts strukturālo reformu prioritātēm un jāorientē uz izaugsmi veicinošiem izdevumiem. Vidēja termiņa fiskālās sistēmas ieviešana un stratēģiskā plānošana palīdzētu nostiprināt fiskālo disciplīnu. Efektīvai valsts finanšu pārvaldības īstenošanai ir vajadzīgi papildu centieni, lai nodrošinātu vislietderīgāko un pārredzamāko valsts un ES resursu izmantojumu. Lai panāktu lielākus privātā sektora ieguldījumus, ir jāstrādā, lai uzlabotu uzņēmējdarbības vidi, ko negatīvi ietekmē korupcija, kā arī ilgas un dārgas procedūras saistībā ar iziešanu no tirgus. Joprojām nopietna problēma ir ēnu ekonomika.

Valsts visās *acquis* jomās īsteno dziļu un plašu sadarbību ar ES un stratēģiskā un institucionālā līmenī ir panākusi labus rezultātus tiesību aktu saskaņošanas jomā, pašlaik pastiprinātu uzmanību pievēršot administratīvajām spējām un saskaņošanas mehānismiem valsts pārvaldē, lai nodrošinātu efektīvu īstenošanu. Valsts ir panākusi turpmāku virzību, uzlabojot **spēju uzņemties dalībvalsts pienākumus**. Tuvojoties Stabilizācijas un asociācijas nolīguma noslēgšanas desmitajai gadadienai, Bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika turpina pildīt nolīgumā paredzētās saistības.

Iekšējā tirgus jomā ir gūti labi panākumi, saskaņojot tiesību aktus attiecībā uz kapitāla apriti, pasta pakalpojumiem un uzņēmējdarbības tiesībām. Tiesiskuma un iekšlietu jomā valsts ir guvusi labas sekmes, veicot sagatavošanās pasākumus saistībā ar vīzu politiku, ārējām robežām un Šengenas zonu, kā arī policijas sadarbību. Saistībā ar valsts pārvaldes reformu ir jāturpina darbs, lai īstētu pārredzamības, nopelnu un taisnīgas pārstāvības principus. Turpmāki pasākumi jo īpaši vajadzīgi reģionālās politikas, vides un klimata pārmaiņu jomā, kurā ir jāuzlabo ES finansēto projektu īstenošana, kā arī ūdens kvalitātes, rūpnieciskā piesārņojuma un riska pārvaldības jomā. Attiecībā uz sociālo politiku un nodarbinātību ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu iekļaujošu un efektīvu darba tirgu. Valsts iekšējā finanšu kontrole ir jānostiprina un jāizvērs, aptverot visu valsts pārvaldi. Kopumā valsts ir panākusi tādu tiesību aktu saskaņotības līmeni ar *acquis*, kas ir pietiekams, lai pārietu uz nākamo pievienošanās procesa posmu.

Albānija

Pagājušā gada oktobrī Komisija Padomei ieteica piešķirt Albānijai kandidātvalsts statusu ar nosacījumu, ka tā ir īstenojusi galvenos pasākumus tiesu iestāžu un valsts pārvaldes reformu jomā un pārskatījusi parlamenta reglamentu. Lai pieņemtu lēmumu par to, vai piešķirt kandidātvalsts statusu, Padome 2012. gada decembrī aicināja Komisiju ziņot, tiklīdz ir

panākts vajadzīgais progress, arī ņemot vērā turpmāko Albānijas rīcību korupcijas un organizētās noziedzības apkarošanas jomā, tostarp veicot šādu lietu proaktīvu izmeklēšanu un ar tām saistītu kriminālvajāšanu. Saistībā ar to Albānija ar vienprātīgu partiju atbalstu ir pieņēmusi atlikušos svarīgos tiesu iestāžu, valsts pārvaldes un parlamentāro reformu pasākumus. EDSO Demokrātisko iestāžu un cilvēktiesību biroja vadītā starptautiskā vēlēšanu novērošanas misija novērtēja, ka jūnijā notikušās parlamenta vēlēšanas bija balstītas uz konkurenci, visā kampaņas gaitā aktīvi piedalījās iedzīvotāji un patiešām tika ievērotas pamatbrīvības. Cīnoties pret korupciju un organizēto noziedzību, Albānija ir veikusi pirmos soļus ceļā uz to, lai tiktu uzlabota izmeklēšanu un kriminālvajāšanu efektivitāte, kā arī nostiprināta tiesībsardzības struktūru sadarbība. Ir palielinājies apsūdzību skaits korupcijas un nelikumīgi iegūto līdzekļu legalizācijas lietās, kā arī izmeklēšanu skaits saistībā ar cilvēku tirdzniecību un narkotiku kontrabandu. Ir pienācīgi ņemti vērā visi Eiropas Padomes nesenie ieteikumi saistībā ar politisko partiju finansēšanu un tiesību aktiem par korupciju. Jaunā Albānijas valdība ir apliecinājusi stingru apņemšanos apkarot korupciju un savā programmā noteikusi, ka šis jautājums ir prioritāte.

Lai tiktu sāktas pievienošanās sarunas, Albānijai papildus Komisijas 2010. gada atzinumā izklāstītajam ir jāīsteno turpmāk norādītās svarīgākās prioritātes. Albānijai būs 1) jāturpina īstenot valsts pārvaldes reforma, lai stiprinātu valsts pārvaldes profesionalitāti un depolitizāciju; 2) jāveic turpmāki pasākumi, lai stiprinātu tiesu iestāžu neatkarību, efektivitāti un pārskatatbildību; 3) jāturpina mērķtiecīgs darbs, lai apkarotu korupciju, tostarp panāktu stabilus rezultātus attiecībā uz proaktīvu izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un notiesājošiem spriedumiem; 4) jāturpina mērķtiecīgs darbs, lai apkarotu organizēto noziedzību, tostarp panāktu stabilus rezultātus attiecībā uz proaktīvu izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un notiesājošiem spriedumiem; 5) jāveic efektīvi pasākumi, lai stiprinātu cilvēktiesību, tostarp romu tiesību, aizsardzību un pretdiskriminācijas politiskās programmas, un jāīsteno īpašumtiesības.

Lai nodrošinātu Albānijas nākotni ES, būtiska nozīme būs konstruktīvam un ilgtspējīgam valdības un opozīcijas dialogam par reformām, kas saistītas ar ES. Konstruktīva Albānijas līdzdalība reģionālajā sadarbībā joprojām ir būtiski svarīga.

Albānija ir guvusi turpmākus panākumus, lai nodrošinātu atbilstību **politiskajiem kritērijiem** saistībā ar dalību ES. Valdošais vairākums un opozīcija sadarbojās, lai parlamentā pieņemtu vairākus tiesiskos instrumentus. Tika pieņemts Likums par civildienestu, Likums par Augstāko tiesu un Parlamenta reglaments, kā arī Kriminālkodeksa un Civilprocesa kodeksa grozījumu kopums.

Lai gan 23. jūnijā notikušo parlamenta vēlēšanu sagatavošanas procesu raksturoja spriedze, dažkārt apdraudot vēlēšanu pārvaldes struktūru darbu, vēlēšanu pamatā bija konkurence, kopumā tās noritēja netraucēti un tajās piedalījās liels vēlētāju skaits. Albānija panāca turpmāku progresu valsts pārvaldes reformu jomā, jo īpaši pieņemot Likumu par civildienestu.

Ir veikti papildu pasākumi, lai reformētu tiesu iestādes, tostarp vienkāršotu tiesu sistēmu. Uzlabotas korupcijas apkarošanas struktūru darba metodes, notiesājošu spriedumu skaita palielināšanās un labāka iestāžu sadarbība nodrošināja zināmu progresu korupcijas apkarošanas jomā, sniedzot sākotnējus rezultātus, kas ir jānostiprina. Labāka pārraudzība un pārredzamība svarīgās jomās, piemēram, īpašuma reģistrēšanas, muitas, augstākās izglītības un veselības aprūpes jomā, apliecina, ka ir uzlabojusies izpratne par profilakses pasākumiem. Ir ņemti vērā Eiropas Padomes ieteikumi saistībā ar politisko partiju finansēšanu un tiesību aktiem par korupciju. Tomēr korupcija joprojām ir ļoti nopietna problēma, kuras risināšanai būs vajadzīga mērķtiecīga pieeja un saskaņoti pūliņi. Saistībā ar organizēto noziedzību jāpiemin, ka ir uzlabota starptautiskā policijas sadarbība, kā arī apdraudējuma analīzes

izmantošana; biežāki kļuvuši narkotiku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijas gadījumi. Ir izpildīti Eiropas Padomes ieteikumi par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu. Tika veikti svarīgi grozījumi Kriminālkodeksā saistībā ar cilvēku tirdzniecību un citiem smagiem noziegumiem.

Cilvēktiesību jomā kopumā tika ievērota pulcēšanās un biedrošanās brīvība, kā arī domu, pārliecības un ticības brīvība. Tika gūtas sekmes pretdiskriminācijas jomā, piemēram, pieņemot rīcības plānu par lesbiešu, geju, biseksuāļu, transpersonu un interseksuāļu (LGBTI) tiesībām. Vārda brīvības jomā Likums par audiovizuālajiem plašsaziņas līdzekļiem nodrošināja ievērojamus uzlabojumus tiesiskajā regulējumā par Albānijas audiovizuālajiem plašsaziņas līdzekļiem.

Nākotnē Albānijai ir jāpaātrina tiesu iestāžu reformas īstenošanas gaita. Būtu jāpārskata un jānostiprina tiesu iestāžu institucionālā un juridiskā struktūra. Lai nodrošinātu tiesu iestāžu neatkarību, pārredzamību, pārskatatbildību un efektivitāti, ir jāpabeidz svarīgu tiesību aktu izstrāde vai pieņemšana, tostarp veicot konstitūcijas grozījumus, lai depolitizētu Augstākās tiesas amatpersonu iecelšanu. Nesen pieņemtie tiesību akti ir jāīsteno faktiski, saņemot gan politiķu, gan tiesu sistēmas profesionāļu pilnīgu atbalstu.

Turklāt Albānijai ir jāpievērš pastiprināta uzmanība valsts pārvaldes reformas īstenošanai, jo īpaši attiecībā uz strukturālās politikas likumiem un administratīvajiem aktiem. Bez kavēšanās ir jāpieņem un jāīsteno sekundārie tiesību akti saistībā ar jauno Civildienesta likumu. Ir jānodrošina valsts pārvaldes nepārtrauktība un jānostiprina profesionalitāte, depolitizācija un pārskatatbildība.

Būs vajadzīgi mērķtiecīgi korupcijas apkarošanas pasākumi, tostarp nodrošinot centrālajai koordinācijas iestādei vajadzīgās pilnvaras un spējas, kā arī stingru politisko atbalstu. Ir jānostiprina tiesībsardzības iestāžu korupcijas novēršanas un represiju piemērošanas spēja, kā arī šo iestāžu neatkarība. Jānodrošina, lai parlaments veiktu neatkarīgo iestāžu sagatavo ziņojumu pienācīgu pēckontroli.

Pamatojoties uz sākotnējiem rezultātiem, jāuzlabo arī organizētās noziedzības gadījumu efektīvas izmeklēšanas un kriminālvajāšanas rezultāti. Jāturpina darbs pie tā, lai pabeigtu Kriminālprocesa kodeksa grozīšanu un efektīvi paplašinātu draudu novērtēšanas, izlūkdatu apmaiņas un mērķtiecīgu, proaktīvu izmeklēšanu izmantošanu. Proaktīvāka pieeja ir vajadzīga arī attiecībā uz izmeklēšanu saistībā ar nezināmas izcelsmes turību un aizdomām par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju.

Cilvēktiesību jomā par prioritātēm būtu jāuzskata jaunu tiesību aktu izstrāde un spēkā esošā tiesiskā regulējuma īstenošana, galveno uzmanību nepārprotami veltot personu ar invaliditāti un bērnu tiesībām, kā arī romu iekļaušanai. Attiecībā uz vārda brīvību ir jāveic papildu pasākumi, lai pilnībā garantētu plašsaziņas līdzekļu regulatīvās iestādes neatkarību.

Attiecībā uz **ekonomiskajiem kritērijiem** Albānija ir guvusi zināmas sekmes virzībā uz funkcionējošas tirgus ekonomikas izveidi. Ja Albānija paātrinās strukturālo reformu īstenošanu, valstij būtu jāspēj vidējā termiņā tikt galā ar konkurences spiedienu un tirgus ietekmi Savienībā.

Albānija ir saglabājusi makroekonomisko stabilitāti. IKP pieaugums palēninājās, tomēr joprojām bija pozitīvs, galvenokārt pateicoties ārējam pieprasījumam. Zemā inflācija radīja iespēju atvieglot monetāro politiku, lai stimulētu izaugsmi, bet tās pāreja uz reālo ekonomiku vēl nav notikusi, jo, palielinoties ienākumus nenesošu aizdevumu īpatsvaram, kredītresursu pieejamība samazinājās. Budžeta deficīts joprojām ir augsts, un valsts parādsaistības palielinājās, izraisot ar likumu noteiktās parādsaistību robežvērtības (60 % no IKP) pārkāpšanu un atcelšanu. Darba tirgū bija vērojami nelieli uzlabojumi, bet bezdarba līmenis joprojām ir augsts. Tekošā konta deficīts ir samazinājies, tomēr tas joprojām ir liels.

Ekonomika joprojām ir neaizsargāta pret iekšzemes strukturālajiem trūkumiem un globālo ekonomikas nestabilitāti.

Lai nodrošinātu ilgspējīgu ilgtermiņa ekonomikas izaugsmi, Albānijai uz stabilitāti vērstās fiskālās un monetārās politikas programmas ir jāpapildina ar strukturālajām reformām. Albānijai būs jārisina ar lielo budžeta deficītu un valsts parādsaistībām, kā arī tās īstermiņa pieeju saistītās problēmas. Turklāt tai būs jāuzlabo fiskālā prognozējamība, samazinot ienākumu pārvērtēšanu, kas līdz šim tika veikta regulāri, un efektīvāk iekasējot nodokļus. Lai dažādotu ekonomiku un stimulētu tās ilgtermiņa izaugsmes iespējas, ir svarīgi uzlabot uzņēmējdarbības un ieguldījumu vidi. To cita starpā varētu panākt, nostiprinot tiesiskumu, apkarojot korupciju un risinot kavēto maksājumu problēmu, kā arī attīstot infrastruktūru un uzlabojot situāciju cilvēkkapitāla jomā. Joprojām nopietna problēma ir ēnu ekonomika.

Stabilizācijas un asociācijas nolīguma īstenošana kopumā turpinājās bez traucējumiem, un Albānija vairākās jomās turpināja saskaņot savus tiesību aktus ar ES tiesiskā regulējuma prasībām, uzlabojot savas **spējas uzņemties dalībvalsts pienākumus**. Uzlabojumi tikai veikti tādās jomās kā publiskais iepirkums, statistika, tiesiskums, muiža, brīvība un drošība. Albānijai jāveic papildu pasākumi, lai nodrošinātu intelektuālā un rūpnieciskā īpašuma tiesību faktisku īstenošanu, un īpaša uzmanība jāpievērš enerģētikas nozarei, tostarp enerģijas avotu dažādošanai, elektroenerģijas tirgus darbībai, risinot problēmas saistībā ar tīkla zudumiem un sliktajiem rēķinu maksājumu iekasēšanas rādītājiem. Tai ir mērķtiecīgi jārisina arī PVN atmaksas jautājums, tostarp saistībā ar neizskatītajām lietām, un jānostiprina vides aizsardzība, cita starpā nodrošinot ilgspējīgus ieguldījumus atkritumu apsaimniekošanas un notekūdeņu jomā. Ir jāturpina darbs nodarbinātības un sociālās politikas jomā. Ir jānostiprina par *acquis* īstenošanu atbildīgo struktūru administratīvās spējas un profesionalitāte, kā arī jānodrošina regulatīvo iestāžu neatkarība. Vairākās *acquis* jomās, jo īpaši publiskā iepirkuma un finanšu kontroles jomā, ir svarīgi uzlabot pārredzamību un pārskatatbildību.

Bosnija un Hercegovina

Pārējo reģiona valstu virzība uz priekšu turpinās, bet Bosnija un Hercegovina Eiropas integrācijas procesā ir nonākusi strupceļā. Valsts 2008. gadā parakstīja Stabilizācijas un asociācijas nolīgumu, un tā ratifikācija tika pabeigta 2011. gadā. Šis nolīgums vēl nav stājies spēkā, jo valsts nav izpildījusi atlikušās prasības, tostarp prasību veikt patiesus centienus, lai izpildītu Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu *Sejdić-Finci* lietā saistībā ar iedzīvotāju diskrimināciju etniskās piederības dēļ. Tāpēc ES attiecības ar Bosniju un Hercegovinu joprojām reglamentē 2008. gadā noslēgtais Pagaidu nolīgums.

Politiskajiem pārstāvjiem nav vienota redzējuma par valsts vispārējo virzību un nākotni vai par to, kā būtu jānodrošina tās funkciju izpilde. Valstī nenotiek nopietns iekšējs politiskais dialogs par svarīgiem jautājumiem, piemēram, par ES integrācijas procesu, un netiek noteiktas ar šo procesu saistītas prioritātes. ES plāns nav bijis valsts politisko pārstāvju prioritāte, tāpēc saistībā ar tās Eiropas perspektīvu nav gūti nekādi panākumi. Galvenā uzmanība tika veltīta partiju vai etnisko grupu īstermiņa interesēm, nevis uz nākotni orientētai politikai ar mērķi nostiprināt Bosnijas un Hercegovinas vietu ES. Pārvaldību gan federācijas, gan valsts līmenī ir negatīvi ietekmējis politiskais strupceļš, kas federācijā ilgst vairāk nekā gadu. Atsevišķi politiskie dalībnieki pastāvīgi apšaubā Bosnijas un Hercegovinas kā vienas valsts vienotību.

Divas galvenās saistības, kas ir noteiktas 2012. gada plānā par valsts pieteikumu dalībai ES, proti, *Sejdić-Finci* sprieduma faktiska izpilde un efektīva ES jautājumiem paredzēta saskaņošanas mehānisma izveide, nav izpildītas. ES ir iesaistījusies aktīvos sekmēšanas centienos, lai palīdzētu Bosnijas un Hercegovinas politiskajiem līderiem panākt vienošanos par *Sejdić-Finci* sprieduma izpildi, bet viņi nespēja rast risinājumu.

Rīcība saistībā ar šo spriedumu ir ne tikai izšķiroši svarīga, lai valsts varētu turpināt virzību uz pievienošanu ES, bet tā ir arī būtiska saistībā ar Bosnijas un Hercegovinas prezidentūras un Tautas palātas, kas tiks ievēlēta 2014. gadā, leģitimitātes un uzticamības nodrošināšanu. Šāda rīcība pavērtu ceļu uz pievienošanās procesu ES, kas ir būtiski svarīgs, lai nodrošinātu Bosnijas un Hercegovinas attīstību, no pēckonflikta valsts nākotnē kļūstot par ES dalībvalsti. Bez politiskās drosmes un mērķtiecības Bosnijas un Hercegovinas Eiropas perspektīva nekļūs par realitāti.

Vienlīdz svarīgs un steidzams jautājums ir tāda mehānisma izveide, kas būtu paredzēts ar ES saistītu jautājumu saskaņošanai dažādos valdības līmeņos. Tik izteikti decentralizētā valstī kā Bosnija un Hercegovina šādam mehānismam ir izšķiroši svarīga nozīme, lai attiecīgais Bosnijas un Hercegovinas pārstāvis visas valsts vārdā varētu paust nostāju un uzņemties saistības attiecībās ar ES. Valstij ir steidzami jāizstrādā šādām pamatprasībām atbilstošs mehānisms.

Pirmspievienošanās finansējuma sniegšana valstij, kuras politiskie pārstāvji nevēlas panākt vienprātību, kas ir vajadzīga, lai turpinātu pirmspievienošanās procesu, kļūst arvien sarežģītāka. Pastāv liels risks, ka, nepanākot šādu vienošanos, pirmspievienošanās palīdzība nesniegs gaidītos rezultātus. Ņemot vērā apstākli, ka attiecībā uz *Sejdić-Finci* lēmuma izpildi vēl nav rasts nekāds risinājums un nav izveidots ES saskaņošanas mehānisms, nav iespējams turpināt PPI finansējuma izmaksu nemainīgā apmērā. Komisija ir pieņēmusi lēmumu atlikt turpmākās sarunas par PPI II līdz brīdim, kad valsts būs atsākusi īstenot integrācijas procesu ES. Tā kā nav panākti konkrēti rezultāti, pastāv risks, ka Bosnija un Hercegovina zaudēs ievērojamu pirmspievienošanās finansējumu.

Valsts gatavošanās pielāgojumu veikšanai saistībā ar Horvātijas pievienošanu ES noritēja lēni, bet vajadzīgie nolīgumi saistībā ar personu un preču kustību, šķērsojot robežu ar Horvātiju, tika parakstīti laikus, pirms 1. jūlija. Komisija uzskata, ka ir nepieņemami, ka Bosnija un Hercegovina līdz šim ir atteikusies pielāgot pagaidu nolīgumu / Stabilizācijas un asociācijas nolīgumu, lai ņemtu vērā tās tradicionālo tirdzniecību ar Horvātiju. Komisija aicina Bosniju un Hercegovinu bez kavēšanās pārskatīt savu nostāju, lai pēc iespējas ātrāk būtu iespējams pabeigt pielāgojumus, pamatojoties uz tradicionālajām tirdzniecības plūsmām.

Valsts sekmes saistībā ar **politisko kritēriju** izpildi ir bijušas ļoti ierobežotas. Valsts nav izpildījusi *Sejdić-Finci* spriedumu un nav arī izbeigusi diskriminējošo praksi, kas paredz, ka Bosnijas un Hercegovinas pilsoņiem, kuri nav deklarējuši savu piederību kādai no trim galvenajām tautām, ir liegta iespēja kandidēt Bosnijas un Hercegovinas prezidenta vai Tautas palātas vēlēšanās. Likumdošanas procesi kopumā ir ārkārtīgi lēni, jo trūkst politiskās gribas, lai panāktu kompromisus. Tā rezultātā, ka bieži likumu pieņemšanai Bosnijas un Hercegovinas Parlamentārajā asamblejā tika izmantota steidzamas likumdošanas procedūra, pārmērīgi tika piemērota būtiski svarīgu valsts interešu procedūra. Politiskās vienprātības trūkuma dēļ likumdošanas process bieži tika bloķēts, izmantojot federālās vienības veto mehānismu.

Valstī joprojām pastāv augsts korupcijas līmenis, trūkst efektīvu instrumentu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanai, arī organizētās noziedzības un terorisma apkarošanas jomā gūtās sekmes ir ierobežotas. Lai gan attiecībā uz vispārējo tiesu sistēmas reformu ir gūti ierobežoti panākumi, tiek īstenoti vairāki Komisijas ieteikumi, ko tā sniedza strukturētajā dialogā par tiesiskumu. Saskaņā ar Valsts kara noziegumu stratēģiju un pēc tam, kad no attiecīgajiem budžetiem tika nodrošināti pienācīgi cilvēkresursi un finansējums, kā arī tika piešķirti ievērojami līdzekļi no PPI, kara noziegumu izmeklēšanas jomā saistībā ar jurisdikcijas noteikšanu par lietām ir panākts ievērojams progress. Neizskatīto lietu skaits ir samazinājies. Protokola parakstīšana ar Horvātiju un Serbiju par sadarbību kara noziegumos, noziegumos pret cilvēci un genocīda noziegumos vainojamo personu kriminālvajāšanu rada

cerības. Kopumā Bosnijā un Hercegovinā joprojām pastāv nopietnas nepilnības saistībā ar tiesu iestāžu neatkarību, efektivitāti, pārskatabildību un objektivitāti.

Spēkā esošo cilvēktiesību instrumentu īstenošana, tostarp tādu, kas paredz lesbiešu, geju, biseksuāļu, transpersonu un interseksuāļu (LGBTI) aizsardzību pret vardarbību un naidīgiem izteikumiem, kā arī rīcības plānu izpilde romu jautājumā joprojām ir ierobežota. Tiesiskā regulējuma nepilnības joprojām kavē bēgļu un iekšzemē pārvietoto personu ilgtspējīgu atgriešanos un vietējo integrāciju. Ir spēkā tiesību akti, kas garantē vārda brīvību, bet žurnālistu un redaktoru iebiedēšana un sabiedrisko raidorganizāciju pakļaušana finansiālam spiedienam joprojām rada bažas. Bosnija un Hercegovina ir turpinājusi aktīvi piedalīties reģionālajā sadarbībā un uzturēt labas kaimiņattiecības. Ir jānovērš neatrisinātās domstarpības ar kaimiņvalstīm attiecībā uz robežām un īpašumtiesībām.

Pateicoties visos līmeņos veiktiem nopietniem sagatavošanās pasākumiem, kurus atbalstīja ES un citas starptautiskās organizācijas, pirmo reizi kopš 1991. gada Bosnijā un Hercegovinā bija iespējams veikt ilgi gaidīto tautas skaitīšanu.

Attiecībā uz **ekonomiskajiem kritērijiem** Bosnija un Hercegovina ir guvusi nelielas sekmes virzībā uz funkcionējošas tirgus ekonomikas izveidi. Ir jāveic plašas turpmākas reformas ar mērķi nodrošināt, lai valsts ilgtermiņā spētu tikt galā ar konkurences spiedienu un tirgus ietekmi Savienībā.

Ekonomika 2012. gadā saruka par 1,1 %. Tomēr rādītāji 2013. gada pirmajā pusē uzrāda zināmas atveseļošanās pazīmes. Bezdarba līmenis joprojām ir ļoti augsts. Valsts finanšu kvalitāte aizvien ir zema, lai gan valsts finanšu pārvalde tika nedaudz nostiprināta. Neskaitot atsevišķus nelielus uzlabojumus, vienprātība par ekonomikas un fiskālās politikas pamataspektiem joprojām ir niecīga, tādējādi kavējot reformu īstenošanu valsts līmenī. Plašais un neefektīvais publiskais sektors ar daudzkārtēju kompetenču pārklāšanos valsts, federālās vienības un pašvaldību vai kantonu līmenī (jo īpaši federācijā) turpina apdraudēt fiskālo ilgtspēju. Neefektīvā juridiskā un tiesu sistēma negatīvi ietekmē izpildes spējas, rada nepārprotamus šķēršļus ieguldījumiem un veicina korupciju.

Bažas joprojām rada Bosnijas un Hercegovinas valsts tēriņu struktūra un zemā efektivitāte. Šajā kontekstā ir jāpilnveido fiskālo ziņojumu sniegšana, lai uzlabotu analīzes un politikas izstrādes kvalitāti. Strukturālās neelastības izpausmes, piemēram, pārmērīgi darbaspēka nodokļi un sociālo maksājumu sliktā mērķorientācija, rada vajadzību pēc pasākumiem darbaspēka pieprasījuma stimulēšanai. Federācijas iestādēm būtu jāizstrādā pensiju reforma. Ņemot vērā lielo valsts uzņēmumu īpatsvaru ekonomikā, iestādēm būtu jāstimulē privatizācija, kas varētu uzlabot fiskālo situāciju un radīt lielāku konkurenci. Privātā sektora atbalstam nepieciešama stabila uzņēmējdarbības vide, jo īpaši jāuzlabo situācija līgumu izpildes jomā un jāizveido valstī vienota ekonomiskā telpa. Joprojām nopietna problēma ir ēnu ekonomika.

Patiesa politiskā atbalsta trūkumu ES plānam atspoguļo ļoti ierobežotais progress, tostarp attiecībā uz **tiesiskā regulējuma tuvināšanu ES tiesību aktiem un standartiem**. Tas jo īpaši attiecas uz veterināro un pārtikas nekaitīguma jomu, konkurenci, publisko iepirkumu, enerģētiku, vidi un klimata pārmaiņām, transportu, nodarbinātības un sociālo politiku. Tā kā nav panākta vienošanās par attiecīgajām valsts mēroga stratēģijām, arī citās jomās, piemēram, attiecībā uz lauku attīstību vai reģionālo politiku, gūtie panākumi ir nelieli. Vairākos gadījumos svarīgās struktūrās ir jāieceļ amatpersonas. Pretējā gadījumā tiek kavēta uzlabojumu veikšana likumdošanas jomā. Citas iestādes, piemēram, Valsts atbalsta padome, nav saņēmušas pietiekamu finansējumu un tāpēc nespēja pienācīgi veikt savas funkcijas. Viens no nedaudzajiem pozitīvajiem izņēmumiem ir intelektuālā, rūpnieciskā un komerciālā īpašuma tiesību joma, kurā ir gūti labi panākumi, gatavojoties veikt saskaņošanu ar ES standartiem.

Lai Bosnija un Hercegovina varētu importēt ES dzīvnieku izcelsmes produktus, tai bez kavēšanās ir jātransponē ES tiesiskais regulējums veterinārijas un pārtikas nekaitīguma jomā. Bosnija un Hercegovina ir vienīgā attiecīgā reģiona valsts, kas nav saskaņojusi savu tiesisko regulējumu ar ES 2004. gada direktīvām par publisko iepirkumu. Tas ir jāizdara pēc iespējas ātrāk. Valstij jāturpina centieni ilgtspējīgā veidā īstenot visas saskaņā ar vīzu režīma liberalizācijas ceļvedi ieviestās reformas, tostarp attiecībā uz plašākiem pasākumiem uz robežām ar mērķi stiprināt valsts un reģionālo drošību. Ir jāturpina veikt pasākumi, kuru mērķis ir novērst bezvīzu režīma ļaunprātīgu izmantošanu.

Kosova

Ceļā uz pievienošanos Eiropas Savienībai 2013. gads Kosovai ir bijis vēsturisks. Jūnijā pieņemtie Komisijas lēmumi, ar kuriem tika atļauta sarunu sākšana par Stabilizācijas un asociācijas nolīgumu, iezīmē jauna un būtiska posma sākumu ES un Kosovas attiecībās. Sarunas tiks oficiāli sāktas šomēnes. Komisijas mērķis ir pabeigt šīs sarunas 2014. gada pavasarī, parafēt nolīguma projektu vasarā un pēc tam iesniegt Padomē priekšlikumus par nolīgumu parakstīšanu un noslēgšanu.

Kosova ir aktīvi un konstruktīvi strādājusi, lai jūtami un ilgtspējīgi uzlabotu *attiecības ar Serbiju*. Aprīlī Kosovas dalība ES veicinātā dialogā vainagojās ar “*Pirmā nolīguma par pamatprincipiem attiecību normalizēšanai*” (“Pirmais nolīgums”) noslēgšanu ar Serbiju, un maijā šis nolīgums tika papildināts ar īstenošanas plānu. Abas puses ir jo īpaši vienojušās par to, ka neviena puse nebloķēs vai nemudinās citus dalībniekus bloķēt otras puses virzību uz pievienošanos ES. Šī vienošanās atspoguļo būtiskas izmaiņas abu pušu attiecībās. Pirmā nolīguma īstenošana ir turpinājusies, un tās rezultātā uz vietas jau ir ieviestas vairākas neatgriezeniskas pārmaiņas. Puses panāca vienošanos arī enerģētikas un telekomunikāciju jomā. Ar ES tiesiskuma misijas *EULEX* atbalstu ir gūti panākumi arī tehniskajā dialogā panākt vienošanos īstenošanā. Kosovai arī turpmāk ir apņēmīgi jāstrādā, lai turpinātu attiecību normalizēšanu ar Serbiju un visu dialogā panākt vienošanos izpildi. Kosovai ir jāpabeidz Pirmā nolīguma izpilde, jo īpaši attiecībā uz policiju, tiesiskumu un pašvaldību vēlēšanām.

Kosovas ziemeļu reģions ir paudis pretestību Pirmā nolīguma ieviešanai. Priestinas savaldība un iekļaujošā pieeja, kā arī pozitīvā Belgradas loma ir ļāvusi novērst situācijas saasināšanos. Pēc Pirmā nolīguma īstenošanas Kosovas ziemeļu daļā tika slēgti Serbijas policijas iecirkņi, Serbija pārtrauca algu izmaksu Kosovā nodarbinātajiem policistiem, Serbijas tiesas izbeidza krimināllietu izskatīšanu Kosovā un četrās ziemeļu pašvaldībās tika likvidētas pašvaldību asamblejas. Novembrī plānotās pašvaldību vēlēšanas notiks arī Kosovas ziemeļos. Ir svarīgi, lai šīs vēlēšanas noritētu bez traucējumiem un lai visi balsstiesīgie iedzīvotāji piedalītos un izmantotu savas demokrātiskās tiesības. Uzbrukumā *EULEX* konvojam Kosovas ziemeļos 19. septembrī tika nogalināts viens *EULEX* pārstāvis. Gan Kosovas, gan Serbijas līderi stingri nosodīja uzbrukumu.

Kosova ir īstenojusi svarīgas politikas *reformas*. Aprīlī Komisija un Savienības Augstā pārstāve ārlietās un drošības politikas jautājumos apstiprināja¹, ka Kosova tiesiskuma, valsts pārvaldes, minoritāšu aizsardzības un tirdzniecības jomā ir izpildījusi īstermiņa prioritātes, kas bija noteiktas iepriekšējā gadā oktobrī veiktajā priekšizpētē². Aprīlī Komisija Padomei sniedza ieteikumu parakstīt un noslēgt pamatnolīgumu, atļaujot Kosovai piedalīties Eiropas Savienības programmās.

¹ JOIN(2013) 8 *final*.

² COM(2012) 602 *final*.

Decembrī Kosova kļuva par Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības bankas locekli. Jūnijā Kosova parakstīja pamat nolīgumu ar Eiropas Investīciju banku un Eiropas Padomes Attīstības banka piekrita Kosovai dalībai. Reģionālās sadarbības padome februārī nolēma grozīt savus statūtus, lai atļautu Kosovai kļūt par patstāvīgu dalībnieci.

Vīzu režīma liberalizācija joprojām ir svarīgs Kosovai politiskās dienaskārtības jautājums. Priština ir centusies panākt progresu. Komisija februārī pieņēma pirmo ziņojumu par vīzu režīma liberalizācijas ceļveža prasību izpildi Kosovā³. Kosova aprīlī pieņēma rīcības plānu par vīzu režīma liberalizāciju. Līdz šim ir notikušas trīs augstākā līmeņa ierēdņu tikšanās. Cieši sadarbojoties ar Komisiju, ES biroju Prištinā un *EULEX*, Kosova ir panākusi progresu tiesiskā regulējuma grozīšanā atbilstīgi ziņojumā paustajiem ieteikumiem. Darbs šajā jomā ir jāturpina. Kosovai arī ir jāpievērš pastiprināta uzmanība tiesiskā regulējuma īstenošanai.

Plašai politiskajai vienprātībai par Kosovai Eiropas perspektīvu ir bijusi būtiska nozīme tuvināšanās procesa dinamikas nodrošināšanā. Pie šā mērķa īstenošanas ir strādājusi arī Valsts Eiropas integrācijas padome. Ir svarīgi, lai šī vienprātība tiktu saglabāta un paplašināta. Šiem centieniem ir jāsniedz būtisks ieguldījums sarunās par Stabilizācijas un asociācijas nolīgumu.

Komisijas priekšizpētē ir noteiktas prioritārās jomas, kurām Kosovai ir jāpievērš īpaša uzmanība, lai valsts spētu izpildīt savas saistības atbilstīgi Stabilizācijas un asociācijas nolīgumam. Šīs jomas ir tiesiskums, tiesu iestādes, valsts pārvalde, vēlēšanu reforma un Asambleja, cilvēktiesības un pamattiesības, minoritāšu aizsardzība, tirdzniecība un iekšējā tirgus jautājumi, kā arī veterinārijas un fitosanitārie jautājumi.

Saistībā ar **politiskajiem kritērijiem** jānorāda, ka Kosovai valdība ir palielinājusi savas spējas, lai īstenotu Eiropas integrācijas procesa prioritātes. Tā ir šīs spējas apliecinājusi, veicot papildu pasākumus saistībā ar priekšizpētē paredzētajām īstermiņa prioritātēm un sagatavojot sarunas par Stabilizācijas un asociācijas nolīgumu. Ir arī veikti pasākumi, lai uzlabotu Asamblejas īstenoto valdības darba pārraudzību. Tomēr Asamblejas lēmums par tiesas procesa rezultātu apspriešanu bija trieciens Kosovai centieniem nostiprināt tās demokrātiskās pārvaldes iestādes.

Kosova ir apliecinājusi apņemšanos panākt rezultātus organizētās noziedzības un korupcijas apkarošanas jomā, tostarp sākot izmeklēšanas darbības un nostiprinot tiesisko regulējumu. Ir veikti pirmie pasākumi, lai šajā jomā sagatavotu saskaņotus statistikas datus. Kosova arī ir turpinājusi labu sadarbību ar *EULEX*. Svarīgas reformas tika īstenotas tiesu sistēmā. To saskanīga īstenošana būs būtiska, lai panāktu turpmākas pozitīvas izmaiņas, un tā tiks uzmanīgi pārraudzīta. Janvārī stājās spēkā tiesiskais regulējums par tiesām un kriminālvajāšanu, izveidojot jaunas tiesu un kriminālvajāšanas struktūras. Tiek sagaidīts, ka jaunais tiesiskais regulējums veicinās tiesu sistēmas neatkarību, efektivitāti, pārskatatbildību un objektivitāti. Kosova arī ir turpinājusi personu atpakaļuzņemšanu no dalībvalstīm.

Saskaņā ar priekšizpētē sniegtajiem ieteikumiem Asambleja ir veikusi grozījumus Kriminālkodeksa pantos par plašsaziņas līdzekļu kriminālatbildību un žurnālistu informācijas avotu aizsardzību. Ir izveidota un pienācīgi darbojas Izpildes pārraudzības padome, kurā piedalās Kosovas iestāžu un Serbijas Pareizticīgās baznīcas pārstāvji. Ir sākusies arī sabiedriskā apraide serbu valodā. Tika iecelts jauns valodas komisārs, un ir sācis darboties viņa birojs. Ir palielināts Ombuda iestādei piešķirtais budžets un darbinieku skaits, lai tā varētu pildīt savu uzdevumu, proti, darboties kā labas pārvaldības un cilvēktiesību aizstāve Kosovā.

Kosovai joprojām ir jānodrošina *vēlēšanu reformas* pabeigšana, kā arī tas, lai tiesiskais regulējums atspoguļotu ES paraugpraksi. *Asamblejai* ir jānostiprina izpildvaras uzraudzība,

³ COM(2013) 66 final.

pilnveidojot tiesību aktu izstrādes kontroli un pārbaudot politikas programmu un tiesību aktu izpildi. Valdībai ir jānodrošina pienācīga dalība Asamblejas darbā. Ir uzlabota Asamblejas finansiālā neatkarība, bet ir jāveic papildu pasākumi (piem., pilnveidojot Asamblejas reglamenta un tiesību aktu pieņemšanas noteikumus), lai uzlabotu Asamblejas finanšu un administratīvo neatkarību.

Tiesiskuma jomā Kosovas prioritāte ir vajadzība sniegt konkrētus pierādījumus par rezultātiem cīņā ar organizēto noziedzību un korupciju, un tai ir jāstiprina tiesiskais regulējums un tā īstenošana. Kosovai šajās jomās ir jāuzlabo statistikas uzticamība. Valstij ir aktīvi jāatbalsta *EULEX* pilnvaru īstenošana, tostarp saistībā ar Īpašās izmeklēšanas darba grupu. Kosovai ir pakāpeniski jāpaplašina *EULEX* kompetenču pārņemšana. Strukturētais dialogs par tiesiskumu ir svarīgs forums, kurā Kosova un ES pārskata šajā jomā gūtās sekmes.

Lielas bažas joprojām rada politiskā iejaukšanās *tiesu iestāžu* darbā. Tiesnešu un prokuroru padomēm būtu stingri jāreaģē uz uzbrukumiem, kas ir vērsti pret tiesnešiem, prokuroriem un tiesu iestādēm. Šādi ir jāreaģē arī Asamblejai un valdībai. Ir jānodrošina pienācīgi tiesnešu, tiesu darbinieku, prokuroru, liecinieku un prasītāju drošības un aizsardzības pasākumi. Kosovai ir jāveic turpmāki pasākumi, lai samazinātu kopējo neizskatīto lietu skaitu, tostarp jāizpilda tiesu spriedumi, kā arī jānodrošina tiesas procesu norise pienācīgās telpās un saskaņā ar tiesas procedūram. Atbilstīgi tiesiskajam regulējumam ir jāturpina pieņemt darbā tiesnešus un prokurus, kuri pārstāv minoritāšu grupas. Kosovai ir jānodrošina, lai īpašā prokuratūra, kas atbild par organizētās noziedzības, kara noziegumu un korupcijas lietām, saglabātu savu kompetenci.

Attiecībā uz *valsts pārvaldi* Kosovai ir jākoncentrējas uz tiesiskā regulējuma, stratēģijas un rīcības plāna ieviešanu, un šajā jomā ir vajadzīga stingra politiskā vadība. Kosovai ir jāstiprina civildienesta profesionalitāte un atbilstīgi tiesiskajam regulējumam ir jānodrošina pienācīga minoritāšu pārstāvība. Jāpārtrauc politiskā iejaukšanās saistībā ar valsts ierēdņu nolīgšanu darbā un iecelšanu amatā. *Cilvēktiesību un pamattiesību* jomā ir jāvienkāršo šo tiesību veicināšanai un aizsardzībai paredzētā sarežģītā institucionālā iekārta, kuras ietvaros ir vērojama funkciju pārklāšanās. Jāiegulda lielāki centieni, lai veiktu pret žurnālistiem vērstu fizisku uzbrukumu izmeklēšanu un šajos noziegumos apsūdzēto kriminālvajāšanu. Tas attiecas arī uz vardarbības gadījumiem, kas ir vērsti pret lesbiešu, geju, biseksuāļu, transpersonu un interseksuāļu (LGBTI) kopienas pārstāvjiem. Jāpanāk progress arī īpašumtiesību nostiprināšanā, piemēram, samazinot neizskatīto lietu skaitu un uzlabojot administratīvo un tiesu lēmumu izpildi. Ir jānodrošina labāka personas datu aizsardzības tiesiskā regulējuma izpilde. Asamblejai ir jāizstrādā ilgtspējīgs ilgtermiņa valsts raidsabiedrības finansēšanas mehānisms un ir jāpabeidz tā valdes izveide.

Mazākumtautību aizsardzības jomā ir jāīsteno tiesiskais regulējums par kultūras mantojumu un Serbijas Pareizticīgo baznīcu. Jāturpina atbalstīt vietējās iestādes turpmākā decentralizācijas procesā. Ir enerģiski jāīsteno stratēģija un rīcības plāns attiecībā uz romu, aškalu un ēģiptiešu kopienām, jo šo minoritāšu situācija uz vietas joprojām rada lielas bažas. Tas ir svarīgi arī vīzu režīma liberalizācijas kontekstā. Ir jāizmeklē etnisku vai reliģisku apsvērumu dēļ veiktie uzbrukumi, jāveic kriminālvajāšana un vainīgie jāsauc pie atbildības.

Attiecībā uz **ekonomiskajiem kritērijiem** Kosova ir guvusi zināmas sekmes virzībā uz funkcionējošas tirgus ekonomikas izveidi. Lai tā ilgtermiņā spētu tikt galā ar konkurences spiedienu un tirgus ietekmi, ir jāveic plašas reformas un ieguldījumi.

Sarežģītā ekonomiskā situācija reģionā un ES ir sākusi ietekmēt Kosovas ekonomiku, lai gan mazākā mērā nekā citās reģiona valstīs. Kosovas iekšzemes kopprodukts (IKP) 2012. gadā pieauga par 2,5 %. Fiskālā politika ir bijusi piesardzīga, un budžeta izpilde ir noritējusi atbilstoši plānam. Ir ieviesti juridiski saistoši fiskālie noteikumi, kas tiks īstenoti 2014. gadā.

Bezdarba līmenis joprojām ir ļoti augsts. Kosova ir turpinājusi veikt ievērojamus ieguldījumus savā infrastruktūrā.

Ir jāveic pastāvīgs darbs, lai atbalstītu makroekonomisko stabilitāti un uzlabotu sociālo situāciju. Kosovai ir jāuzlabo konkurētspēja un uzņēmējdarbības vide un jāsniedz atbalsts privātajam sektoram, lai mazinātu bezdarbu. Stabils uzņēmējdarbības vides nodrošināšanai ir vajadzīgi papildu pasākumi, lai novērstu tiesiskuma trūkumu un korupciju. Ir jāturpina privatizācija. Joprojām nopietna problēma ir ēnu ekonomika.

Sarunu par Stabilizācijas un asociācijas nolīgumu kontekstā ir jāveic darbs saistībā ar prioritātēm **Eiropas standartu** jomā. Kosova ir pabeigusi Tirdzniecības un rūpniecības ministrijas pārstrukturēšanu, lai spētu efektīvi apspriest ar tirdzniecību saistītās nolīguma daļas, un ir veikusi ietekmes analīzi. Kosova arī ir veikusi pasākumus, lai sagatavotos lauku saimniecību skaitīšanai.

Attiecībā uz *tirdzniecības un iekšējā tirgus jautājumiem* ir svarīgi uzlabot Kosovas uzņēmējdarbības statistiku. Kosovai ir jāturpina tiesiskā regulējuma ieviešana tirdzniecības, konkurences un iekšējā tirgus jomā. Kā noteikts priekšizpētē, valstij ir jāpastiprina darbs vairākās *fitosanitārijas un veterinārijas* jomās, kas ietekmē pārtikas nekaitīgumu. *Enerģētikas* jomā ir jāpastiprina darbs ar mērķi pārtraukt Kosovas “A” spēkstacijas ekspluatāciju. Koncentrēšanās uz priekšizpētē noteiktajām prioritātēm, sarunu sagatavošanu par nolīgumu ar ES un vīzu režīma liberalizācijai veltīto dialogu ir ietekmējusi progresu citās jomās.

Turcija

Turcija ir Eiropas Savienības kandidātvalsts un stratēģiskā partnere. Turcija ar savu plašo, dinamisko ekonomiku ir svarīga ES tirdzniecības partnere un, pateicoties muitas savienībai, tā ir arī vērtīgs ES konkurētspējas komponents. Turcija atrodas stratēģiskā vietā, tostarp saistībā ar energoapgādes drošību, un tai ir būtiska nozīme reģionā. Komisija uzsver notiekošās sadarbības un ārpolitikas jautājumiem veltītā dialoga nozīmi. Turklāt ES joprojām veido svarīgu Turcijas ekonomikas un politisko reformu pamatu. Ar Gezi parku saistītie notikumi ir izcēlušī to, cik būtiski ir veicināt dialogu starp visiem politiskajiem spēkiem un sabiedrību plašākā nozīmē, kā arī vajadzību praksē ievērot cilvēktiesības.

Ar 2012. gadā sāktās pozitīvās darba kārtības starpniecību turpinās atbalsta sniegšana pievienošanās sarunām ar Turciju un šo sarunu papildināšana, pastiprinot sadarbību vairākās kopīgu interešu jomās. Lai gan šī darba kārtība ir sniegusi atsevišķus pozitīvus rezultātus, tā neaizstāj sarunas. Visas ES un Turcijas attiecību sniegtās iespējas vislabāk iespējams izmantot aktīvā un ticamā pievienošanās procesā. Šis process joprojām ir piemērotākais pamats ar ES saistītu reformu veicināšanai, dialoga attīstīšanai par ārpolitikas un drošības jautājumiem, ekonomikas konkurētspējas nostiprināšanai un sadarbības uzlabošanai enerģētikas, tieslietu un iekšlietu jomā. Pievienošanās sarunām ir jāatgūst dinamika, ievērojot ES saistības un paredzētos nosacījumus. Šajā kontekstā par būtisku soli ir uzskatāma sarunu 22. sadaļas “Reģionālā politika” atvēršana pēc vairāk nekā trīs gadus ilgas sarunu dīkstāves. Turcija var paātrināt sarunu gaitu, izpildot kritērijus, nodrošinot atbilstību sarunu programmas prasībām un ievērojot tās līgumsaistības pret ES, tostarp pilnībā un nediskriminējoši īstenojot Asociācijas nolīguma Papildprotokolu attiecībā uz visām dalībvalstīm.

Aplūkojot pēdējo divpadsmit mēnešu notikumus Turcijā saistībā ar **politiskajiem kritērijiem**, vērojama pretrunīga situācija. Ir turpinājies svarīgs reformu īstenošanas darbs. Aprīlī pieņemtā ceturrtā tiesu iestāžu reformas pakete stiprina pamattiesību aizsardzību, tostarp attiecībā uz vārda brīvību un cīņu pret nesodāmību spīdzināšanas un nežēlīgas izturēšanās gadījumos. Valdība ir sākusi miera procesu, kura mērķis ir izbeigt terorismu un vardarbību valsts dienvidaustrumos un radīt apstākļus kurdu jautājuma atrisināšanai. Šis process būtu godprātīgi jāīsteno abām pusēm. Pasākumi, kas izklāstīti 2013. gada septembrī pieņemtajā

demokratizācijas pasākumu paketē, paredz turpmākas reformas attiecībā uz vairākiem svarīgiem jautājumiem, tostarp citu valodu, kas nav turku valoda, lietojumu, minoritāšu tiesībām un izmaiņām saistībā ar pašlaik spēkā esošajiem augstajiem sliekšņiem attiecībā uz pārstāvību parlamentā un budžeta atbalstu politiskajām partijām, un šīm reformām būtu jāvairo plurālisms. Ir būtiski panākt progresu sadarbībā ar opozīcijas partijām un nodrošināt Eiropas standartiem atbilstīgu izpildi.

Parlamenta partiju samierināšanas komiteja, kas tika izveidota jaunas konstitūcijas izstrādei, ir izpildījusi savu darbu un panākusi vienošanos par vairākiem pantiem. Šis darbs būtu jāturpina, panākot kompromisus. Pieņemot visaptverošu tiesību aktu par ārvalstniekiem un starptautisko aizsardzību, ir veikts svarīgs solis ceļā uz patvēruma meklētāju pienācīgu aizsardzību. Ir turpināts darbs ar mērķi aizsargāt sieviešu tiesības, jo īpaši īstenojot Likumu par ģimenes aizsardzību un vardarbības pret sievietēm novēršanu. Ir izveidota Ombuda iestāde, kas jau aktīvi darbojas, veicot savus uzdevumus. Darbu sāka arī Valsts cilvēktiesību iestāde.

Turklāt notiek plašākas sabiedriskās debates par jautājumiem, kas agrāk tika uzskatīti par sensitīviem, tostarp par kurd problēmu, militāro spēku ietekmi, armēņu jautājumu un personu tiesībām neatkarīgi no to seksuālās orientācijas. Paplašinās demokrātiskas debates, jo īpaši ar sociālo plašsaziņas līdzekļu starpniecību, pārsniedzot tradicionālās partiju politikas robežas un debašu dalībniekiem paužot viedokli arī demonstrācijās. Šajā kontekstā jūnijā notikušais protestu vilnis ir arī plašas demokrātiskās reformas, kas ir īstenota aizvadīto desmit gadu laikā, kā arī aktīvas un daudzveidīgas sabiedrības rašanās rezultāts, un šī sabiedrība ir jāciena un ar to ir sistemātiskāk jāapspriežas visos lēmumu pieņemšanas līmeņos, neraugoties uz to, kuram politiskajam spēkam parlamentā ir balsu vairākums.

Tomēr turpmākus panākumus kavē vairāki nemainīgi faktori. Politisko vidi joprojām raksturo polarizācija, un tai trūkst kompromisa gara. Lai pieņemtu tiesību aktus un lēmumus, tostarp par sociāli sensitīviem jautājumiem, valdībai ir tendence paļauties tikai un vienīgi uz tās balsu vairākumu parlamentā, neiesaistoties pietiekami plašā apspriešanā un dialogā ar ieinteresētajām personām. No šādas pieejas izrietošā spriedze un neapmierinātība maijā un jūnijā sasniedza augstāko punktu saistībā ar pretrunīgu pilsētplānošanas projektu Gezi parkā Stambulā, pāraugot plašos protestos daudzās citās pilsētās. Centienus sākt sarunas ar protestētājiem ierobežoja un aizēnoja pārmērīgs policijas spēka izmantojums, polarizējošais sarunu stils un vispārējs dialoga trūkums. Sadursmju rezultātā seši cilvēki zaudēja dzīvību un vairāk nekā 8000 cilvēku tika ievainoti. Iekšlietu ministrijas veiktajās pārbaudēs tika konstatēts, ka policija maijā un jūnijā pret protestētājiem vērsās ar nesamērīgu spēku.

Jūnijā notikušais protestu vilnis izcēla vairākus jautājumus, kas ir steidzami jārisina. Attiecībā uz nesamērīgu policijas spēka izmantojumu būtu jāpabeidz sāktās administratīvās un tiesas izmeklēšanas atbilstīgi Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrai un jāsoda par pārkāpumiem atbildīgās personas. Saskaņā ar Eiropas standartiem jāpieņem tiesiskais regulējums par tādas tiesībaizsardzības uzraudzības komisijas izveidi, kas būtu policijas pārkāpumu neatkarīgas pārraudzības struktūra. Iekšlietu ministrs veica pirmo atzinīgi vērtējamo pasākumu, izplatot apkārtrakstus policijas darbinieku rīcības regulēšanai demonstrāciju laikā. Tomēr vispārējais tiesiskais regulējums un prakse attiecībā uz tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku intervenci būtu jāsapasaņo ar Eiropas standartiem, lai vienmēr garantētu cilvēktiesību un jo īpaši pulcēšanās tiesību ievērošanu.

Svarīgi Turcijas tiesiskā regulējuma noteikumi un tiesu iestāžu darbinieku veikta šo noteikumu interpretācija joprojām rada šķēršļus vārda brīvībai, tostarp plašsaziņas līdzekļu brīvībai. Turcijas plašsaziņas līdzekļu īpašumtiesību struktūra, kurā dominē lielas industriālās grupas, kopā ar dažkārt biedējošajiem augsta līmeņa ierēdņu paziņojumiem un iestāžu brīdinājumiem arī izraisa bieži sastopamus plašsaziņas līdzekļu pašcenzūras gadījumus, ko

apliecināja fakts, ka populārākajos plašsaziņas līdzekļos netika ziņots par jūnija protestiem. Šī vide arī ir bijusi cēlonis žurnālistu atlaišanai no darba un viņu iesniegtajiem atlūgumiem.

Tiesu iestāžu veiktas tiesību aktu par sabiedrības naida kurināšanu šauras interpretācijas rezultātā vairākiem sabiedrībā zināmiem cilvēkiem ir izvirzītas apsūdzības par kritisku piezīmju izteikšanu saistībā ar reliģiju. Daudzi aresti un kriminālvajāšanas gadījumi joprojām izriet no neskaidra krimināltiesību formulējuma par dalību bruņotā organizācijā. Vēl ir jāpieņem ar Eiropas Cilvēktiesību konvenciju savietojams tiesiskais regulējums par ticības jautājumiem un atteikšanos pārliecības dēļ. Nopietni jāstrādā, lai faktiski garantētu sievietes, bērnu, kā arī lesbiešu, geju, biseksuāļu, transpersonu un interseksuāļu (LGBTI) tiesības. Nopietnas bažas rada vardarbība ģimenē, aizskarta goda dēļ pastrādātu slepkavību gadījumi un piespiedu laulības. Turcijai ir pilnībā jānodrošina visu īpašumtiesību ievērošana, tostarp attiecībā uz reliģiskajām kopienām, kuras neveido islamicīgie.

Šīs nepilnības ir jānovērš, un ir pareizi jāievieš tiesu iestāžu reformas ceturrtā pakete atbilstīgi Eiropas standartiem. Iestādēm ir jāpastiprina centieni aizsargāt citas pamattiesības un brīvības, lai visi iedzīvotāji varētu netraucēti izmantot savas tiesības. Demokratizācijas pasākumu paketē paredzētie pasākumi sniedz izredzes uz progresu vairākos no minētajiem jautājumiem.

Šie jautājumi izceļ to, ka ir svarīgi, lai ES stiprinātu savu sadarbību ar Turciju pamattiesību jomā. Progress pievienošanās sarunās un progress Turcijas politisko reformu jomā ir vienas monētas divas puses. Gan Turcijas, gan ES interesēs ir pēc iespējas drīzāka vienošanās par atklāšanas kritērijiem attiecībā uz 23. sadaļu "*Tiesu iestādes un pamattiesības*" un 24. sadaļu "*Tiesiskums, brīvība un drošība*" un to paziņošana Turcijai, lai sniegtu iespēju sākt sarunas par abām šīm sadaļām. Tādējādi tiktu veicināts tas, lai ES un tās standarti arī turpmāk būtu reformu kritērijs Turcijā.

Nemot vērā vajadzīgās reformas, vispārējā lēmumu pieņemšanas procesā gan valsts, gan vietējā līmenī būtu jāveic strukturētāka un sistemātiskāka apspriešanās ar pilsonisko sabiedrību. Ir svarīgi reformēt spēkā esošo tiesisko regulējumu un nodrošināt, lai tas būtu labvēlīgāks pilsoniskās sabiedrības organizāciju attīstībai kopumā. Piemēram, ietekmes uz vidi novērtējumi ir jāveic, pilnībā ievērojot ES *acquis*. Turpmāk nevajadzētu izslēgt lielus infrastruktūras projektus. Būtu aktīvi jāveicina apspriešanās ar attiecīgajiem pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem arī citās politiskajās jomās.

ES un Turcijas atpakaļuzņemšanas nolīguma parakstīšana un tai pat laikā sāktais dialogs par vīzām ir pirmie soļi ceļā uz vīzu režīma liberalizāciju, kas var sniegt jaunu stimulu ES un Turcijas attiecībām un konkrētus ieguvumus abām pusēm. Ir svarīgi, lai šie abi procesi virzītos uz priekšu un lai atpakaļuzņemšanas nolīguma ratifikācijas procedūra Turcijā tiktu ātri pabeigta nolūkā nodrošināt nolīguma pilnīgu un efektīvu īstenošanu.

Ārpolitikas jomā Turcijai joprojām bija svarīga nozīme plašāku kaimiņattiecību kontekstā, piemēram, paplašinot savu darbību kā nestandarta līdzekļu devējai Āfrikas ragā, atbalstot demokrātisku pāreju Ziemeļāfrikā un nostiprinot Afganistānas un Pakistānas sadarbību. Turcijai ir bijusi īpaši svarīga nozīme Sīrijā, atbalstot vienotākas opozīcijas attīstību un nodrošinot būtiski svarīgu humāno palīdzību daudziem bēgļiem, kas ir pametuši Sīriju. Tā arī turpināja sniegt praktisku atbalstu E3+3 sarunās ar Irānu. Turcijas un Azerbaidžānas valdību nolīguma par Anatolijas gāzes cauruļvada projektu (*TANAP*) ratifikācija bija svarīgs ieguldījums lielākas Eiropas energoapgādes drošības veicināšanas mērķa īstenošanā, izmantojot Dienvidu energoapgādes koridoru. Palielinājās ES un Turcijas regulārā politiskā dialoga intensitāte, aptverot gan starptautiskas kopīgu interešu jomas, piemēram, Tuvos Austrumus un Vidusāziju, gan globālus jautājumus, piemēram, terorisma apkarošanu un ieroču neizplatīšanu. Turcija ir turpinājusi īstenot savu iesaistes politiku Rietumbalkānos, tostarp aktīvi piedaloties Dienvidaustrumu Eiropas sadarbības procesā, kā arī devusi

ieguldījumu ES vadītajās militārajās, policijas un tiesiskuma misijās Bosnijā un Hercegovinā un Kosovā.

Turcija turpināja paust atbalstu sarunu atsākšanai, lai ar ANO starpniecību panāktu godīgu un visaptverošu risinājumu un ilgtspējīgu *Kipras jautājuma* noregulējumu. Turcijas un Grieķijas gatavība sazināties ar galvenajiem sarunu dalībniekiem no abām kopienām ir atzinīgi vērtējams solis, kas, iespējams, varētu sniegt atbalstu noregulējuma procesā.

ES arī ir uzsvērusi progresa nozīmi Turcijas un visu ES dalībvalstu, tostarp Kipras Republikas, attiecību normalizēšanā. Šajā sakarā tā ir aicinājusi Turciju pārtraukt dalībvalstu pieejas bloķēšanu starptautiskajām organizācijām un mehānismiem. Turklāt ES vēlreiz uzsvēra, ka visām ES dalībvalstīm ir suverēnas tiesības, kas cita starpā ietver divpusēju nolīgumu noslēgšanu un savu dabas resursu izpēti un izmantošanu saskaņā ar ES *acquis* un starptautiskajām tiesībām, tostarp ANO Jūras tiesību konvenciju.

Šajā kontekstā Padomes 2012. gada 11. decembra secinājumos ES ar dziļu nožēlu norādīja, ka, neraugoties uz vairākkārtējiem aicinājumiem, Turcija joprojām atsakās pildīt savu pienākumu attiecībā uz Asociācijas nolīguma Papildprotokola izpildi attiecībā uz visām dalībvalstīm un nav atcēlusi ierobežojumus attiecībā uz Kiprā reģistrētiem kuģiem un lidaparātiem, kuru iepriekšējā pietura bija Kipra. ES ir uzsvērusi, ka šā pienākuma izpilde varētu sniegt būtisku stimulu sarunu procesā. Ja šajā jautājumā netiks gūti panākumi, ES saglabās savus 2006. gadā pieņemtos pasākumus, kuri pastāvīgi ietekmēs vispārējo sarunu virzību. Savienība turpinās uzmanīgi sekot progresam, kas gūts visos Eiropas Kopienas un tās dalībvalstu 2005. gada 21. septembra rezolūcijā iekļautajos jautājumos. Tiek sagaidīts, ka progress tiks panākts bez turpmākas kavēšanās.

Saskaņā ar sarunu programmu un iepriekšējiem Eiropadomes un Padomes secinājumiem Turcijai ir jāpauz nepārprotama apņēmība nodrošināt labas kaimiņattiecības un miermīlīgu strīdu risināšanu saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtiem, vajadzības gadījumā vērsties Starptautiskajā Tiesā. Saistībā ar to ES ir atkārtoti paudusi nopietnas bažas un mudinājusi Turciju izvairīties no jebkādiem pret dalībvalsti vērstiem draudiem vai pasākumiem, nesaskaņu avotiem vai rīcības, kas varētu kaitēt labām kaimiņattiecībām un miermīlīgam domstarpību risinājumam.

ES ir atzinīgi novērtējusi faktu, ka starp Grieķiju un Turciju turpinās sadarbības iniciatīvas divpusējo attiecību uzlabošanai. Pēdējā, 55. izpētes sarunu kārtā par kontinentālā šelfa robežu noteikšanu notika septembrī. Grieķija un Kipra iesniedza oficiālas sūdzības par Turcijas veiktiem šo valstu teritoriālo ūdeņu un gaisa telpas robežu pārkāpumiem, tostarp lidojumiem pāri Grieķijai piederošajām salām.

Vērtējot **ekonomiskos kritērijus**, jāatzīmē, ka Turcija ir funkcionējoša tirgus ekonomika. Ja Turcija paātrinās vispusīgās strukturālo reformu programmas īstenošanu, tai būtu jāspēj vidējā termiņā tikt galā ar konkurences spiedienu un tirgus ietekmi Savienībā.

Pēc iepriekšējo divu gadu pārliedzošajiem izaugsmes rādītājiem aptuveni 9 % līmenī Turcijas IKP pieaugums 2012. gadā pazeminājās līdz 2,2 %. Tai pat laikā notika izaugsmes pārorientācija no iekšzemes pieprasījuma uz ārvalstu tirdzniecību, tekošā konta deficīta samazināšana un inflācijas pazemināšanās. Savukārt 2013. gada pirmajā pusē bija vērojama IKP palielināšanās līdz 3,7 %. Tai pat laikā atkal ir palielinājies tekošā konta deficīts un ir kāpušas patēriņa cenas. Valsts parāds kā IKP daļa turpināja sarukt, un tagad tas nepārprotami ir mazāks par 40 %. Kopš maija finanšu tirgus ietekmē spiediens iekšzemes un globālu faktoru dēļ, kura rezultātā centrālā banka nekavējoties reaģēja, lai stabilizētu valūtas maiņas likmi un ierobežotu kapitāla aizplūdi.

Turcijas jaunākie ekonomiskie rādītāji apliecina valsts ekonomikas lielās iespējas un pastāvošo nelīdzsvarotību. Aplūkojot ārējo perspektīvu, palāušāns uz pastāvīgu kapitāla

ieplūšanu, lai finansētu lielu strukturālu tekošā konta deficītu, pakļauj Turciju riskam saistībā ar izmaiņām vispārējā noskaņā attiecībā uz riskiem, tādējādi radot lielas valūtas maiņas kursa svārstības un “pieauguma un krituma” ciklus saimnieciskajā darbībā. Lai novērstu šīs svārstības, ir vajadzīgi pasākumi valsts ietaupījumu palielināšanai un šajā ziņā būtiska nozīme ir fiskālajai politikai. Fiskālo normu pieņemšana uzlabotu budžeta pārredzamību, sniegtu svarīgu fiskālo pamatu un stiprinātu uzticamību. Būtiska problēma joprojām ir salīdzinoši augstā inflācija. Makroekonomikas politikas pasākumu kopuma līdzsvara atjaunošana būtu noderīga, lai mazinātu slogu, kam ir pakļauta monetārā politika. Vidējā termiņā un ilgtermiņā ir svarīgi uzlabot preču, pakalpojumu un darba tirgus funkcionēšanu, veicot strukturālas reformas, lai paaugstinātu starptautisko konkurētspēju.

Notiekošā aptauja par ES un Turcijas **multas savienības** darbību sniedz nozīmīgu iespēju izskatīt un apspriest modernizāciju, kas ir jāveic saistībā ar šo svarīgo ES un Turcijas attiecību instrumentu ar mērķi stimulēt abu pušu tirdzniecības rezultātus un ekonomisko integrāciju.

Nemot vērā Turcijas kā enerģētikas centra attīstības potenciālu un ar enerģētiku saistītās problēmas, kas valstij ir kopīgas ar ES, ir svarīgi, lai tiktu izvērstas uzlabots dialogs par visiem kopīgo interešu jautājumiem.

Attiecībā uz **spēju uzņemties dalībvalsts pienākumus** Turcija turpināja tiesiskā regulējuma pielāgošanu *acquis*. Ir gūti labi panākumi saistībā ar preču brīvu apriti, finanšu pakalpojumiem, enerģētiku, reģionālo politiku un strukturālo instrumentu koordināciju, zinātnei un pētniecību un izglītību. Ir veiktas būtiskas izmaiņas saistībā ar tiesiskā regulējuma pieņemšanu migrācijas un patvēruma jomā. Ir uzlabots tiesiskais regulējums terorisma finansēšanas apkarošanas jomā. Pateicoties jaunajam tiesiskajam regulējumam par elektroenerģiju, šī joma lielā mērā atbilst *acquis*. Komisija ir novērtējusi progresu, kas gūts darba grupu ietvaros atbilstīgi pozitīvajai darba kārtībai, un informēja Turciju un dalībvalstis par to, kurus kritērijus tā uzskata par izpildītiem. Komisija arī atzīst panākumus, kas sasniegti saistībā ar svarīgiem noteikumiem attiecībā uz tiesu iestādēm un pamattiesībām. Dažās sadaļās, tostarp publiskā iepirkuma, konkurences politikas, lauksaimniecības un lauku attīstības, pārtikas nekaitīguma, veterinārās un fitosanitārās politikas, kā arī nodokļu jomā progress ir ierobežots.

Jāturpina visaptverošu pasākumu īstenošana intelektuālā īpašuma, lauksaimniecības un lauku attīstības, pārtikas nekaitīguma, veterinārās un fitosanitārās politikas, sociālās politikas, nodarbinātības, vides un klimata pārmaiņu, kā arī patērētāju aizsardzības jomā. Ievērojams papildu progress ir jāpanāk tiesu iestāžu, pamattiesību un tieslietu, kā arī brīvības un drošības jomā. Tiesību aktu saskaņošana ir jāveic jo īpaši publiskā iepirkuma, konkurences politikas un nodokļu jomā. Turcijai ir jāattīsta savas institucionālās spējas, jo īpaši uzņēmējdarbības tiesību, transporta, kā arī reģionālās politikas un strukturālo instrumentu koordinācijas jomā.

Islande

Pēc 2013. gada 27. aprīlī notikušajām vispārējām vēlēšanām valdība nolēma apturēt sarunas par pievienošanos ES un norādīja, ka sarunas netiks turpinātas bez referenduma ceļā panākta apstiprinājuma. Islandes ES sarunu komiteja ir likvidēta. Šis lēmums nozīmē, ka pievienošanās process ir apstājies. Valdība ir norādījusi, ka tā veiks novērtējumu par līdz šim veikto sarunu statusu, kā arī par norisēm Eiropas Savienībā, kas tiks iesniegts apspriešanai Islandes parlamentā turpmāko mēnešu laikā.

Islandes iestādes jaunās valdības ietvaros pārtrauca dot savu ieguldījumu šajā ziņojumā. Komisijas ziņojumi šā paziņojuma ietvaros ir pielāgoti, lai atspoguļotu šo faktu, ja aptvertais laikposms ir no 2012. gada septembra līdz 2013. gada maijam, kad amatā stājās jaunā valdība.

Līdz šim tika atvērtas 27 sarunu sadaļas, no kurām 11 ir provizoriski slēgtas. Šajā ziņā ievērojams progress tika panākts ziņošanas laikposmā ar atvērtām 9 sadaļām un 1 provizoriski

slēgtu sadaļu. Islande, būdama Eiropas Ekonomikas zonas un Šengenas zonas dalībniece, kā arī kopējo interešu atjaunojamās enerģijas un klimata pārmaiņu jomā dēļ un ņemot vērā ES Arktikas politikas stratēģisko nozīmi, ir svarīga Eiropas Savienības partnere.

Kā stabila un funkcionējoša demokrātija Islande joprojām pilnībā atbilst **politiskajiem kritērijiem** dalībai ES.

Attiecībā uz **ekonomikas kritērijiem** Islandi var uzskatīt par funkcionējošu tirgus ekonomiku.

Kapitāla aprites ierobežojumi ir ievērojams šķērslis ieguldījumiem un izaugsmei. Šo ierobežojumu atcelšana, vienlaikus saglabājot valūtas maiņas kursa stabilitāti, joprojām ir būtiska problēma. 2012. gada jūnijā pēc Islandes valdības lūguma pievienošanās procesa ietvaros tika izveidota *ad hoc* grupa kapitāla kontroles likvidēšanai, kurā ietilpa eksperti no Eiropas Centrālās bankas, Komisijas un Starptautiskā valūtas fonda, lai novērtētu šīs kontroles atcelšanas izredzes.

Attiecībā uz **Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu (PPI)** Islandei, ņemot vērā šā instrumenta mērķi un valdības lēmumu par pievienošanās sarunām, Komisija ir apturējusi sagatavošanās darbus attiecībā uz PPI II. Komisija neparakstīs nevienu jaunu līgumu PPI I ietvaros. Attiecībā uz projektiem, par kuriem līgumi jau ir parakstīti, Komisija veic individuālu projektu novērtējumu kopā ar Islandes iestādēm, lai Komisija varētu noteikt, kuri projekti būtu jāturpina.

Islande jau ir sasniegusi **augstu tiesību aktu saskaņošanas līmeni** ievērojamā skaitā politikas jomu, kuras aptver *acquis*, galvenokārt pateicoties tās dalībai Eiropas Ekonomikas zonā. Ziņošanas laikposmā tika veikti papildu pasākumi saskaņošanas panākšanai, tostarp šādās politikas jomās: brīva preču aprite, uzņēmējdarbības tiesības, publiskais iepirkums, informācijas sabiedrība un plašsaziņas līdzekļi, un transporta politika.